JAK DOBRZE NAPISAĆ UMOWĘ

Kurs dla początkujących wraz z testami

MACIEJ KOSZOWSKI

JAK DOBRZE NAPISAĆ UMOWĘ

Kurs dla początkujących wraz z testami

Maciej Koszowski

Jak dobrze napisać umowę. Kurs dla początkujących wraz z testami

Recenzent: prof. zw. dr hab. Jacek Gołaczyński

Wydawnictwo CM

Wydanie I
2019

Korekta: zespół Wydawnictwa CM
Projekt okładki: Dariusz Krupicki
Projekt typograficzny i skład: Dagmara Ślęk-Paw

Druk: Bookpress

ISBN: 978-83-66371-68-2

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW

k.c. – Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93 z późn. zm.)

k.p.c. – Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964 nr 43 poz. 296 z późn. zm.)

Dz.U. – Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej

Dz. Urz. MRiF – Dziennik Urzędowy Ministra Rozwoju i Finansów

Dz. Urz. UE – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej

art. – artykuł

poz. – pozycja

nr – numer

z późn. zm. – z późniejszymi zmianami

zob. – zobacz

por. – porównaj

zd. – zdanie

Niniejsze opracowanie nie stanowi porady prawnej i zostało przygotowane wyłącznie w celach edukacyjnych.

TYTUŁEM WSTĘPU

Niniejszy kurs został opracowany z myślą o tych, którzy chcą prawidłowo sporządzić tekst umowy zarówno pod względem formalnym, jak i merytorycznym. Przeznaczony jest on przede wszystkim dla tych, którzy stawiają na tym polu pierwsze kroki, oraz osób niebędących z wykształcenia prawnikami. Również jednak dla tych ostatnich może on stanowić okazję do zweryfikowania swojej wiedzy tudzież służyć wskazówką, jak pewne kwestie w umowie cywilnoprawnej należy lub można rozwiązywać.

Do jego przygotowania niewątpliwie przyczyniły się też mniej lub bardziej powszechne błędy, na jakie można się natknąć w przypadku umów występujących w obrocie, i – jak się wydaje – częsty brak zajęć poświęconych technikom pisania umów w programie studiów prawniczych oraz w ramach przedmiotów z zakresu prawa na kierunkach takich jak administracja, zarządzanie, ekonomia i im podobne.

WPROWADZENIE

Umowa w prawie prywatnym to czynność prawna co najmniej dwustronna. Do jej zawarcia są potrzebne zgodne oświadczenia woli jej stron, czyli oświadczenia wyrażające wolę tych stron związania się nią (tzw. po angielsku: a meeting of minds). W razie braku takich oświadczeń nie można mówić o umowie. Przy tym stan, w którym strony w celu zawarcia umowy złożyły oświadczenia woli, jakie nie są ze sobą zgodne, zwykło się określać mianem dyssensu. Treść złożonych oświadczeń woli ocenia się w Polsce nie przez pryzmat tego, co ktoś naprawdę chciał (tzw. wola wewnętrzna), ale przez pryzmat tego, co inni, racjonalnie rzecz biorąc, mogą z tego, jak się on zachowywał, wywodzić, że on chciał (tzw. wola zewnętrzna)[1]. Umowy, gdy ich stron jest więcej niż dwie, nazywa się umowami wielostronnymi. Do takich też umów należy np. umowa spółki partnerskiej zawarta pomiędzy trzema albo czterema osobami.

Umowy mogą być odpłatne i nieodpłatne (pod tytułem darmym), jednostronnie i dwustronnie zobowiązujące, wzajemne i niewzajemne. Umowa dwustronnie zobowiązująca jest umową wzajemną wówczas, gdy świadczenia jej stron są

---

1 Za pewien ukłon w Polsce w stronę „woli wewnętrznej" może uchodzić instytucja wad oświadczeń woli, których wystąpienie powoduje bądź nieważność złożonego oświadczenia woli (bycie w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli oraz działanie za zgodą drugiej strony dla pozoru), bądź daje możliwość uchylenia się w określonym czasie od skutków złożonego oświadczenia woli poprzez pisemne oświadczenie tego temu, komu oświadczenie woli zostało złożone (działanie pod wpływem błędu, podstępu i groźby). Przy tym jeśli oświadczenie woli zostało złożone drugiej stronie za jej zgodą dla pozoru w celu ukrycia dokonania między nią a składającym je innej czynności prawnej (tzw. czynności dysymulowanej), jego ważność ocenia się według właściwości tej innej czynności prawej [zwłaszcza tego, od spełnienia czego zależy ważność takiej innej czynności prawnej] – zob. art. 82-88 k.c.

względem siebie ekwiwalentne – która to właściwość oceniana jest bardziej z punktu widzenia samych tych stron niż z perspektywy wskaźników obiektywnych. Poszczególne umowy mogą być też przysparzające, gdy zwiększają aktywa strony lub zmniejszają jej pasywa. Ponadto mogą one dochodzić do skutku zarówno za życia ich stron (tzw. umowy *inter vivos*), jak i po śmierci którejś lub któryś/wszystkich z nich (tzw. umowy *mortis causa*).

Do zawarcia umowy może być konieczne zachowanie szczególnej formy: dokumentowej, pisemnej (z własnoręcznym podpisem) albo elektronicznej (z kwalifikowanym podpisem elektronicznym), pisemnej z datą pewną, pisemnej z podpisem urzędowo/notarialnie poświadczonym lub aktu notarialnego. Jeśli prawo nie przewiduje formy szczególnej dla danego rodzaju umowy oznacza to, że umowa ta może być zawarta w formie dowolnej, w tym ustnej, *per facta concludentia* (dorozumianej) czy też np. drogą korespondencji wymienianej za pomocą poczty elektronicznej, wiadomości tekstowych przesyłanych sobie przez ludzi na odległość w inny sposób albo odpowiednich operacji dokonywanych w serwisach internetowych typu: Allegro, eBay, Amazon, Total Casion, Forex.pl, App Store, Sklep Google Play i im podobnych.

Czasem do dojścia umowy do skutku potrzebne jest też coś więcej aniżeli same zgodne oświadczenia woli jej stron, jak np. wydanie rzeczy objętej umową lub dokonanie wpisu w odpowiednim rejestrze. Przy tym takie wymagające „czegoś jeszcze" umowy nazywa się realnymi w odróżnieniu od umów konsensualnych, jakie dochodzą do skutku poprzez samo porozumienie się stron (łac. *solo consensu*).

Umowy dzieli się również na kauzalne (przyczynowe) i oderwane (abstrakcyjne). Ważność pierwszych zależy od istnienia i prawidłowości ich kauzy, a ważność drugich jest od istnienia/prawidłowości takiej kauzy niezależna. Umowy kazualne mogą być kauzalne tylko materialne, wówczas, by były one ważne, ich

kauza nie musi być w ich treści wymieniona[2], oraz kauzalne formalne, kiedy wymienienie w ich treści ich kauzy jest niezbędne dla ich ważności[3].

Od umów obecnych w prawie zobowiązań należy odróżniać umowy, które występują w prawie rzeczowym i które wywołują skutki prawnorzeczowe. W kontekście tych ostatnich powinno się przy tym pamiętać o tzw. zasadzie podwójnego skutku umów zobowiązaniowych. Zgodnie bowiem z tą zasadą umowa sprzedaży, zamiany, darowizny, przekazania nieruchomości lub inna umowa zobowiązująca do przeniesienia własności rzeczy oznaczonej co do tożsamości z zasady sama z siebie taką własność przenosi. W przypadku zaś rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku i rzeczy mających powstać w przyszłości do takiego automatycznego przeniesienia ich własności dochodzi też w mo-

2 Zob. np. art. 156 i 510 **§ 2** k.c.: „Jeżeli zawarcie umowy przenoszącej własność następuje w wykonaniu zobowiązania wynikającego z uprzednio zawartej umowy zobowiązującej do przeniesienia własności, z zapisu zwykłego, z bezpodstawnego wzbogacenia lub z innego zdarzenia, ważność umowy przenoszącej własność zależy od istnienia tego zobowiązania". „Jeżeli zawarcie umowy przelewu następuje w wykonaniu zobowiązania wynikającego z uprzednio zawartej umowy zobowiązującej do przeniesienia wierzytelności, z zapisu zwykłego, z bezpodstawnego wzbogacenia lub z innego zdarzenia, ważność umowy przelewu zależy od istnienia tego zobowiązania".

3 Art. 158 k.c.: „Umowa zobowiązująca do przeniesienia własności nieruchomości powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. To samo dotyczy umowy przenoszącej własność, która zostaje zawarta w celu wykonania istniejącego uprzednio zobowiązania do przeniesienia własności nieruchomości; zobowiązanie powinno być w akcie wymienione". Tradycyjnie wyróżnia się pięć rodzajów kauzy: *causa solvendi,* polegająca na chęci zwolnienia się z istniejącego wcześniej zobowiązania, *causa donandi*, polegająca na chęci poczynienia na czyjąś rzecz bezpłatnego przysporzenia, *causa obligandi vel acquirendi*, polegająca na chęci stania się wierzycielem lub nabycia prawa, *causa cavendi*, polegająca na chęci dania zabezpieczenia wykonania jakiegoś zobowiązania, kauza ustalająca, polegająca na chęci stwierdzenia istnienia albo nieistnienia zobowiązania lub posiadanego albo nieposiadanego prawa. Wymienione rodzaje kauzy nie wyczerpują jednak wszystkich zachodzących tu możliwości, np. nie odnoszą się do przypadku, w którym jedna umowa jest zawierana w związku z istnieniem innej umowy, ale nie w wykonaniu takiej umowy, w braku istnienia której jej zawarcie nie miałoby dla jednej lub obu jej stron sensu.

mencie przeniesienia ich posiadania (czyli najczęściej w chwili ich wydania (wręczenia) nabywcy)[4]. W efekcie w razie zawierania umów zobowiązujących wyżej wymienionych rodzajów do przeniesienia własności rzeczy nie trzeba zawierać już odrębnej umowy w prawie rzeczowym[5].

Ponadto pośród umów można wyróżnić umowy nazwane przez prawo stanowione, umowy nienazwane przez prawo stanowione (tzw. *contracti innominati*) i umowy mieszane (stanowią one połączenie umów nazwanych i nienazwanych przez prawo stanowione). Przy tym w prawie rzeczowym – zgodnie z tzw. zasadą *numerus clausus* – dopuszczalne są tylko te pierwsze.

4 Art. 155 § 1 i 2 k.c.: „Umowa sprzedaży, zamiany, darowizny, przekazania nieruchomości lub inna umowa zobowiązująca do przeniesienia własności rzeczy co do tożsamości oznaczonej przenosi własność na nabywcę, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej albo że strony inaczej postanowiły". „Jeżeli przedmiotem umowy zobowiązującej do przeniesienia własności są rzeczy oznaczone tylko co do gatunku, do przeniesienia własności potrzebne jest przeniesienie posiadania rzeczy. To samo dotyczy wypadku, gdy przedmiotem umowy zobowiązującej do przeniesienia własności są rzeczy przyszłe". Art. 348 k.c.: „Przeniesienie posiadania następuje przez wydanie rzeczy. Wydanie dokumentów, które umożliwiają rozporządzanie rzeczą, jak również wydanie środków, które dają faktyczną władzę nad rzeczą, jest jednoznaczne z wydaniem samej rzeczy [tzw. *traditio longa manu*]". Art. 45 i 46 § 1 k.c.: „Rzeczami [ruchomościami i nieruchomościami] w rozumieniu niniejszego kodeksu są tylko przedmioty materialne". „Nieruchomościami są części powierzchni ziemskiej stanowiące odrębny przedmiot własności (grunty), jak również budynki trwale z gruntem związane lub części takich budynków [lokale], jeżeli na mocy przepisów szczególnych stanowią odrębny od gruntu przedmiot własności [zob. np. Ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (Dz.U. 1994 nr 85 poz. 388 z późn. zm.)]".

5 Na temat podwójnego skutku w prawie zobowiązań zob. art. 510 § 1 k.c.: „Umowa sprzedaży, zamiany, darowizny lub inna umowa zobowiązująca do przeniesienia wierzytelności przenosi wierzytelność na nabywcę, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej albo że strony inaczej postanowiły".

Można też mówić o umowach konsumenckich, w których po jednej stronie występuje przedsiębiorąca[6], a po drugiej konsument[7], umowach adhezyjnych, a więc takich, w przypadku których jedna z ich stron nie ma faktycznej możliwości wpływu na treść ich postanowień (może jedynie podjąć decyzję o ich zawarciu lub nie), umowach ramowych, czyli takich, które określają, jakie zasady mają mieć później zastosowanie do umów danego rodzaju zawieranych między ich stronami, umowach, jakich zawarcie jest obligatoryjne[8], umowach przedwstępnych, w jakich strony zobowiązują się do zawarcia w przyszłości określonej umowy[9],

6 Art. 43^1 k.c.: „Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33^1 § 1 [jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną – tzw. ułomna osoba prawna], prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową".

7 Art. 22^1 k.c.: „Za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową".

8 Zob. np. Ustawę z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. 2003 nr 124 poz. 1152 z późn. zm.).

9 Art. 389 § 1-2 k.c.: „Umowa, przez którą jedna ze stron lub obie zobowiązują się do zawarcia oznaczonej umowy (umowa przedwstępna), powinna określać istotne postanowienia umowy przyrzeczonej". „Jeżeli termin, w ciągu którego ma być zawarta umowa przyrzeczona, nie został oznaczony, powinna ona być zawarta w odpowiednim terminie wyznaczonym przez stronę uprawnioną do żądania zawarcia umowy przyrzeczonej. Jeżeli obie strony są uprawnione do żądania zawarcia umowy przyrzeczonej i każda z nich wyznaczyła inny termin, strony wiąże termin wyznaczony przez stronę, która wcześniej złożyła stosowne oświadczenie. Jeżeli w ciągu roku od dnia zawarcia umowy przedwstępnej nie został wyznaczony termin do zawarcia umowy przyrzeczonej, nie można żądać jej zawarcia". Art. 390 § 1-3 k.c.: „Jeżeli strona zobowiązana do zawarcia umowy przyrzeczonej uchyla się od jej zawarcia, druga strona może żądać naprawienia szkody, którą poniosła przez to, że liczyła na zawarcie umowy przyrzeczonej. Strony mogą w umowie przedwstępnej odmiennie określić zakres odszkodowania". „Jednakże gdy umowa przedwstępna czyni zadość wymaganiom, od których zależy ważność umowy przyrzeczonej, w szczególności wymaganiom co do formy, strona uprawniona może dochodzić zawarcia umowy przyrzeczonej". „Roszczenia z umowy przedwstępnej przedawniają się z upływem roku od dnia, w którym umowa przyrzeczona miała być zawarta. Jeżeli sąd oddali żądanie zawarcia umowy przyrzeczonej, roszczenia z umowy

umowach o świadczenie mające zostać spełnione przez osobę trzecią[10], umowach o spełnienie świadczenia na rzecz osoby trzeciej (tzw. *pactum in favorem tertii*)[11], umowach o zwolnienie z obowiązku świadczenia na rzecz osoby trzeciej[12], umowach o zwolnienie z długu[13], umowach cesji (przelewu wierzytelności)[14], umowach o przejęcie długu[15], umowach zawartych w wyniku prowadzenia postępowania mającego na celu udzielenie zamówienia

---

przedwstępnej przedawniają się z upływem roku od dnia, w którym orzeczenie stało się prawomocne".

10 Art. 391 k.c.: „Jeżeli w umowie zastrzeżono, że osoba trzecia zaciągnie określone zobowiązanie albo spełni określone świadczenie, ten, kto takie przyrzeczenie uczynił, odpowiedzialny jest za szkodę, którą druga strona ponosi przez to, że osoba trzecia odmawia zaciągnięcia zobowiązania albo nie spełnia świadczenia. Może jednak zwolnić się od obowiązku naprawienia szkody spełniając przyrzeczone świadczenie, chyba że sprzeciwia się to umowie lub właściwości świadczenia".

11 Art. 393 § 1-3 k.c.: „Jeżeli w umowie zastrzeżono, że dłużnik spełni świadczenie na rzecz osoby trzeciej, osoba ta, w braku odmiennego postanowienia umowy, może żądać bezpośrednio od dłużnika spełnienia zastrzeżonego świadczenia". „Zastrzeżenie co do obowiązku świadczenia na rzecz osoby trzeciej nie może być odwołane ani zmienione, jeżeli osoba trzecia oświadczyła którejkolwiek ze stron, że chce z zastrzeżenia skorzystać". „Dłużnik może podnieść zarzuty z umowy także przeciwko osobie trzeciej".

12 Art. 392 k.c.: „Jeżeli osoba trzecia zobowiązała się przez umowę z dłużnikiem zwolnić go od obowiązku świadczenia, jest ona odpowiedzialna względem dłużnika za to, że wierzyciel nie będzie od niego żądał spełnienia świadczenia".

13 Art. 508 k.c.: „Zobowiązanie wygasa, gdy wierzyciel zwalnia dłużnika z długu, a dłużnik zwolnienie przyjmuje".

14 Art. 509 § 1-2 k.c.: „Wierzyciel może bez zgody dłużnika przenieść wierzytelność na osobę trzecią (przelew), chyba że sprzeciwiałoby się to ustawie, zastrzeżeniu umownemu albo właściwości zobowiązania". „Wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w szczególności roszczenie o zaległe odsetki".

15 Art. 519 § 1-2 k.c.: „Osoba trzecia może wstąpić na miejsce dłużnika, który zostaje z długu zwolniony (przejęcie długu)". „Przejęcie długu może nastąpić: 1) przez umowę między wierzycielem a osobą trzecią za zgodą dłużnika; oświadczenie dłużnika może być złożone którejkolwiek ze stron; 2) przez umowę między dłużnikiem a osobą trzecią za zgodą wierzyciela; oświadczenie wierzyciela może być złożone którejkolwiek ze stron; jest ono bezskuteczne, jeżeli wierzyciel nie wiedział, że osoba przejmująca dług jest niewypłacalna".

publicznego[16], umowach o partnerstwie publiczno-prywatnym[17], umowach o pracę, w których stronami są pracownik i pracodawca, zakładowych i ponadzakładowych układach zbiorowych pracy i porozumieniach zbiorowych. Na marginesie warto też odnotować, że umowy występują także w prawie publicznym, zwłaszcza międzynarodowym. Stronami tych ostatnich są państwa lub rządowe organizacje międzynarodowe (tzw. w skrócie IGOs lub GOs).

Nie stanowi natomiast na ogół umowy tzw. list intencyjny, w którym strony deklarują jedynie w sposób dla nich niezobowiązujący chęć (wolę) przyszłej współpracy bez określania ścisłych zasad, na jakich taka współpraca miałaby się odbywać.

W prawie cywilnym umowy są zawierane najczęściej poprzez złożenie oferty ich zawarcia przez jedną osobę (tzw. oferenta) drugiej osobie (tzw. oblatowi) i przyjęcie takiej oferty przez tę ostatnią[18]. Przy tym przyjęcie danej oferty z zastrzeżeniem zmian w jej treści lub uzupełnień w jej treści poczytuje się nie za jej przyjęcie, lecz za złożenie stronie, która z tą ofertą wystąpiła, oferty zawarcia umowy w kształcie wynikającym z jej oferty i zgłoszonych do niej zmian/uzupełnień (zob. art. 68 k.c.). W stosunkach jednak pomiędzy przedsiębiorcami odpowiedź na złożoną ofertę z zastrzeżeniem zmian lub uzupełnień, jakie nie zmieniają istotnie treści takiej oferty, uważa się za przyjęcie tej oferty (strony wiąże wtedy umowa o treści określonej w ofercie z uwzględnieniem zastrzeżeń zawartych w odpowiedzi na nią). Nie dzieje się tak wtedy, gdy w treści oferty wskazano, że może być ona przyjęta jedynie bez zastrzeżeń, oferent niezwłocznie

16 Mają do nich zastosowanie zasady wyrażone w art. 139-151a Ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. 2004 nr 19 poz. 177 z późn. zm.).

17 Zob. Ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz.U. 2009 nr 19 poz. 100 z późn. zm.).

18 Art. 66 § 1 k.c.: „Oświadczenie drugiej stronie woli zawarcia umowy stanowi ofertę, jeżeli określa istotne postanowienia tej umowy [tzw. *essentialia negotii*]".

sprzeciwił się włączeniu zgłoszonych do niej zastrzeżeń, oblat, odpowiadając na złożoną mu ofertę, uzależnił jej przyjęcie przez siebie od zgody oferenta na włączenie zaproponowanych przez niego zmian/uzupełnień do umowy i zgody tej niezwłocznie nie otrzymał (zob. art. 68^1 § 1 i 2 k.c.). Ponadto jeżeli przedsiębiorca otrzymał od osoby, z którą pozostaje on w stałych stosunkach gospodarczych, ofertę zawarcia umowy, jaka mieści się w ramach jego działalności gospodarczej (zawodowej), i nie odpowiedział niezwłocznie na nią, poczytuje się, że przyjął on tę ofertę (zob. art. 68^2 k.c.).

Rzadziej do zawarcia umowy dochodzi w prawie cywilnym drogą tzw. aukcji (licytacji), z chwilą udzielenia przybicia, jakie następuje po złożeniu na niej najkorzystniejszej oferty, lub tzw. przetargu (pisemnego) , z chwilą wyboru jednej z ofert złożonych w odpowiedzi na ogłoszenie o nim[19], oraz w wyniku tzw. rokowań (negocjacji), z chwilą gdy strony dojdą do porozumienia co do wszystkich jej postanowień, jakie były ich przedmiotem[20]. Należy mieć tu także na uwadze, iż zgodnie z art. 71 k.c. wszelkie ogłoszenia, reklamy, cenniki i inne informacje skierowane do ogółu lub do poszczególnych osób poczytuje się w razie wątpliwości nie za złożenie oferty, lecz jedynie za „niezobowiązujące" zaproszenie do zawarcia danej umowy.

Test nr 1

1. Umowa stanowi czynność prawną co najmniej dwustronną, do której dokonania są potrzebne zgodne oświadczenia woli jej stron:
a) tak,
b) nie.

---

19 Zob. art. 70^1-70^5 k.c.

20 Zob. art. 72 k.c.

2. Umowa dwustronnie zobowiązująca jest umową wzajemną:

a) zawsze gdy jest odpłatna,

b) gdy świadczenia jej stron są względem siebie ekwiwalentne,

c) zawsze gdy jest adhezyjna.

3. Umowy w prawie cywilnym są zawierane najczęściej poprzez złożenie danej osobie oferty zawarcia określonej umowy i przyjęcia tej oferty przez tę osobę:

a) tak,

b) nie.

nazwa umowy

4. Do zawarcia umowy w drodze przetargu (pisemnego) – której ważność nie zależy od spełnienia szczególnych wymagań przewidzianych w ustawie – konieczne jest podpisanie jej tekstu przez jej strony:

data zawarcia umowy

a) tak,

b) nie.

oznaczenie pierwszej ze stron umowy

oznaczenie drugiej strony umowy

ROZDZIAŁ I

OZNACZANIE MIEJSCA, DATY I STRON UMOWY ORAZ SKŁADANIE POD NIĄ PODPISÓW

treść umowy

1. Przykładowe oznaczenia stron umowy i miejsc, w których mają one (albo podmioty działające za nie lub w ich imieniu) złożyć swoje podpisy

Umowa sprzedaży

zawartą w dniu 15 lipca 2017 r. pomiędzy:

podpisy stron umowy/ osób reprezentujących strony umowy

1. Janem Kowalskim zamieszkałym przy ulicy Wiślanej 36 w Katowicach (43-200), legitymującym się dowodem osobistym o serii i numerze: AAD778866 i mającym nr PESEL: 1111801456, zwanym dalej Kupującym,

nazwa umowy

data zawarcia umowy

a

2. Krzaczkiem Robaczkiem spółką z o.o. z siedzibą przy ul. Królewskiej 77a w Krakowie (35-221), zarejestrowaną pod numerem KRS 0000007763, której akta rejestrowe znajdują się w Sądzie Rejonowym dla Krakowa Śródmieścia Wydział XI Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, o kapitale zakładowym 7 680 648 zł i nr NIP: 734-00-09-56, reprezentowaną przez Prezesa Zarządu Zygmunta Iksińskiego, zwaną dalej Sprzedawcą,

oznaczenie pierwszej ze stron umowy

o następującej treści:

§ 1

......

§ 2

......

§ 3

......

....

Za Sprzedawcę   **Kupujący**

oznaczenie drugiej strony umowy

[podpis ww. Prezesa Zarządu] [podpis ww. Jana Kowalskiego]

Umowa najmu

treść umowy

zawarta w dniu 25 czerwca 2017 r., której stronami są:

1. Zygmunt Iksiński zamieszkały w Gdyni przy ul. Górskiej 55/38 (20-455), prowadzący działalność gospodarczą pod firmą: Zygmunt Iksiński Usługi Handlowo-Budowlane w Gdańsku przy ul. Portowej 9a (33-578) i posiadający nr NIP: 734-00-09-56, reprezentowany przez pełnomocnika Zygmunta Siarzewskiego zamieszkałego przy ulicy Wiślanej 38 w Katowicach (43-200), legitymującego się dowodem osobistym o serii i numerze: AAD773366, zwany dalej Najemcą,

podpisy stron umowy / osób reprezentujących strony umowy

oraz

2. Jawpol S.A. z siedzibą w Mysłowicach (35-421) przy ul.

Śląskiej 72, zarejestrowana pod numerem KRS 0000047763, której akta rejestrowe znajdują się w Sądzie Rejonowym dla Katowic Wydział XII Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, o kapitale zakładowym 3 680 648,00 zł (wpłaconym do wysokości 3 000 000,00 zł) i posiadająca nr NIP: 734-00-09-56, reprezentowana przez dwóch członków Zarządu: Jadwigę Poznańską i Krystynę Wielką, zwana dalej Wynajmującym,

na podstawie której strony zgodnie postanawiają, co następuje:

§ 1

……

§ 2

……

§ 3

……

....

....

Za Wynajmującego W imieniu Najemcy

[podpisy dwóch ww. członków Zarządu] [podpis ww. pełnomocnika]

2. Oznaczanie stron umowy

Przy oznaczaniu stron umowy zgodnie z obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej prawem należy podać:

- w przypadku przedsiębiorcy: jego numer identyfikacji podatkowej (NIP), a także prawdopodobnie jego firmę oraz siedzibę albo adres (zob. art. 4 ust. 1 i 2[21], art. 3[22] art. 5 ust. 1-6[23], art. 17 ust. 1 i 3[24], i art. 20 ust. 2[25] i 3[26] Ustawy z dnia

21 „Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą". „Przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej".

22 „Działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły".

23 „Nie stanowi działalności gospodarczej działalność wykonywana przez osobę fizyczną, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia, o którym mowa w ustawie z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2017 r. poz. 847 oraz z 2018 r. poz. 650), i która w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej". „Osoba wykonująca działalność, o której mowa w ust. 1, może złożyć wniosek o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Działalność ta staje się działalnością gospodarczą z dniem określonym we wniosku". „Jeżeli przychód należny z działalności, o której mowa w ust. 1, przekroczył w danym miesiącu wysokość określoną w ust. 1, działalność ta staje się działalnością gospodarczą, począwszy od dnia, w którym nastąpiło przekroczenie wysokości, o którym mowa w ust. 1". „W przypadku, o którym mowa w ust. 3, osoba wykonująca działalność gospodarczą składa wniosek o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej w terminie 7 dni od dnia, w którym nastąpiło przekroczenie wysokości, o którym mowa w ust. 1". „Przepisu ust. 1 nie stosuje się do działalności wykonywanej w ramach umowy spółki cywilnej". „Przez przychód należny, o którym mowa w ust. 1, rozumie się kwoty należne, choćby nie zostały faktycznie otrzymane, po wyłączeniu wartości zwróconych towarów, udzielonych bonifikat i skont".

24 „Działalność gospodarczą można podjąć w dniu złożenia wniosku o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo po dokonaniu wpisu do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej". „Spółka kapitałowa w organizacji może podjąć działalność gospodarczą przed wpisem do rejestru przedsiębiorców".

25 „Przedsiębiorca umieszcza w oświadczeniach skierowanych w zakresie wykonywanej działalności gospodarczej do oznaczonych osób i organów numer identyfikacji podatkowej (NIP) oraz posługuje się tym numerem w obrocie prawnym i gospodarczym".

26 „Przedsiębiorca oferujący towary lub usługi w sprzedaży bezpośredniej lub sprzedaży na odległość za pośrednictwem środków masowego przekazu, sieci teleinformatycznych lub druków bezadresowych umieszcza w ofercie co najmniej swoją firmę, numer identyfikacji

6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. 2018 poz. 646 z późn. zm.)).

- w przypadku podmiotu wpisanego do Krajowego Rejestru Sądowego pod sankcją grzywny w wysokości do 5 000 zł:
  1) jego firmę lub nazwę [jak nie jest on przedsiębiorcą i nie ma z tego powodu firmy],
  2) oznaczenie formy prawnej, w jakiej wykonuje on swoją działalność [np. spółka akcyjna lub spółka partnerska, fundacja, stowarzyszenie],
  3) jego siedzibę i adres,
  4) jego numer identyfikacji podatkowej (NIP),
  5) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywane są jego akta rejestrowe, oraz numer, pod jakim jest on wpisany w Krajowym Rejestrze Sądowym
  – z wyjątkiem jednak sytuacji, gdy podmiot wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego jest spółką, a drugą stroną umowy jest osoba pozostająca z nim w stałych stosunkach umownych (zob. art. 34 ust. 1-5 Ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. 1997 Nr 12 poz. 769 z późn. zm.))[27].

---

podatkowej (NIP) oraz siedzibę albo adres". Przepis ten zdaje się mieć zastosowanie do umów zawieranych w trybie złożenia oferty i jej przyjęcia lub składania ofert w związku z udziałem w przetargu (pisemnym).

27 „Podmioty wpisane do Rejestru są obowiązane umieszczać w oświadczeniach pisemnych, skierowanych, w zakresie swojej działalności, do oznaczonych osób i organów, następujące dane: 1) firmę lub nazwę; 2) oznaczenie formy prawnej wykonywanej działalności; 3) siedzibę i adres; 4) NIP; 5) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywane są akta rejestrowe podmiotu oraz numer podmiotu w Rejestrze". „Obowiązek, o którym mowa w ust. 1, nie uchybia obowiązkom określonym w przepisach szczególnych". „W przypadku niewykonania obowiązku, o którym mowa w ust. 1, sąd rejestrowy, który stwierdzi niedopełnienie takiego obowiązku, może nałożyć grzywnę na osoby odpowiedzialne za niewykonanie tego obowiązku". „Grzywna, o której mowa w ust. 3, nie może być wyższa niż 5.000 złotych". „Obowiązek, o którym mowa w ust. 1,

- w przypadku spółki komandytowo-akcyjnej:
  1) jej firmę,
  2) jej siedzibę i adres,
  3) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywana jest jej dokumentacja, oraz numer, pod którym jest ona wpisana do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym,
  4) jej numer identyfikacji podatkowej (NIP),
  5) wysokość jej kapitału zakładowego i jej kapitału wpłaconego (zob. art. 127 § 5 Ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2000 nr 94 poz. 1037 z późn. zm.)).

- w przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością:
  1) jej firmę,
  2) jej siedzibę i adres,
  3) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywana jest jej dokumentacja, oraz numer, pod którym jest ona wpisana do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym,
  4) jej numer identyfikacji podatkowej (NIP),
  5) wysokość jej kapitału zakładowego, a gdy jej umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca umowy, do czasu pokrycia jej kapitału zakładowego także informację, że wymagane wkłady na jej kapitał zakładowy nie zostały wniesione (zob. art. 206 Ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2000 nr 94 poz. 1037 z późn. zm.)).

- w przypadku spółki akcyjnej:
  1) jej firmę,
  2) jej siedzibę i adres,
  3) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywana jest jej dokumentacja, oraz numer, pod którym jest ona wpisana

---

nie dotyczy oświadczeń woli skierowanych do osób pozostających ze spółką w stałych stosunkach umownych".

do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym,
4) jej numer identyfikacji podatkowej (NIP),
5) wysokość jej kapitału zakładowego i jej kapitału wpłaconego (zob. art. 374 Ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2000 nr 94 poz. 1037 z późn. zm.)).

Jeśli nawet takiego wymogu nie przewidują przepisy prawa, w ramach oznaczania stron w tekście umowy – dla ich prawidłowej identyfikacji – powinno się zawsze przytoczyć ich imiona i nazwiska lub ich nazwy albo firmy oraz ich adresy.

W sytuacji gdy stroną umowy jest osoba fizyczna można też podać tu numer dokumentu potwierdzającego jej tożsamość – najlepiej jeszcze taki, na podstawie którego taka osoba się wylegitymowała – tj. np. numer i serię jej dowodu osobistego, paszportu lub prawa jazdy wraz z zaznaczeniem, że jest to numer takiego właśnie dokumentu, ewentualnie łącznie jeszcze z wymienieniem tego, kto (jaki organ) go wydał. Warto także zamieścić jej numer PESEL[28].

Ponadto w odniesieniu do osób fizycznych wykonujących działalność gospodarczą oraz osób prawnych (np. spółka akcyjna lub spółka z ograniczoną odpowiedzialnością) i ułomnych osób prawnych (np. spółka jawna, spółka partnerska, spółka komandytowa, spółka komandytowo-akcyjna) przy oznaczeniu stron umowy – choć jego podanie nie jest już wymagane przez prawo – zwyczajowo umieszcza się również ich numer REGON.

W stosunku do członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przy oznaczeniu strony, którą reprezentują, można zamieścić także ich adresy i numery PESEL oraz numery i serie dokumentów, na podstawie których się oni wylegitymo-

28 Przy zamieszczaniu danych osobowych w treści umowy warto też śledzić na bieżąco przepisy Ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. 2018 poz. 1000 z późn. zm.).

wali, na wypadek późniejszej konieczności dochodzenia od nich odszkodowania na podstawie art. 299 § 1-4 Ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2000 nr 94 poz. 1037 z późn. zm.)[29]. To samo dotyczy zresztą innych osób reprezentujących osoby prawne i ułomne osoby prawne, od których można się domagać naprawienia szkody z mocy art. 21 ust. 3 zd. 1 Ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. 2003 nr 60 poz. 535 z późn. zm.)[30].

---

29 „Jeżeli egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna, członkowie zarządu odpowiadają solidarnie za jej zobowiązania". „Członek zarządu może się uwolnić od odpowiedzialności, o której mowa w § 1, jeżeli wykaże, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub w tym samym czasie wydano postanowienie o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego albo o zatwierdzeniu układu w postępowaniu w przedmiocie zatwierdzenia układu, albo że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło nie z jego winy, albo że pomimo niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewydania postanowienia o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego albo niezatwierdzenia układu w postępowaniu w przedmiocie zatwierdzenia układu wierzyciel nie poniósł szkody". „Przepisy § 1 i § 2 nie naruszają przepisów ustanawiających dalej idącą odpowiedzialność członków zarządu". „Osoby, o których mowa w § 1, nie ponoszą odpowiedzialności za niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości w czasie, gdy prowadzona jest egzekucja przez zarząd przymusowy albo przez sprzedaż przedsiębiorstwa, na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, jeżeli obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości powstał w czasie prowadzenia egzekucji".

30 „Osoby, o których mowa w ust. 1-2a [osoby zobowiązane do zgłoszenia w sądzie wniosku o ogłoszenie upadłości danego podmiotu], ponoszą odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wskutek niezłożenia wniosku w terminie określonym w ust. 1 [trzydzieści dni od dnia, w którym wystąpiła podstawa do ogłoszenia upadłości] lub 2a, chyba że nie ponoszą winy". Według art. 20 ust. 1 Ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. 2003 nr 60 poz. 535 z późn. zm.) do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości danego podmiotu uprawniony – ale nie zobowiązany – jest również każdy z wierzycieli osobistych tego podmiotu. Przy tym upadłość ogłasza się w stosunku do podmiotu, który stał się niewypłacalny. Przez to ostatnie rozumie się utratę zdolności do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych i domniemywa się, że doszło do niego, gdy opóźnienie w wykonaniu takich zobowiązań przekracza trzy miesiące. Ponadto osobę prawną albo ułomną osobę prawną uważa się za niewypłacalną również wtedy, gdy jej zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jej majątku, a stan taki utrzymuje się przez okres dłuższy niż 24 miesiące (zob. art. 10, 11 ust. 1, 1a i 2 Ustawy z dnia 28

Znajomość adresu drugiej strony umowy, poza tym, że może być potrzebna do wykonania umowy, jest niezbędna w razie zaistnienia sporu na tle niewykonania/nienależytego wykonania umowy powodującego konieczność wszczęcia postępowania sądowego. W razie podania nieprawidłowego adresu w powództwie i biorącym się z tego nieuczestnictwie pozwanego w postępowaniu sądowym wydany w nim wyrok, nawet gdy stanie się prawomocny, może być wzruszony. Zgodnie bowiem z art. 401 pkt 2 k.p.c. strona, która wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możności działania, może żądać wznowienia postępowania sądowego z powodu jego nieważności.

Wiedza o nr PESEL lub serii i numerze dowodu osobistego, oprócz tego, że pozwala na dokładną identyfikację osoby fizycznej (może być i zazwyczaj jest więcej żyjących w danym momencie czasowym osób o tym samym imieniu i nazwisku), umożliwia złożenie wniosku do rejestru PESEL (Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności) lub rejestru mieszkańców w celu otrzymania informacji na temat aktualnego adresu i daty zameldowania na pobyt stały i czasowy takiej osoby tudzież daty jej wyjazdu poza granice Rzeczypospolitej Polskiej trwającego dłużej niż 6 miesięcy i wskazanego przez nią kraju, do jakiego ona wyjechała. Przy tym rejestr PESEL jest centralnym zbiorem danych prowadzonym w systemie teleinformatycznym, a jego utrzymanie i rozwój zapewnia minister właściwy do spraw informatyzacji. Rejestry mieszkańców są prowadzone przez właściwego miejscowo wójta (burmistrza, prezydenta miasta). On też zapewnia ich utrzymanie i rozwój.

W celu uzyskania danych z rejestru PESEL i rejestru mieszkańców trzeba wykazać, że ma się w tym interes prawny, złożyć odpowiedni wniosek oraz wnieść stosowną opłatę. Obecnie też wynosi ona 31,00 zł (zob. art. 46 ust. 2 pkt 1, art. 47, art. 49 ust.

---

lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. 2003 nr 60 poz. 535 z późn. zm.)).

1 i 2, art. 50 ust. 1 pkt 2 i ust. 2, art. 52, 53 i 56 Ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz.U. 2010 nr 217 poz. 1427 z późn. zm.) oraz § 2 pkt 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2017 r. w sprawie opłat za udostępnienie danych z rejestrów mieszkańców oraz rejestru PESEL (Dz.U. 2017 poz. 2482))[31].

Uwaga: Od dnia 1 marca 2015 r. adres zameldowania zamieszczony w dowodzie osobistym wydanym na podstawie przepisów Ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych nie stanowi potwierdzenia prawidłowości adresu miejsca zameldowania. Co więcej, sama zmiana adresu miejsca zameldowania posiadacza dowodu osobistego wydanego na podstawie przepisów tej ustawy nie stanowi podstawy do jego wymiany (zob. art. 89 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (Dz.U. 2010 nr 167 poz. 1131 z późn zm.)).

Przy oznaczaniu stron w przypadku przedsiębiorców oraz spółek prawa handlowego zamieszcza się tzw. firmę. Firma w języku prawnym nie jest bynajmniej tym samym, co firma w znaczeniu potocznym. Firma w języku prawnym to oznaczenie, jakie indywidualizuje przedsiębiorcę w obrocie. Ujawnia się ją w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej w odniesieniu do osób fizycznych, oraz w rejestrze przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego w odniesieniu do osób prawnych i ułomnych osób praw-

31 Wniosek o udostępnienie danych jednostkowych z rejestru PESEL i rejestru mieszkańców można pobrać ze strony internetowej: http://www.cpd.mswia.gov.pl/udostepnianie_danych/wzory_wnioskow_i_akty_prawne [opis rubryki nr 6 (Uzasadnienie potrzeby uzyskania danych) to: „Potrzeba uzyskania danych może wynikać z interesu faktycznego lub interesu prawnego. W przypadku powołania się na interes prawny wnioskodawca jest zobowiązany wskazać podstawę prawną, z której wywodzi uprawnienie do żądania udostępnienia danych innej osoby i załączyć dokumenty potwierdzające ten interes. Przykładowe sytuacje wskazujące na posiadanie interesu prawnego to: dochodzenie wierzytelności, zobowiązanie sądu do wskazania danych osoby poszukiwanej, trwające postępowanie sądowe"].

nych. Przy tym za przedsiębiorcę uważa się w prawie cywilnym osobę fizyczną, osobę prawną i ułomną osobę prawną prowadzącą we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Firma osoby fizycznej zawsze musi zawierać w sobie imię i nazwisko takiej osoby. Poza nimi mogą się na nią składać też inne określenia. Firmą osoby prawnej lub ułomnej osoby prawnej jest jej nazwa, przy czym musi ona wymieniać formę prawną takiej osoby, która może być tu podana w skrócie. Ponadto może ona również mieścić w sobie tak jak firma osoby fizycznej inne określenia[32]. W przypadku spółek prawa handlowego, a więc spółki jawnej, spółki partnerskiej, spółki komandytowej, spółki komandytowo-akcyjnej, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej, dodatkowe obligatoryjne elementy ich firmy oraz skróty na określenie ich formy prawnej zostały zdefiniowane w Ustawie z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2000 nr 94 poz. 1037 z późn. zm.)[33]. Jeśli chodzi o te ostatnie, to są nimi odpowiednio: „sp.j.", „sp.p.", „sp.k.", „S.K.A.", „spółka z o.o." lub „sp. z o.o." oraz „S.A.".

Teoretycznie możliwe jest też posługiwanie się przez przedsiębiorcę skrótem firmy, jaki ujawnia się w rejestrze przedsiębiorców[34]. Problem jednak w tym, że takiego skrótu nie da się wpisać ani do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, ani do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego w świetle uregulowań prawnych dotyczących tych rejestrów.

Przy określaniu adresu stron umowy – tak jak zostało to zrobione w dwóch przytoczonych na początku tego rozdziału przykładowych oznaczeniach stron w umowie – używa się często zwrotu „zamieszkały przy ulicy…" i „z siedzibą przy ulicy…". Sformułowania takie nie są jednak do końca poprawne, ponieważ

---

32 Na temat tego, co musi, a co może wchodzić w skład firmy, zob. art. 43^3-43^6 i 43^8 k.c.

33 Zob. art. 24, 90, 104, 127, 160 i 305 tej ustawy.

34 Zob. art. 43^5 § 4 k.c.

zgodnie z art. 25[35] i 41[36] k.c. miejscem zamieszkania i siedzibą jest miejscowość (np. Katowice, Kraków, Gdańsk), a nie pełny adres. Problematyczny pozostaje też stosunek adresu zameldowania na pobyt stały i czasowy do miejsca zamieszkania i adresu, pod którym dana osoba faktycznie mieszka lub przebywa . Wszystkie one niekoniecznie muszą się bowiem ze sobą pokrywać.

Wspomniane wyżej zwroty, „zamieszkały przy ulicy…" i „z siedzibą przy ulicy…", są jednak utarte i przez to dość trudno jest je zastępować innymi. Dla pełnej ścisłości można jednak oznaczyć strony umowy w sposób następujący:

Umowa o dzieło

zawarta w dniu 15 stycznia 2018 r. między:

Janem Kowalskim, prowadzącym działalność gospodarczą pod firmą: Jan Kowalski Usługi Gastronomiczne, mającym miejsce zamieszkania w Katowicach, adres: al. Wolności 76a, 41-300 Katowice, nr PESEL: 11032277888, nr NIP: 889900084 i nr REGON: 778802223, zwanym dalej Zamawiającym,

a

Lutol spółką jawną, mającą siedzibę w Łodzi, adres: ul. Bliska 7/6, 33-634 Łódź, nr NIP: 889970084 i nr REGON: 778892223, wpisaną do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem: 777779999, której akta rejestrowe znajdują się w Sądzie Rejonowym dla Łodzi-Śródmieście Wydział XX Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, reprezentowaną przez: wspólnika

35 „Miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu".

36 „Jeżeli ustawa lub oparty na niej statut nie stanowi inaczej, siedzibą osoby prawnej jest miejscowość, w której ma siedzibę jej organ zarządzający".

Jana Łabądzkiego, mającego miejsce zamieszkania w Katowicach, adres: ul. Klonowa 5, 40-200 Katowice i nr PESEL: 103277888, zwaną dalej Przyjmującym Zamówienie,

o następującej treści:

……

Test nr 2 (wielokrotnego wyboru)

1. W przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wpisanych do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej przy oznaczaniu stron umowy zgodnie z obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej prawem należy podać:

a) ich numer NIP,
b) ich numer PESEL,
c) ich numer REGON,
d) numer i serię ich dowodu osobistego.

2. W przypadku podmiotu wpisanego do Krajowego Rejestru Sądowego przy oznaczaniu stron umowy zgodnie z obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej prawem należy podać:

a) jego firmę lub nazwę,
b) oznaczenie formy prawnej, w jakiej wykonuje on swoją działalność,
c) jego siedzibę i adres,
d) jego numer NIP,
e) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywane są jego akta rejestrowe, oraz jego numer w Krajowym Rejestrze Sądowym.

3. W przypadku spółki akcyjnej przy oznaczaniu stron umowy zgod-

nie Ustawą z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2000 nr 94 poz. 1037 z późn. zm.) należy podać:

a) tylko wysokość jej wpłaconego kapitału zakładowego,
b) tylko wysokość jej kapitału zakładowego,
c) wysokość jej kapitału zakładowego i jej kapitału wpłaconego,
d) jej numer PESEL.

4. W przypadku spółki z ograniczona odpowiedzialnością przy oznaczaniu stron umowy zgodnie z Ustawą z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2000 nr 94 poz. 1037 z późn. zm.) należy między innymi podać:

a) jej firmę, siedzibę i adres,
b) oznaczenie sądu rejestrowego, w którym przechowywana jest jej dokumentacja, oraz numer, pod którym jest ona wpisana do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym,
c) jej numer NIP,
d) wysokość jej kapitału zakładowego, a w przypadku gdy jej umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca umowy, do czasu pokrycia jej kapitału zakładowego także informację, że wymagane wkłady na jej kapitał zakładowy nie zostały wniesione.

5. W przypadku osób fizycznych wykonujących działalność gospodarczą oraz osób prawnych i ułomnych osób prawnych przy oznaczeniu stron umowy zgodnie z obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej prawem należy wskazać na ich numer REGON:

a) tak,
b) nie.

6. Firma w prawie cywilnym to:

a) przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym (zorganizowany zespół składników niematerialnych i materialnych przeznaczony do prowadzenia działalności gospodarczej),

b) nazwa, pod którą przedsiębiorca występuje w obrocie,
c) działalność gospodarcza lub zawodowa,
d) przedsiębiorstwo w znaczeniu podmiotowym (ten, kto jest przedsiębiorcą).

7. Numer, który poza serią i numerem dowodu osobistego umożliwia złożenie wniosku do Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności lub rejestru mieszkańców w celu otrzymania informacji na temat aktualnego adresu zameldowania na pobyt stały i czasowy danej osoby fizycznej, to ....

8. W przypadku spółki jawnej oznaczenie jej formy prawnej może być określane w obrocie w skrócie poprzez użycie zwrotu:
a) sp.p.,
b) S.K.A.,
c) S.A.,
d) sp.j.

9. W przypadku gdy jej stroną jest przedsiębiorca, tekst umowy należy wydrukować na papierze firmowym (z odpowiednim nagłówkiem/stopką, zwanym potocznie firmówką) zawierającym podstawowe dane na temat tego przedsiębiorcy:
a) tak,
b) nie.

3. Kwestia składania podpisów pod tekstem umowy

Za osoby fizyczne, zarówno prowadzące, jak i nieprowadzące działalności gospodarczej lub zawodowej, podpisują się one same lub ich pełnomocnik (albo pełnomocnicy), jeśli został on (oni) ustanowiony. W przypadku osób fizycznych będących przedsiębiorcami podlegającymi obowiązkowi wpisu do Centralnej

Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej może to być również – gdy zostanie on ustanowiony – pełnomocnik (albo pełnomocnicy) szczególnego rodzaju, tzw. prokurent (prokurenci)[37]. Czasem osobę fizyczną może reprezentować także przedstawiciel ustawowy: rodzic[38], opiekun[39], kurator[40, 41], doradca tymczasowy

37 Na temat pełnomocnictwa i prokury zob. odpowiednio art. 98-108 i 109^1-109^8 k.c.

38 Art. 98 § 1-3 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59 z późn. zm.): „Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka". „Jednakże żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka: 1) przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską; 2) przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania". „Przepisy paragrafu poprzedzającego stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym".

39 Art. 159 § 1-2 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59 z późn. zm.): „Opiekun nie może reprezentować osób pozostających pod jego opieką: 1) przy czynnościach prawnych między tymi osobami; 2) przy czynnościach prawnych między jedną z tych osób a opiekunem albo jego małżonkiem, zstępnymi, wstępnymi lub rodzeństwem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz osoby pozostającej pod opieką". „Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym".

40 Art. 99 i 181 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59 z późn. zm.): „Jeżeli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy". „Kurator osoby ubezwłasnowolnionej częściowo jest powołany do jej reprezentowania i do zarządu jej majątkiem tylko wtedy, gdy sąd opiekuńczy tak postanowi".

41 Zob. też art. 112^1 § 1-2 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59 z późn. zm.): „Obowiązek i prawo wykonywania bieżącej pieczy nad dzieckiem: 1) umieszczonym w pieczy zastępczej, jego wychowania i reprezentowania w tych sprawach, a w szczególności w dochodzeniu świadczeń przeznaczonych na zaspokojenie jego potrzeb, należą do rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo kierującego placówką opiekuńczo-wychowawczą, regionalną placówką opiekuńczo-terapeutyczną lub interwencyjnym ośrodkiem preadopcyjnym; 2) pozbawionym opieki i wychowania rodziców umieszczonym w zakładzie opiekuńczo-leczniczym, w zakładzie pielęgnacyjno-opiekuńczym lub w zakładzie rehabilitacji leczniczej, jego wychowania i reprezentowania w tych sprawach, a w szczególności

ustanowiony podczas postępowania o jej ubezwłasnowolnienie[42], a w razie ogłoszenia jej upadłości lub gdy jest ona przedsiębiorcą, który stał się niewypłacalny lub któremu grozi niewypłacalność, odpowiednio syndyk[43] i zarządca[44, 45].

Za osoby prawne i ułomne osoby prawne podpisuje się członek lub członkowie ich organów lub ich przedstawiciel ustawowy albo przedstawiciele ustawowi zgodnie z wymogami reprezentacji określonymi w przepisach prawa oraz statucie, umowie lub akcie założycielskim danej osoby prawnej/ułomnej osoby prawnej. W przypadku spółek kapitałowych (akcyjna i z ograniczoną odpowiedzialnością) najczęściej są to Prezes Zarządu lub dwaj członkowie Zarządu, w przypadku spółek osobowych (jawna, partnerska, komandytowa, komandytowo -akcyjna) ich wspólnicy lub wspólnicy ponoszący odpowiedzialność za zobowiązania takiej spółki całym swoim majątkiem. Za osobę prawną lub ułomną osobę prawną może się podpisać też pełnomocnik (pełnomocnicy) lub, gdy jest ona przedsiębiorcą podlegającym obowiązkowi wpisu do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, prokurent (prokurenci), jeśli został on ustanowiony. W razie ustanowienia go dla niej przez sąd, umowę w imieniu osoby

w dochodzeniu świadczeń przeznaczonych na zaspokojenie jego potrzeb, należą do kierującego odpowiednio zakładem opiekuńczo-leczniczym, zakładem pielęgnacyjno-opiekuńczym lub zakładem rehabilitacji leczniczej. Pozostałe obowiązki i prawa wynikające z władzy rodzicielskiej należą do rodziców dziecka". „Przepisu § 1 nie stosuje się, jeżeli sąd opiekuńczy postanowił inaczej".

42 Zob. art. 548-551 k.p.c.

43 Zob. Ustawę z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. 2003 nr 60 poz. 535 z późn. zm.).

44 Zob. Ustawę z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. 2015 poz. 978 z późn. zm.).

45 Odnośnie do takich instytucji jak wykonawca testamentu w przypadku śmierci osoby fizycznej i zarządca sukcesyjny w przypadku śmierci przedsiębiorcy wykonującego we własnym imieniu działalność gospodarczą na podstawie wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej zob. odpowiednio: art. 986-990[1] k.c. i Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej (Dz.U. 2018 poz. 1629).

prawnej lub ułomnej osoby prawnej może też zawrzeć kurator[46], po ogłoszeniu zaś jej upadłości syndyk[47], a w sytuacji, gdy wobec takiej osoby toczy się postępowanie restrukturyzacyjne, zarządca[48]. W odniesieniu do spółek prawa handlowego w likwidacji mogą to zrobić również tzw. likwidatorzy[49].

Ponieważ przedstawicielami ustawowymi są, podobnie jak i wchodzą w skład organów osób prawnych i ułomnych osób prawnych, osoby fizyczne, które mogą zawierać umowy również w swoim własnym imieniu, w celu doprecyzowania tego, że osoby te zawierają umowę nie za siebie, lecz za inną osobę można w miejscu, w którym jest składany podpis, zaznaczyć – tak jak miało to miejsce w podanych na początku tego rozdziału przykładach – iż podpisują się one: „Za Sprzedawcę", „Za Wynajmującego", „Za Przyjmującego Zamówienie" itd. W przypadku z kolei

---

46 Zob. art. 42 § 1-4 i 33^1 § 1 k.c.: „Jeżeli osoba prawna nie może być reprezentowana lub prowadzić swoich spraw ze względu na brak organu albo brak w składzie organu uprawnionego do jej reprezentowania, sąd ustanawia dla niej kuratora. Kurator podlega nadzorowi sądu, który go ustanowił". „Do czasu powołania albo uzupełnienia składu organu, o którym mowa w § 1, albo ustanowienia likwidatora kurator reprezentuje osobę prawną oraz prowadzi jej sprawy w granicach określonych w zaświadczeniu sądu". „ Kurator niezwłocznie podejmuje czynności zmierzające do powołania albo uzupełnienia składu organu osoby prawnej uprawnionego do jej reprezentowania, a w razie potrzeby do jej likwidacji". „Pod rygorem nieważności kurator jest obowiązany uzyskać zezwolenie sądu rejestrowego na: 1) nabycie i zbycie przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części oraz na dokonanie czynności prawnej, na podstawie której następuje oddanie przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części do czasowego korzystania; 2) nabycie i zbycie oraz obciążanie nieruchomości, użytkowania wieczystego lub udziału w nieruchomości". „Do jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych".

47 Zob. Ustawę z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. 2003 nr 60 poz. 535 z późn. zm.).

48 Zob. Ustawę z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. 2015 poz. 978 z późn. zm.).

49 Zob. art. 67-84, 150, 170, 274-290, 326, 461-478 Ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2000 nr 94 poz. 1037 z późn. zm.).

gdy umowę zawiera pełnomocnik (pełnomocnicy) lub prokurent (prokurenci) można posłużyć się tu zwrotem „W imieniu Sprzedawcy”, „W imieniu Zamawiającego”, „W imieniu Najemcy” itd. To, przez kogo jest reprezentowana dana osoba fizyczna/ osoba prawna/ ułomna osoba prawna, dobrze jest także ujawnić przy oznaczeniach stron umowy. W podanych przykładach było to uczynione za pomocą wyrażeń: „reprezentowana przez ...”, „reprezentowany przez ...”. Okoliczność, że dana osoba działa jako organ osoby prawnej lub organ albo przedstawiciel ustawowy ułomnej osoby prawnej tudzież czyjś pełnomocnik lub prokurent może wynikać też z treści pieczątki, kiedy jest ona przybijana w miejscu składania przez nią podpisu.

Podpis składa się pod tekstem umowy, najlepiej w takim miejscu, aby uniemożliwić dopisywanie nad nim dalszej treści[50]. Trudno jednoznacznie stwierdzić, co się dzieje w przypadku złożenia podpisu w innym miejscu – np. na górze tekstu umowy lub gdzieś w jego środku na marginesie. Na pewno nie uczyni się w ten sposób zadość formie pisemnej. Zachowanie takiej formy dla ważności umowy nie zawsze jest jednak wymagane przez prawo i tekst umowy z podpisem złożonym w innym miejscu, niż to, w którym taki tekst się kończy, może – w jakiś sposób – wskazywać na treść umowy, jaką strony zawarły ze sobą ustnie lub *per facta concludentia*.

Optymalnie podpis powinien się składać z imienia i nazwiska oraz być czytelny. W praktyce przyjmuje się jednak nieraz, że wystarczy tu samo nazwisko i to niekoniecznie czytelne. Zachowaniu formy pisemnej nie uczynią natomiast zadość na pewno same inicjały. Ich złożenie pod tekstem umowy lub w innych jego miejscach może też wskazywać na to, że mamy do czynienia z tekstem umowy w wersji

50 W razie gdy istnieje więcej egzemplarzy umowy i w jednym z nich znajduje się jakaś treść, której w innym (innych) nie ma, należy domniemywać, iż treść ta została dopisana przez jedną ze stron umowy bez zgody drugiej strony. Obalać takie domniemanie będą przy tym parafki – a już na pewno podpisy – obu stron złożone specjalnie przy tej treści.

próbnej lub „roboczej" (będącej przedmiotem negocjacji), a nie tekstem umowy, jakim strony chciały się ostatecznie związać[51].

W celu uniemożliwienia podmiany stron w tekście umowy, gdy tych stron jest więcej niż jedna, osoby podpisujące umowę „robią" na tych stronach parafki (najczęściej w dolnym lewym, rzadziej prawym, rogu, lub każda w innym rogu). Dla zaznaczenia tego, że tekst umowy był parafowany, można też postawić parafkę na jego stronie ostatniej, tj. na tej, na której są składane podpisy stron. Jest to szczególnie ważne, ilekroć tekst umowy przesyła się drugiej stronie do podpisu pocztą. Ta – będąc nieuczciwą – może bowiem w razie braku takiej parafki podmienić parafowane strony na inne i złożyć swój podpis na końcowej stronie z podpisem złożonym przez pierwszą stronę, a następnie odesłać tak spreparowany tekst umowy i powoływać się później na jego zawartość[52, 53].

51 Z faktu przystąpienia przez strony do wykonywania umowy, której tekst został przez nie tylko zaparafowany lub nawet opatrzony ich inicjałami w miejscach na złożenie podpisów, można jednak próbować wywodzić wniosek, iż doszło między nimi do zawarcia umowy o treści odpowiadającej temu tekstowi *per facta concludentia*.

52 W razie otrzymania pocztą umowy podpisanej przez drugą stronę powinno się ją podpisać i odesłać tej stronie od razu, w przeciwnym razie może się bowiem okazać, że nie doszło do jej zawarcia – zob. art. 66 § 2 i 67 k.c.: „Jeżeli oferent nie oznaczył w ofercie terminu, w ciągu którego oczekiwać będzie odpowiedzi, oferta złożona w obecności drugiej strony albo za pomocą środka bezpośredniego porozumiewania się na odległość przestaje wiązać, gdy nie zostanie przyjęta niezwłocznie; złożona w inny sposób przestaje wiązać z upływem czasu, w którym składający ofertę mógł w zwykłym toku czynności otrzymać odpowiedź wysłaną bez nieuzasadnionego opóźnienia". „Jeżeli oświadczenie o przyjęciu oferty nadeszło z opóźnieniem, lecz z jego treści lub z okoliczności wynika, że zostało wysłane w czasie właściwym, umowa dochodzi do skutku, chyba że składający ofertę zawiadomi niezwłocznie drugą stronę, iż wskutek opóźnienia odpowiedzi poczytuje umowę za nie zawartą".

53 Będąc przedsiębiorcą, trzeba też bardzo uważać na korespondencję od innych przedsiębiorców, w której kontrfaktycznie zostało stwierdzone, że zawarło się z nimi jakąś umowę. W takim bowiem przypadku – by nie być na pewno taką umową związanym – należy tego rodzaju stwierdzeniom bezzwłocznie korespondencyjnie zaprzeczyć. Zob. art. 77^1 § 1-2 k.c.: „W wypadku gdy umowę zawartą pomiędzy przedsiębiorcami bez

Kwestia reprezentacji (tego, kto złoży podpis pod umową) jest o tyle istotna, iż w przypadku gdy ktoś nie jest członkiem organu/ przedstawicielem ustawowym danej osoby prawnej lub ułomnej osoby prawnej albo przekroczy zakres swojego umocowania do reprezentowania takiej osoby, to ważność umowy, którą on zawarł jako organ/ przedstawiciel ustawowy takiej osoby, zależy od potwierdzenia tej umowy poczynionego przez tę osobę zgodnie z wymogami jej reprezentacji. Przy tym ten, z kim została zawarta taka umowa, może wyznaczyć tej osobie odpowiedni termin na dokonanie takiego potwierdzenie. Po bezskutecznym upływie zaś takiego terminu staje się on wolny: potwierdzenie takie nie może już zostać przez tę osobę poczynione (zob. art. 39 § 1 i 2 k.c. i art. 33^1 § 1 k.c.)[54]. W braku też takiego terminowego potwierdzenia może on żądać od tego, kto nie będąc członkiem organu/ przedstawicielem ustawowym danej osoby prawnej lub ułomnej osoby prawnej albo przekraczając zakres swojego umocowania do reprezentowania takiej osoby zawarł jako jej organ/ przedstawiciele ustawowy z nim umowę, zwrotu tego, co ten ktoś otrzymał od niego w wykonaniu takiej umowy, oraz naprawienia przez tego kogoś szkody, jaką poniósł on przez to, że nie wiedział on o braku prawa do reprezentacji po stronie tego kogoś – tj.

---

zachowania formy pisemnej jedna strona niezwłocznie potwierdzi w piśmie skierowanym do drugiej strony, a pismo to zawiera zmiany lub uzupełnienia umowy, niezmieniające istotnie jej treści, strony wiąże umowa o treści określonej w piśmie potwierdzającym, chyba że druga strona niezwłocznie się temu sprzeciwiła na piśmie". „W przypadku gdy umowę zawartą pomiędzy przedsiębiorcami bez zachowania formy dokumentowej jedna strona niezwłocznie potwierdzi w dokumencie skierowanym do drugiej strony, a dokument ten zawiera zmiany lub uzupełnienia umowy, niezmieniające istotnie jej treści, strony wiąże umowa o treści określonej w dokumencie potwierdzającym, chyba że druga strona niezwłocznie się temu sprzeciwiła w dokumencie".

54 Do czasu poczynienia takiego potwierdzenia bądź upływu takiego terminu umowa zawarta przez osobę działającą jako członek organu/ przedstawiciel ustawowy osoby prawnej lub ułomnej osoby prawnej niemającą umocowania do jej zawarcia w imieniu tej osoby jest „kulejąca", tj. stanowi tzw. po łacinie *negotium claudicans*.

w granicach tzw. ujemnego interesu umownego (zob. art. 39 § 3 k.c. i art. 33^1 § 1 k.c.). Takie samo roszczenie przysługuje do tego, kto zawarł z kimś umowę w imieniu nieistniejącej osoby prawnej lub ułomnej osoby prawnej. Przy tym w tym przypadku z oczywistych względów umowa jest nieważna z mocy prawa i nie ma możliwości jej potwierdzenia (zob. art. 39 § 5 k.c. i art. 33^1 § 1 k.c.)[55].

Poważną przeszkodą w ponoszeniu wspomnianej wyżej odpowiedzialności odszkodowawczej jest jednak uzależnienie jej od braku wiedzy po stronie poszkodowanego odnośnie do wad w reprezentacji. W jej kontekście szczególnie problematyczne pozostają bowiem domniemania z art. 15 ust. 1-3[56], 16[57] i 17 ust. 1 i 2[58] Ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U.

---

55 Zob. też art. 39 § 4 k.c.: „Jednostronna czynność prawna dokonana przez działającego jako organ osoby prawnej bez umocowania albo z przekroczeniem jego zakresu jest nieważna. Jednakże gdy ten, komu zostało złożone oświadczenie woli w imieniu osoby prawnej, zgodził się na działanie bez umocowania, stosuje się odpowiednio przepisy o zawarciu umowy bez umocowania".

56 „Od dnia ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym nikt nie może zasłaniać się nieznajomością ogłoszonych wpisów. Jednak w odniesieniu do czynności dokonanych przed upływem szesnastego dnia od dnia ogłoszenia podmiot wpisany do Rejestru nie może powoływać się na wpis wobec osoby trzeciej, jeżeli ta udowodni, że nie mogła wiedzieć o treści wpisu". „W przypadku rozbieżności między wpisem do Rejestru a ogłoszeniem w Monitorze Sądowym i Gospodarczym obowiązuje wpis w Rejestrze. Jednak osoba trzecia może powoływać się na treść ogłoszenia, chyba że podmiot wpisany do Rejestru udowodni, że osoba trzecia wiedziała o treści wpisu". „Osoba trzecia może się powoływać na dokumenty i dane, w odniesieniu do których nie dopełniono jeszcze obowiązku ogłoszenia, jeżeli niezamieszczenie ogłoszenia nie pozbawia jej skutków prawnych".

57 „Jeżeli wpis do Rejestru nie podlega obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, to nikt nie może zasłaniać się nieznajomością treści wpisu w Rejestrze, chyba że mimo zachowania należytej staranności nie mógł wiedzieć o wpisie".

58 „Domniemywa się, że dane wpisane do Rejestru są prawdziwe". „Jeżeli dane wpisano do Rejestru niezgodnie ze zgłoszeniem podmiotu lub bez tego zgłoszenia, podmiot ten nie może zasłaniać się wobec osoby trzeciej działającej w dobrej wierze zarzutem, że dane te nie są prawdziwe, jeżeli zaniedbał wystąpić niezwłocznie z wnioskiem o sprostowanie, uzupełnienie lub wykreślenie wpisu".

1997 nr 12 poz. 769 z późn. zm.), jakie nakazują domniemywać prawdziwość danych wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego oraz ich powszechną znajomość. Na skutek obowiązywania tych domniemań w przypadku osób prawnych i ułomnych osób prawnych, których sposób reprezentowania oraz imiona i nazwiska członków ich organów zostały ujawnione w ww. rejestrze, droga do dochodzenia odszkodowania na podstawie art. 39 § 3 i 5 k.c. może się bowiem okazać z powodów czysto prawnych zamknięta. To samo dotyczy też powoływania się na brak wiedzy w zakresie sposobu reprezentacji, jaki został określony w przepisach prawa, z uwagi na ogólnie akceptowaną w polskim porządku prawnym zasadę *ignorantia iuris nocet* (nieznajomość prawa szkodzi).

Przez wzgląd na powyższe przy zawieraniu umowy z osobą prawną lub ułomną osobą prawną zawsze warto sprawdzić, czy wymogi reprezentacji są spełnione, poprzez wgląd do informacji, jakie znajdują się w Krajowym Rejestrze Sądowym (zwanym w skrócie KRS). W tym celu można poprosić drugą stronę umowy o dostarczenie odpisu z tego rejestru, jak czyniło się dawniej, lub skorzystać ze strony internetowej: https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs (dostęp bezpłatny) albo https://www.ekrs.pl/odpis-z-krs-pelny-aktualny (możliwość odpłatnego otrzymania pełnego odpisu z tego rejestru w formie dokumentu urzędowego). Warto mieć tu też na uwadze, że w razie gdyby dane w KRS-ie na temat sposobu i osób uprawnionych do reprezentacji danego podmiotu okazały się nieaktualne, z mocy art. 14 Ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. 1997 Nr 12 poz. 769 z późn. zm.)[59] danie im wiary nie będzie skutkować wadą w jego reprezentacji, ilekroć tylko działało się w dobrej wierze (tj. przede wszystkim wtedy, gdy faktycznie nie wiedziało się o tym,

59 „Podmiot obowiązany do złożenia wniosku o wpis do Rejestru nie może powoływać się wobec osób trzecich działających w dobrej wierze na dane, które nie zostały wpisane do Rejestru lub uległy wykreśleniu z Rejestru".

że dane takie są nieprawdziwe). Poza informacją odnośnie do reprezentacji w KRS-ie znajdują się też między innymi dane adresowe podmiotów w nim zarejestrowanych.

W przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w celu sprawdzenia ich danych, w tym adresu do doręczeń, można skorzystać z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Dostęp do niej jest możliwy za pośrednictwem strony internetowej: https://prod.ceidg.gov.pl/CEIDG/CEIDG.Public.UI/Search.aspx, do której można przejść ze strony internetowej: https://prod.ceidg.gov.pl.

W sytuacji gdy umowę zawiera pełnomocnik, powinno się żądać od niego dokumentu pełnomocnictwa lub jego kopii notarialnie poświadczonej co do jej zgodności z oryginałem[60] – a jeśli nie jest możliwe ich otrzymanie od niego, okazania przez niego takiego dokumentu w celu zrobienia zdjęcia lub kserokopii poświadczonej przez niego co do jej zgodności z oryginałem. W razie bowiem gdyby ktoś nie miał pełnomocnictwa lub przekroczył jego zakres, ważność umowy, jaką zawarł on w imieniu innej osoby, zależy od jej potwierdzenia przez tę osobę. Przy tym ten, z kim została zawarta taka umowa, może na poczynienie takiego potwierdzenia wyznaczyć takiej osobie odpowiedni termin. Po bezskutecznym zaś upływie takiego terminu staje się on wolny: takie potwierdzenie nie może już zostać dokonane[61]. W braku też takiego terminowego

60 Istnieją trzy rodzaje pełnomocnictwa: a) ogólne (umocowuje do dokonywania czynności prawnych wchodzących w zakres tzw. zwykłego zarządu), b) rodzajowe (umocowuje do dokonywania czynności prawnych określonego rodzaju), c) do poszczególnej czynności (umocowuje do dokonania konkretnej czynności prawnej) – zob. art. 98 k.c. Szczególny przypadek stanowią tu osoby czynne w lokalu danego przedsiębiorstwa, jaki przeznaczony jest do obsługiwania publiczności, które z mocy prawa (bez konieczności posiadania przez nie pełnomocnictwa) poczytywane są – w razie wątpliwości – za umocowane do dokonywania czynności prawnych, które zazwyczaj bywają dokonywane z osobami korzystającymi z usług tego przedsiębiorstwa – zob. art. 97 k.c.

61 Do czasu poczynienia takiego potwierdzenia bądź upływu takiego terminu umowa zawarta przez osobę niebędącą pełnomocnikiem lub przekraczającą zakres swojego

potwierdzenia może on żądać od „fałszywego pełnomocnika" (łac. *falsus procurator*) zwrotu tego, co otrzymał on od takiego pełnomocnika w wykonaniu umowy, do której zawarcia w imieniu innej osoby pełnomocnik ten nie był uprawniony, oraz naprawienia szkody, jaką poniósł przez to, że zawarł taką umowę, nie wiedząc o braku umocowania lub o przekroczeniu jego zakresu po stronie takiego pełnomocnika – tj. w granicach tzw. ujemnego interesu umownego (zob. art. 103 § 1-3 k.c.).

W razie zawierania umowy przez „fałszywego prokurenta" działającego w imieniu osób prawnych i ułomnych osób prawnych występują podobne problemy jak z niewłaściwą reprezentacją takich osób. Jest tak z uwagi na to, iż fakt udzielenia i wygaśnięcia prokury, jej rodzaj[62], a w przypadku prokury łącznej i łącznej niewłaściwej również sposób jej wykonywania, jest obligatoryjnie ujawniany w rejestrze przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego (zob. art. 109^8 k.c.) i znajdują tutaj przez to zastosowanie wymienione kilka akapitów wyżej domniemania prawdziwości i powszechnej znajomości wpisów w tym rejestrze. Ponadto zakres prokury, gdy chodzi o skutki wobec osób trzecich, został ściśle wyznaczony przez przepisy prawa i nie można się zasłaniać brakiem wiedzy w jego przedmiocie (zob. art. 109^1 § 1, art. 109^3 i 109^5 k.c.). W efekcie dochodzenie od „fałszywego prokurenta" odszkodowania w oparciu o art. 103 § 3 k.c. może się też okazać w praktyce niemożliwe. To, czy ktoś jest prokurentem danej osoby, należy zatem zawsze zweryfikować w Krajowym Rejestrze Sądowym (w sytuacji gdy

umocowania jest „kulejąca", tj. stanowi tzw. po łacinie *negotium claudicans*.

62 Odnośnie do rodzajów prokury: oddzielna, łączna, łączna niewłaściwa i oddziałowa, zob. art. 109^4 § 1 i 1^1 i art. 109^5 k.c.: „Prokura może być udzielona kilku osobom łącznie (prokura łączna) lub oddzielnie". „Prokura może obejmować umocowanie także albo wyłącznie do dokonywania czynności wspólnie z członkiem organu zarządzającego lub wspólnikiem uprawnionym do reprezentowania handlowej spółki osobowej [łączna niewłaściwa]". „Prokurę można ograniczyć do zakresu spraw wpisanych do rejestru oddziału przedsiębiorstwa (prokura oddziałowa)".

jego mocodawcą ma być osoba prawna lub ułomna osoba prawna) lub Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (w sytuacji gdy jego mocodawcą ma być osoba fizyczna).

W przypadku „fałszywego przedstawiciela ustawowego" osoby fizycznej zawarta przez niego umowa jest bądź nieważna z mocy prawa, bądź może zostać potwierdzona przez tego, kto jest przedstawicielem ustawowym takiej osoby, albo nią samą, jeśli jest ona uprawniona do samodzielnego zawarcia takiej umowy (zob. art. 103 § 1 k.c. lub/i ew. art. 39 § 3 k.c. stosowane *per analogiam*).

W świetle powyższego w tekście umowy w miejscu oznaczania jej stron lub składania podpisów przez takie strony można zastrzec, że osoba, która będzie podpisywać umowę w imieniu jej strony lub za nią, uprawniona jest do reprezentowania tej strony pod rygorem poniesienia pełnej osobistej odpowiedzialności majątkowej, gdyby tak jednak nie było. Przykładowy zapis tego rodzaju wygląda w sposób nastepujący:

Umowa dostawy

zawarta w dniu 25 czerwca 2017 r., której stronami są:

1. Zygmunt Iksiński zamieszkały w Gdyni przy ul. Górskiej 55/38 (20-455), prowadzący działalność gospodarczą pod firmą: Zygmunt Iksiński Usługi Handlowo-Budowlane w Gdańsku przy ul. Portowej 9a (33-578) i posiadający nr NIP: 734-00-09-56, reprezentowany przez pełnomocnika pod rygorem jego pełnej osobistej odpowiedzialności majątkowej w razie braku umocowania: Zygmunta Siarzewskiego zamieszkałego przy ulicy Wiślanej 38 w Katowicach (43-200), legitymującego się dowodem osobistym o serii i numerze: AAD773366, zwany dalej Dostawcą,

oraz

2. Jawpol S.A. z siedzibą w Mysłowicach (35-421) przy ul. Śląskiej 72, zarejestrowana pod numerem KRS 0000047763, której akta rejestrowe znajdują się w Sądzie Rejonowym dla Katowic Wydział XII Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, o kapitale zakładowym 3 680 648,00 zł (wpłaconym do wysokości 3 000 000,00 zł) i posiadająca nr NIP: 734-00-09-56, reprezentowana przez dwóch członków Zarządu pod rygorem ich pełnej solidarnej osobistej odpowiedzialności majątkowej w razie braku umocowania: Jadwigę Poznańską i Krystynę Wielką, zwana dalej Odbiorcą,

lub

W imieniu Dostawcy:
(pod rygorem pełnej osobistej odpowiedzialności majątkowej w razie braku umocowania)

…………… [podpis wraz z pieczątką, na której widnieje imię i nazwisko]

Za Odbiorcę: (pod rygorem pełnej osobistej solidarnej odpowiedzialności majątkowej w razie braku umocowania)

…………… [podpis wraz z pieczątką, na której widnieje imię i nazwisko]

Gdyby też umowa zawarta przez osobę niebędącą członkiem organu/ przedstawicielem ustawowym danej osoby prawnej lub ułomnej osoby prawnej tudzież działającą niezgodnie z zasadami reprezentacji takiej osoby albo osobę niemającą pełnomocnictwa lub przekraczającą jego zakres była następnie faktycznie wykonywana przez jej obydwie strony, wydaje się że można domniemywać, iż *per facta concludentia* doszło do jej potwierdzenia

w znaczeniu, o którym mowa w art. 39 § 1 i art. 103 § 1 k.c., a jeśli termin wyznaczony na poczynienie takiego potwierdzenia zdążył już upłynąć, że strony te *per facta concludentia* zawarły między sobą umowę o treści co do zasady odpowiadającej treści tamtej niedoszłej do skutku umowy.

Notabene w aktach rejestrowych znajdujących się w poszczególnych sądach można znaleźć też notarialnie uwierzytelnione albo złożone przed sędzią lub upoważnionym pracownikiem sądu wzory podpisów osób uprawnionych do reprezentacji podmiotów wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego – które mogą pomóc zweryfikować prawdziwość podpisów składanych lub już złożonych pod daną umową. Trzeba jednak pamiętać, że od dnia 15 stycznia 2015 r. do wniosków o ujawnienie w tym rejestrze danych o reprezentantach podmiotu rejestrowego nie trzeba już dołączać wzorów podpisów takich reprezentantów. W zamian za to do takich wniosków załącza się co do zasady zgodę takich reprezentantów na ich powołanie, na której również znajduje się ich podpis, ale już nieuwierzytelniony w żaden z ww. sposobów. Wzór podpisu zawierały też dowody osobiste wydawane do dnia 28 lutego 2015 r. Obecnie może się on nadal znajdować na kartach kredytowych.

Zawsze warto natomiast – nawet jak nie czyni się o tym wzmianki w treści umowy – wylegitymować osoby, które składają podpisy pod tekstem umowy, aby upewnić się, czy są one tymi, za których się podają.

4. Problem spółki cywilnej

W przypadku spółek cywilnych przy oznaczaniu stron umowy należy podać imiona i nazwiska lub nazwy/firmy wszystkich osób będących wspólnikami takiej spółki. Sama spółka cywilna

nie ma w prawie polskim zdolności prawnej, nie jest ani osobą prawną, ani ułomną osobą prawną. W związku też z tym nie może ona stanowić strony umowy cywilnoprawnej (być podmiotem jakichkolwiek praw i obowiązków wynikających z takiej umowy).

Przykładowe oznaczenie stron umowy zawieranej ze wspólnikami spółki cywilnej wygląda w sposób następujący:

Umowa sprzedaży

zawarta w dniu 15 lipca 2017 r. pomiędzy:

Janem Kowalskim zamieszkałym przy ulicy Wiślanej 36 w Katowicach (43-200), legitymującym się dowodem osobistym o serii i numerze: AAD778866 i mającym nr PESEL: 1111801456, nr NIP: 4455556367 i nr REGON: 364334094, działającym pod firmą: Jan Kowalski Usługi Remontowe; Zygmuntem Iksińskim zamieszkałym przy ulicy Wiślanej 36 w Katowicach (43-200), legitymującym się dowodem osobistym o serii i numerze: AAD678866 i mającym nr PESEL: 1111801456, nr NIP: 4459556667 i nr REGON: 364396194, działającym pod firmą: Zygmunt Iksiński Usługi Remontowe; Alfredem Wielkim zamieszkałym przy ulicy Wiślanej 36 w Katowicach (43-200), legitymującym się dowodem osobistym o serii i numerze: AAD768866 i mającym nr PESEL: 1111801456, nr NIP: 4655556667 i nr REGON: 364396099, działającym pod firmą: Alfred Wielki Usługi Remontowe – występującymi jako wspólnicy spółki cywilnej pod nazwą Grom o nr NIP: 8888888877 i nr REGON: 012293240, zwanymi dalej Kupującym,

a

…, zwanym dalej Sprzedawcą,

Przy podpisywaniu umowy sprzedaży, której stroną są wspólnicy spółki cywilnej, powinno się użyć raczej zwrotu „Kupujący" a nie „Za Kupującego", mimo iż z terminologii stosowanej w Kodeksie cywilnym mogłoby wynikać co innego. Ewentualnie można takich wspólników nazwać w tekście umowy „Kupującymi" i wtedy w miejscu składania przez nich podpisów posłużyć się wyrażeniem „Kupujący" bądź „Za Kupujących." To samo odpowiednio dotyczy pod tym względem innych rodzajów umów aniżeli umowa sprzedaży. Warto mieć tu również na uwadze zasady zawierania umowy w imieniu wspólników spółki cywilnej określone w art. 866 i art. 865 § 1-3 k.c.[63]. Przez wzgląd też na nie, będąc drugą stroną umowy, która zawierana jest ze wspólnikami spółki cywilnej, najlepiej jest uzyskać pod tekstem takiej umowy podpisy każdego z tych wspólników.

W przypadku spółki cywilnej, w której mniejsza liczba wspólników niż wszyscy uprawniona jest do ich reprezentacji, należy podać wspólników lub wspólnika uprawnionego do reprezentacji po zwrocie „…, reprezentowani przez" po uprzednim wymienieniu wszystkich wspólników takiej spółki – tj. tak jak czyni się to w odniesieniu do osób prawnych i ułomnych osób prawnych lub osób fizycznych reprezentowanych przez pełnomocnika/pełnomocników.

Przykładowo miałoby to więc taką postać:

63 „W braku odmiennej umowy lub uchwały wspólników każdy wspólnik jest umocowany do reprezentowania spółki w takich granicach, w jakich jest uprawniony do prowadzenia jej spraw". „Każdy wspólnik jest uprawniony i zobowiązany do prowadzenia spraw spółki". „Każdy wspólnik może bez uprzedniej uchwały wspólników prowadzić sprawy, które nie przekraczają zakresu zwykłych czynności spółki. Jeżeli jednak przed zakończeniem takiej sprawy chociażby jeden z pozostałych wspólników sprzeciwi się jej prowadzeniu, potrzebna jest uchwała wspólników". „Każdy wspólnik może bez uprzedniej uchwały wspólników wykonać czynność nagłą, której zaniechanie mogłoby narazić spółkę na niepowetowane straty".

Umowa darowizny

zawarta w dniu 7 kwietnia 2020 r. pomiędzy:

... – występującymi jako wspólnicy spółki cywilnej pod nazwą Złom o nr NIP: 8888888877 i nr REGON: 012293240, reprezentowanymi przez ww. Jana Kowalskiego i Zygmunta Iksińskiego i zwanymi dalej Darczyńcą,

a

..., zwanym dalej Obdarowanym,

nazwa umowy

Spółce cywilnej – choć nie jest ona ułomną osobą prawną w rozumieniu polskiego prawa cywilnego i umowy zawiera się w tym prawie nie w jej imieniu, lecz osób, które są jej stronami – oprócz tego, że zwyczajowo określa się jej nazwę w jej umowie, nadaje się również odrębny od numerów jej wspólników numer NIP[64] i REGON[65].

data zawarcia umowy

oznaczenie pierwszej ze stron umowy

5. Umowy wielostronne i umowy zawierane za zgodą osoby trzeciej

W odniesieniu do umów, które mają więcej stron niż dwie, podane powyżej zasady dla oznaczania stron i składania podpisów pod tekstem umowy stosuje się odpowiednio.

W przypadku niektórych umów może zachodzić też konieczność wyrażenia zgody na ich zawarcie przez osobę trzecią, taką jak

64 Zob. art. 5 ust. 2 pkt 3 Ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz.U. 1995 nr 142 poz. 702 z późn. zm.).

65 Zob. art. 42 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz.U. 1995 nr 88 poz. 439 z późn. zm.) w związku z art. 5 ust. 3 Ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz.U. 1995 nr 142 poz. 702 z późn. zm.).

przedstawiciel ustawowy jej strony lub stron. Wówczas również od tej osoby powinno się oczekiwać złożenia podpisu pod tekstem umowy wraz z oznaczeniem roli, w jakiej ona występuje, chyba że jej zgoda na zawarcie umowy została już wcześniej wyrażona w odrębnym dokumencie lub ma zostać wyrażona w takim dokumencie później (zob. art. 63 § 1 i 2 k.c.)[66].

oznaczenie drugiej strony umowy

Przykładowo umowa taka mogłaby mieć postać:

Umowa sprzedaży

oznaczenie osoby trzeciej udzielającej zgody na zawarcie umowy

zawarta w dniu 15 lipca 2017 r. pomiędzy:

1. Janem Kowalskim zamieszkałym przy ulicy Wiślanej 36 w Katowicach (43-200), legitymującym się legitymacją szkolną nr 556 i mającym nr PESEL: 1111801456, zwanym dalej Kupującym,

treść umowy

a

2. Krzaczkiem Robaczkiem spółką z o.o. z siedzibą przy ul. Królewskiej 77a w Krakowie (35-221), zarejestrowaną pod numerem KRS 0000007763, której akta rejestrowe znajdują się w Sądzie Rejonowym dla Krakowa-Śródmieścia Wydział XI Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, o kapitale zakładowym 7 680 648,00 zł i nr NIP:

[podpis ww. Prezesa Zarządu] [podpis ww. Jana Kowalskiego] [podpis ww. Zygmunta Kowalskiego]

66 „Jeżeli do dokonania czynności prawnej potrzebna jest zgoda osoby trzeciej, osoba ta może wyrazić zgodę także przed złożeniem oświadczenia przez osoby dokonywające czynności albo po jego złożeniu. Zgoda wyrażona po złożeniu oświadczenia ma moc wsteczną od jego daty". „Jeżeli do ważności czynności prawnej wymagana jest forma szczególna, oświadczenie obejmujące zgodę osoby trzeciej powinno być złożone w tej samej formie".

734-00-09-56, reprezentowaną przez Prezesa Zarządu Zygmunta Iksińskiego, zwaną dalej Sprzedającym,

za zgodą:

Zygmunta Kowalskiego zamieszkałego przy ulicy Wiślanej 36 w Katowicach (43-200), legitymującego się dowodem osobistym o serii: AAD i numerze: 544456 i mającego nr PESEL: 1111801496, będącego przedstawicielem ustawowym ww. Jana Kowalskiego, zwanego dalej Przedstawicielem,

o następującej treści:

§ 1

……

§ 2

……

§ 3

……

....	....	....
Za Sprzedającego	Kupujący	Przedstawiciel

Test nr 3 (wielokrotnego wyboru)

1. Podpis składa się:

a) nad tekstem umowy,

b) pod tekstem umowy,
c) zawsze pośrodku strony.

2. Za osobę fizyczną może podpisać się jej pełnomocnik, jeśli został on przez nią ustanowiony a zawierana umowa mieści się w zakresie posiadanego przez niego umocowania:
a) tak,
b) nie.

3. W przypadku spółki cywilnej:
a) umowa jest zawierana w imieniu tej spółki,
b) stroną umowy są wspólnicy tej spółki,
c) nigdy umowa nie może być podpisana tylko przez niektórych ze wspólników tej spółki.

4. W przypadku zawierania umowy z osobą prawną:
a) warto sprawdzić sposób jej reprezentacji i imiona oraz nazwiska członków jej organów w Krajowym Rejestrze Sądowym,
b) gdy umowę ma podpisać pełnomocnik, warto poprosić o dokument, z którego wynika umocowanie tego pełnomocnika do działania w imieniu tej osoby,
c) warto sprawdzić sposób jej reprezentacji i imiona oraz nazwiska członków jej organów w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

5. W razie zawarcia umowy z osobą, która podawała się za członka organu osoby prawnej, nie będąc faktycznie takim członkiem, dochodzenie od niej odszkodowania może być utrudnione z powodu domniemania powszechnej znajomości i prawdziwości danych składających się na wpisy w Krajowym Rejestrze Sądowym:
a) tak,
b) nie.

6. Parafki w celu uniemożliwienia podmiany stron umowy przesyłanej do podpisu drugiej stronie pocztą składa się:
a) tylko na pierwszej stronie takiej umowy,
b) zawsze na pierwszej i kolejnych stronach takiej umowy, ale już nie na ostatniej stronie takiej umowy,
c) najlepiej na wszystkich stronach takiej umowy łącznie ze stroną, na której mają być złożone podpisy.

6. Ponazywanie stron umowy

Przypisanie stronom umowy szczególnej nazwy (zwroty przy oznaczaniu stron w umowie typu: „…, zwany dalej Kupującym", „…, zwana dalej Sprzedawcą", „…, zwany dalej Dającym Zlecenie", „…, zwany dalej „Wydawcą"") pozwala skrócić tekst umowy i uczynić go bardziej przejrzystym. Dzięki takiemu zabiegowi nie trzeba mianowicie przywoływać już pełnych oznaczeń stron umowy podczas określania ich praw i obowiązków mających wynikać z umowy. W przypadku gdy obowiązki/uprawnienia, o jakich mowa w danym postanowieniu umownym, przysługują każdej ze stron zamiast zwrotu przyjętego na określenie każdej z nich z osobna można użyć też wyrazu: „strony" i mu podobnych – np. „Strony zobowiązują się do …" albo „Każda ze stron uprawniona jest do…".

Ponadto przy ponazywania stron umowy jej tekst może później łatwo posłużyć do zawarcia podobnej umowy między innymi stronami – o ile się oczywiście one na znajdujące się w nim postanowienia zgodzą. Wówczas bowiem wystarczy często zmienić same tylko oznaczenia stron i ewentualnie wyrażenia wskazujące na to, w jakiej roli, kto się pod tekstem umowy podpisuje.

Przy tym nazwy stron umowy – co do zasady – powinny odpowiadać nazwom stron umów nazwanych, jakimi posługuje

się Kodeks cywilny lub być do nich zbliżonymi (jak np. „Zbywca" i „Nabywca" w przypadku umowy sprzedaży). W przeciwnym razie, zwłaszcza jak obrane dla stron umowy oznaczenia będą nieadekwatne w stosunku do rodzaju umowy, jaką strony chciały zawrzeć, mogą powstać wątpliwości odnośnie do tego, jakiego rodzaju jest to umowa.

7. Oznaczenie miejsca i czasu zawarcia umowy

Zwyczajowo w umowach oznacza się zarówno to, kiedy zostały one zawarte, jak i to, w jakim miejscu doszło do ich zawarcia. W razie braku zamieszczenia informacji na ten temat z pomocą przychodzi tu art. 70 § 1 i 2 k.c.[67]. Pewnym problemem pozostaje jednak wpisanie w umowie daty innej niż data złożenia ostatniego podpisu pod umową i miejsca odmiennego od tego, w którym strony w chwili składania pod jej tekstem podpisów przebywały. W przypadku kontrfaktycznej daty – jak się wydaje – należy przyjąć, iż strony chciały, aby umowa wywołała swoje skutki prawne od niej, a nie od momentu, w jakim umowa została przez nie zawarta. Nie zmienia to jednak tego, że bardziej właściwym byłoby tutaj wpisanie daty pokrywającej się – choćby mniej więcej – z chwilą złożenia pod umową ostatniego podpisu i umieszczenie w postanowieniach końcowych umowy zapisu, iż „Umowa wchodzi w życie z dniem … [takim to a takim]" albo iż

67 „W razie wątpliwości umowę poczytuje się za zawartą w chwili otrzymania przez składającego ofertę oświadczenia o jej przyjęciu, a jeżeli dojście do składającego ofertę oświadczenia o jej przyjęciu nie jest wymagane – w chwili przystąpienia przez drugą stronę do wykonania umowy". „W razie wątpliwości umowę poczytuje się za zawartą w miejscu otrzymania przez składającego ofertę oświadczenia o jej przyjęciu, a jeżeli dojście do składającego ofertę oświadczenia o jej przyjęciu nie jest wymagane albo oferta jest składana w postaci elektronicznej – w miejscu zamieszkania albo w siedzibie składającego ofertę w chwili zawarcia umowy".

„Umowa ma moc wsteczną od dnia … [takiego to a takiego].” By zaś umożliwić stronom podanie w tekście umowy daty, w jakiej ta rzeczywiście zostaje zawarta, można wykropkować w nim pole na jej wpisanie, które będzie uzupełnione w chwili składania przez nie pod tym tekstem ich podpisów (ostatniego podpisu). Samo miejsce zawarcia umowy, gdy jest ono inne niż miejsce, w którym przebywa każda z jej stron, wydaje się natomiast, że może być obierane dość dowolnie, pod warunkiem jednak że nie zmierza to w jakiś sposób do obejścia prawa.

Szczególny przypadek stanowi antydatowanie umowy, które ma na celu wprowadzenie innych w błąd. Może ono bowiem zostać wtedy uznane za przestępstwo fałszowania dokumentu (zob. art. 270 § 1, 2a i 3 i art. 115 § 14 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.)[68].

Test nr 4

1. W razie braku podania w jej treści daty i miejsca zawarcia umowa jest nieważna z mocy prawa:
a) tak,
b) nie.

2. Wpisanie do umowy kontrfaktycznej daty jej zawarcia (np. wcze-

---

68 „Kto, w celu użycia za autentyczny, podrabia lub przerabia dokument lub takiego dokumentu jako autentycznego używa, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”. „W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”. „Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”. „Dokumentem jest każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone prawo, albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne”.

śniejszej o dwa miesiące) skutkuje tym, że jest ona nieważna z mocy prawa i nie może być później w żaden sposób konwalidowana („uzdrowiona”):

a) tak,

b) nie.

ROZDZIAŁ II

OKREŚLANIE PRZEDMIOTU UMOWY I OBRANIE DLA NIEJ NAZWY

1. Określanie przedmiotu umowy

Przedmiot umowy w przypadku umów dwustronnie zobowiązujących stanowi zobowiązanie się do jakiegoś świadczenia – pieniężnego lub niepieniężnego – przez każdą ze stron. Może nim być przykładowo zobowiązanie się do przeniesienia własności rzeczy ruchomej lub nieruchomości, do wykonania jakiejś usługi, do dokonania w czyimś imieniu czynności prawnej tudzież do uiszczenia jakiejś kwoty tytułem ceny, czynszu lub wynagrodzenia.

W celu uniknięcia późniejszych nieporozumień przedmiot umowy powinien zostać określony w sposób jednoznaczny. Przede wszystkim należy podać, jakiej dokładnie rzeczy dotyczy umowa, jaka ma być jakość takiej rzeczy, na czym ma dokładnie polegać usługa i kiedy staje się ona wykonaną itd. W przypadku gdy umowa dotyczy rzeczy można używać oznaczeń indywidualizujących, takich jak numer seryjny, numer nadwozia, numer rejestracyjny, a w odniesieniu do nieruchomości numer jej Księgi Wieczystej, adres położenia czy numer w ewidencji gruntów i budynków. Czasem też w razie braku określenia jakości, czasu, w jakim świadczenie ma być spełnione, waluty, w jakiej ma być uiszczona jakaś suma pieniężna, itp. z pomocą przychodzą przepisy prawa[69]. Na ogół jednak – dla

69 Zob. np.: art. 357 k.c.: „Jeżeli dłużnik jest zobowiązany do świadczenia rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a jakość rzeczy nie jest oznaczona przez właściwe przepisy lub przez czynność prawną ani nie wynika z okoliczności, dłużnik powinien świadczyć rzeczy średniej jakości"; art. 355 § 1 i 2 k.c.: „Dłużnik obowiązany jest do staranności

uniknięcia powstania w tym względzie wątpliwości – lepiej jest takie kwestie uściślić w treści umowy.

Przy określaniu przedmiotu umowy powinno się też najlepiej używać zwrotów z Kodeksu cywilnego wyznaczających tzw. *essentialia negotii* (elementy przedmiotowo istotne) umowy danego rodzaju, a nie wyrażeń potoczonych.

W przypadku umowy sprzedaży należałoby więc posłużyć się tu nie wyrażeniem: „Sprzedawca sprzedaje, a Kupujący kupuje …", lecz wyrażeniem: „Sprzedawca zobowiązuje się do dnia … przenieść na Kupującego własność i wydać mu …, który (którą) Kupujący zobowiązuje się odebrać i zapłacić za niego (nią) Sprzedawcy cenę w wysokości … nie później niż w dniu …" lub do niego podobnym.

W przypadku umowy najmu preferowany byłby zaś nie zwrot: „Wynajmujący wynajmuje, a Najemca najmuje …", lecz zwrot: „Wynajmujący zobowiązuje się oddać Najemcy … do używania na czas nieoznaczony [jak oznaczony, to padać jaki],

---

ogólnie wymaganej w stosunkach danego rodzaju (należyta staranność)". „Należytą staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności"; art. 3 ust. 2 Ustawy z dnia 9 maja 2014 r. o informowaniu o cenach towarów i usług (Dz.U. 2014 poz. 915 z późn. zm.): „W cenie uwzględnia się podatek od towarów i usług oraz podatek akcyzowy, jeżeli na podstawie odrębnych przepisów sprzedaż towaru (usługi) podlega obciążeniu podatkiem od towarów i usług lub podatkiem akcyzowym [tj. przyjmuję się, że podana cena jest ceną brutto (z VAT-em)]. Przez cenę rozumie się również stawkę taryfową"; art. 358 § 1 i 2 k.c.: „Jeżeli przedmiotem zobowiązania podlegającego wykonaniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej, dłużnik może spełnić świadczenie w walucie polskiej, chyba że ustawa, orzeczenie sądowe będące źródłem zobowiązania lub czynność prawna zastrzega spełnienie świadczenia wyłącznie w walucie obcej". „Wartość waluty obcej określa się według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia wymagalności roszczenia, chyba że ustawa, orzeczenie sądowe lub czynność prawna zastrzega inaczej". W odniesieniu do produktów i usług poszczególnych rodzajów obecne są też różne – których spełnienie jest fakultatuwne lub niefakultatywne – normy techniczne i bezpieczeństwa – zob. tu np. Polskie Normy opracowywane pod nadzorem Polskiego Komitetu Normalizacyjnego.

a Najemca zobowiązuje się z góry płacić Wynajmującemu do dnia … każdego miesiąca czynsz w wysokości …" lub do niego podobnym.

Uwaga: Określenie przedmiotu umowy w sposób potoczny nie oznacza tego, że umowa stanie się nieważna. Umowa będzie wówczas ważna, jednakże – poza tym, że wydaje się to nieprofesjonalne – może powstać wątpliwość co do jej rodzaju.

Dla uzyskania większej przejrzystości przedmiot umowy może być również określany nie w jednym paragrafie, lecz w dwóch albo nawet jeszcze większej ich liczbie – tj. tak jak np. w poniższym przykładzie.

§ 1

Sprzedawca zobowiązuje się przenieść na Kupującego własność i wydać mu telewizor kolorowy marki Samsung o numerze seryjnym: AL556677.

§ 2

Kupujący zobowiązuje się odebrać wyżej wymieniony telewizor oraz zapłacić za niego Sprzedawcy cenę w wysokości: 2.000,00 zł (słownie: dwa tysiące złotych).

Jeśli w dalszej treści umowy mają się znajdować postanowienia odnoszące się do przedmiotu świadczenia, by nie musieć powtarzać jego oznaczenia w całości, przedmiotowi takiemu można nadać jakąś nazwę – np. poprzez zapis, iż: „Sprzedawca zobowiązuje się przenieść na Kupującego własność i wydać mu kolorowy telewizor marki Samsung o numerze seryjnym: AL556677, zwany dalej „Telewizorem"".

W tym celu można się też posługiwać wyrażeniem „przedmiotowy telewizor", „przedmiotowa nieruchomość", „przedmiotowy samochód" itd., bądź zwrotem „telewizor, o którym mowa w § 1", „nieruchomość, o której mowa w § 1", „samochód, o którym mowa w § 1".

Przy tym na oznaczenie w treści umowy jej samej można używać zarówno słowa „umowa" („Umowa"), jak i zwrotu „niniejsza umowa" lub „ta umowa".

Warto też rozważyć podanie w umowie numeru rachunku bankowego, jeśli ma być na niego dokonana płatność wynikająca z niej. Nie w każdym zresztą przypadku istnieje – zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem – możliwość rozliczenia się w gotówce[70].

Test nr 5

1. W celu uniknięcia późniejszych nieporozumień przedmiot umowy powinien zostać określony w sposób jednoznaczny:
a) tak,
b) nie.

2. Przy określaniu przedmiotu umowy powinno się najlepiej używać zwrotów z języka potocznego, np.: „Kupujący kupuje", „Sprzedawca sprzedaje", „Wynajmujący wynajmuje":

70 Art. 19 Ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. 2018 poz. 646 z późn. zm.): „Dokonywanie lub przyjmowanie płatności związanych z wykonywaną działalnością gospodarczą następuje za pośrednictwem rachunku płatniczego przedsiębiorcy, w każdym przypadku gdy: 1) stroną transakcji, z której wynika płatność, jest inny przedsiębiorca oraz 2) jednorazowa wartość transakcji, bez względu na liczbę wynikających z niej płatności, przekracza 15 000 zł lub równowartość tej kwoty, przy czym transakcje w walutach obcych przelicza się na złote według średniego kursu walut obcych ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień dokonania transakcji".

a) tak,
b) nie.

3. Określenie przedmiotu umowy w sposób potoczny powoduje, że umowa będzie:
a) nieważna z mocy prawa (*ex lege*),
b) ważna, ale może dojść do wątpliwości co do jej rodzaju,
c) ważna, ale niewiążąca.

4. W celu niepowtarzania w dalszej treści umowy oznaczenia przedmiotu świadczenia którejś z jej stron można nazwać ten przedmiot w skrócie albo używać wyrażenia „przedmiotowy telewizor", „przedmiotowa nieruchomość" itp.:
a) tak,
b) nie.

2. Obieranie nazwy umowy

Nazwa umowy powinna odpowiadać temu, co jest jej przedmiotem. Nazwy poszczególnych umów zostały określone w Kodeksie cywilnym, w tzw. szczegółowej części prawa zobowiązań (artykuły od 535 do 918), i w niektórych innych ustawach zawierających regulacje cywilnoprawne, jak np. Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o timeshare (Dz.U. 2011 nr 230 poz. 1370) i Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. 1997 nr 140 poz. 939 z późn. zm.).

Do podstawowych błędów spotykanych w praktyce należą tutaj mylenie umowy dzierżawy z umową najmu, mylenie umowy dostawy z umową sprzedaży i mylenie umowy zlecenia z umową o świadczenie usług, do której stosuje się odpowiednio przepisy normujące umowę zlecenia.

Tak w przypadku umowy dzierżawy poza używaniem rzeczy dzierżawca uprawniony jest do pobierania z rzeczy pożytków. W odniesieniu do rzeczy, które nie dają pożytków, zawarcie umowy dzierżawy jest więc wykluczone (zob. art. 693 § 1 k.c.)[71]. W przypadku zaś umowy najmu najemca uprawniony jest tylko do używania rzeczy, przez co może ona dotyczyć zarówno takich rzeczy, które przynoszą pożytki, jak i takich rzeczy, które pożytków przynosić nie mogą (zob. art. 659 § 1 k.c.)[72].

Przez umowę dostawy dostawca zobowiązuje się do wytworzenia rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku oraz do ich dostarczania częściami albo periodycznie, a odbiorca zobowiązuje się do odebrania takich rzeczy i do zapłacenia umówionej ceny (zob. art. 605 k.c.), podczas gdy przez umowę sprzedaży sprzedawca zobowiązuje się przenieść na kupującego własność rzeczy i wydać mu rzecz, a kupujący zobowiązuje się rzecz odebrać i zapłacić sprzedawcy umówioną cenę (zob. art. 535 § 1 k.c.).

Przez umowę zlecenia przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonej czynności prawnej dla dającego zlecenie, a nie do wykonywania jakichś czynności faktycznych, tzw. usług (zob. art. 734. § 1 k.c.). Do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami, stosuje się natomiast z mocy art. 750 k.c. przepisy o zleceniu, ale odpowiednio (zob. art. 750 k.c.). Oznacza to, że po pierwsze tego rodzaju umowy nie są tym samym co umowy zlecenia, a po drugie poszczególne przepisy, jakie mają zastosowanie w stosunku do umowy zlecenia, stosuje się do tych umów bądź wprost, bądź po wprowadzeniu w ich treści stosownych modyfikacji, bądź nie stosuje się ich wcale.

71 „Przez umowę dzierżawy wydzierżawiający zobowiązuje się oddać dzierżawcy rzecz do używania i pobierania pożytków przez czas oznaczony lub nie oznaczony, a dzierżawca zobowiązuje się płacić wydzierżawiającemu umówiony czynsz".

72 „Przez umowę najmu wynajmujący zobowiązuje się oddać najemcy rzecz do używania przez czas oznaczony lub nie oznaczony, a najemca zobowiązuje się płacić wynajmującemu umówiony czynsz".

Dla niektórych umów, jakich zawarcie jest prawnie możliwe, Kodeks cywilny oraz inne ustawy zawierające regulacje cywilnoprawne nie przewidują żadnej nazwy. Takie umowy są zawierane na podstawie zasady swobody umów wyrażonej w art. 353^1 k.c.[73], będąc zaliczane przez naukę prawa do tzw. umów nienazwanych (*contracti innominati*, l. poj. *contractus innominati*). Ich nazwa bywa czasem ustalona w praktyce obrotu, zwłaszcza gdy dany rodzaj umowy nienazwanej „przyszedł" z zagranicy – jak np. w przypadku umowy forfaitingu lub umowy factoringu czy też umowy franczyzy (taką umową była również umowa leasingu i umowa timeshare zanim znalazły one swoje unormowanie odpowiednio w art. 709^1-709^{17} k.c. i Ustawie z dnia 16 września 2011 r. o timeshare (Dz.U. 2011 nr 230 poz. 1370)). Jeśli tak nie jest, należy obrać tu nazwę najbardziej adekwatną do tego, co stanowi przedmiot umowy.

W stosunku do umów o świadczenie usług, do których z mocy art. 750 k.c. stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia, nazwa umowy może być w stylu: „umowa o świadczenie usług gastronomicznych" „umowa o świadczenie usług ochroniarskich i porządkowych", „umowa o serwis" itp.

Poza rodzajem zawieranej umowy można też oznaczać jej poszczególne paragrafy, kierując się ich tematyką.

Uwaga: Podanie błędnej nazwy – nieodpowiadającej temu, do czego zobowiązały się w niej strony – nie powoduje nieważności umowy ani na ogół nie zmienia jej rodzaju. Czasem może ono jednak wzbudzić wątpliwości co do rodzaju umowy, jaką chciano zawrzeć, a tym samym i przepisów prawa, jakie mają być do faktycznie zawartej umowy stosowane. W sytuacji też

73 „Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego".

gdy z przedmiotu umowy, określonego w jej treści, trudno jest się domyślić, jakiego jest ona rodzaju, podanie takiej, a nie innej jej nazwy może być tutaj przesądzające. Jest tak zwłaszcza w odniesieniu do umowy o dzieło i umowy o świadczenie usług, do jakiej stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia, które w niektórych przypadkach mogą mieć ten sam przedmiot i przyjęcie takiej, a nie innej nazwy zawieranej umowy (umowa o dzieło/ umowa o świadczenie usług) może zdecydować o tym, jakiego będzie ona rodzaju.

Test nr 6 (wielokrotnego wyboru)

1. Nazwa umowy powinna odpowiadać temu, co jest jej przedmiotem:
a) tak,
b) nie.

2. Nazwy zawieranych w praktyce umów:
a) mogą być tylko takie, jak nazwy umów, z jakimi spotykamy się w Kodeksie cywilnym i innych ustawach zawierających regulacje cywilnoprawne,
b) mogą być również inne niż nazwy umów występujące w Kodeksie cywilnym i innych ustawach, zwłaszcza gdy należą do tzw. kategorii umów nienazwanych,
c) zawsze muszą być inne niż nazwy umów, o których mowa jest w Kodeksie cywilnym i innych ustawach zawierających regulacje cywilnoprawne.

3. Do podstawowych błędów przy określaniu w umowie jej rodzaju (nazwy) należą:
a) mylenie umowy dzierżawy z umową najmu,
b) mylenie umowy darowizny z umową sprzedaży,

c) mylenie umowy dostawy z umową sprzedaży,
d) mylenie umowy zlecenia z umową o świadczenie usług, do której stosuje się odpowiednio przepisy normujące umowę zlecenia.

4. Dla niektórych umów, których zawarcie jest prawnie możliwe, Kodeks cywilny nie przewiduje jakiejkolwiek nazwy:
a) tak,
b) nie.

5. Obranie dla danej umowy błędnej nazwy – nieodpowiadającej temu, do czego zobowiązały się strony tej umowy – skutkuje jej nieważnością:
a) tak,
b) nie.

6. Obranie dla danej umowy błędnej nazwy na ogół nie zmienia jej rodzaju. W niektórych jednak przypadkach może wzbudzić wątpliwości co do rodzaju umowy, jaką strony chciały zawrzeć, a tym samym i przepisów prawa, jakie powinny być stosowane do zawartej przez nie umowy:
a) tak,
b) nie.

7. W sytuacji gdy z przedmiotu umowy, określonego w jej treści, trudno jest się domyślić, jakiego jest ona rodzaju, przyjęcie takiej, a nie innej jej nazwy może być w tym względzie przesądzające. Jest tak na przykład w przypadku umowy o dzieło i umowy o świadczenie usług, do której stosuje się odpowiednio przepisy umowy o zleceniu, jakie często mogą mieć ten sam przedmiot, i nazwa, jaką strony wymieniły w ich nagłówku (umowa o dzieło/ umowa o świadczenie usług) może czasem zdecydować o ich kwalifikacji prawnej:

a) tak,
b) nie.

ROZDZIAŁ III

DALSZA TREŚĆ UMOWY

Poza określeniem tego, co mają sobie świadczyć jej strony, na treść umowy może się składać wiele innych postanowień związanych z jej wykonywaniem oraz konsekwencjami jej niewykonania lub nienależytego wykonania. W przypadku umów dotyczących rzeczy lub usług szczególnie istotne jest unormowanie kwestii odpowiedzialności sprzedawcy/usługodawcy za ich jakość, jeśli ma ono odbiegać od regulacji kodeksowej. W ramach takiej regulacji szczególnie istotna jest tzw. rękojmia za wady fizyczne i prawne rzeczy sprzedanej, do istnienia której nie jest potrzebne żadne oświadczenie strony umowy lub osoby trzeciej (zob. art. 556-576^{4} k.c.)[74], oraz tzw. gwarancja, do jakiej udzielenia dochodzi przez złożenie oświadczenia gwarancyjnego przez gwaranta, którym może być zarówno sprzedawca, jak i osoba trzecia (art. 577-581 k.c.). Przy tym poważnym problemem związanym z rękojmią są trudności w ustaleniu w konkretnym stanie faktycznym tego, czy wystąpiła, czy też nie, wada fizyczna. Definicja kodeksowa tej ostatniej poprzez odesłanie do pojęcia „niezgodności rzeczy sprzedanej z umową" jest bowiem bardzo ogólna[75]. Stąd też w umowie – w granicach

74 Na temat szczególnych zawiłości interpretacyjnych, jakie powstają na tle przepisów z tych artykułów, zob. M. Koszowski, Problemy wykładni przepisów o rękojmi za wady rzeczy sprzedanej po nowelizacji Kodeksu cywilnego, jaka weszła w życie z dniem 25 grudnia 2014 r., „Monitor Prawniczy" nr 23/2015, s. 1248–1253.

75 Por. moje uwagi w: M. Koszowski, Odpowiedzialność sprzedawcy za jakość towaru konsumpcyjnego według założeń i projektu ustawy o prawach konsumenta, „Kwartalnik Prawa Prywatnego" z. 1/2014, s. 159–180 i M. Koszowski, Ocena rozwiązań prawnych zawartych w ustawie o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz zmianie Kodeksu cywilnego implementującej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1999/44/WE, „Przegląd Sądowy" nr 6/2013, s. 9–28.

swobody umów, o których będzie mowa poniżej – należałoby dookreślać to, co strony uważają za wadę fizyczną, a czego za taką wadę one nie uważają tudzież jakie usterki są objęte udzieloną gwarancją, a jakie nie.

Ogólnie do prawidłowego zaprojektowania treści umowy konieczne jest przewidzenie wielu sytuacji, do jakich może dojść w związku z (nie)wykonywaniem umowy, i na tej podstawie wkomponowanie w jej tekst szeregu rozwiązań prawnych na wypadek wystąpienia takich sytuacji w rzeczywistości (notabene same takie rozwiązania mogą też czasem zapobiec ziszczeniu się pewnych niepożądanych scenariuszy, jakich wydarzenie się jest możliwe na tle umownego stosunku prawnego). Do tego może się przydać zarówno doświadczenie życiowe, jak i wyobraźnia. Ta ostatnia jest tu zresztą nie do przecenienia. Z pewną pomocą przychodzą tutaj również same przepisy Kodeksu cywilnego tudzież innych ustaw zawierających regulacje cywilnoprawne, które odnoszą się często do standardowych konfiguracji i problemów, jakie wiążą się z umowami danego rodzaju, uświadamiając nam tak możliwości ich zaistnienia. Ponadto w przypadku opracowywania tekstu umowy nie dla siebie, lecz dla kogoś innego, można się skonsultować w tym celu z samym tym kimś, jego pracownikami („zarządem", „prezesem zarządu", „dyrektorem", „reprezentantami handlowymi"). Pozyskane w ramach takiego „wywiadu" informacje mogą się bowiem okazać bardzo cenne, zwłaszcza wtedy, gdy ten, kto decyduje o tym, co znajdzie się w projekcie umowy, kompletnie nie zna się na dziedzinie, której dotyczy umowa, oraz nie wie nic lub bardzo niewiele o podmiotach, jakie będą stronami umowy.

Przy obmyślaniu postanowień umownych niewątpliwie ważne są granice zasady swobody umów, o których mowa w art.353[1] k.c.[76]

76 „Strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego".

i art. 58 § 1-3 k.c.[77]. Przede wszystkim należy mieć tu na uwadze to, iż w umowie można skutecznie wyłączyć lub zmodyfikować tylko te unormowania, jakie zostały przewidziane w przepisach dyspozytywnych (*iuris dispositivi*). Wszelkie natomiast ujęte w niej modyfikacje i odstępstwa od unormowań, jakie zawierają przepisy imperatywne (*iuris cogentis*), są nieważne z mocy prawa. To samo dotyczy zmieniania w postanowieniach umownych w nieodpowiednim kierunku unormowań znajdujących się w przepisach semi-imperatywnych (semi-dyspozytywnych), tj. takich, które dopuszczają jedynie ich „obostrzenie", odejście od nich na rzecz jednej ze stron umowy (np. modyfikowanie obecnej w nich regulacji prawnej na korzyść konsumenta lub pracownika). Przy tym niedozwolone jest również zamieszczanie w umowach treści mających na celu obejście (unicestwienie ich celu, funkcji, sensu) przepisów imperatywnych i semi-imperatywnych oraz treści sprzecznych z zasadami współżycia społecznego. W zapisach umownych można natomiast wyłączać lub modyfikować ustalone zwyczaje, jakie z mocy art. 56 k.c.[78] weszłyby w skład stosunku prawnego powstałego na skutek zawarcia danej umowy.

W przypadku umów zawieranych przez przedsiębiorców[79] z konsumentami[80] – tj. takich, jakie pozostają w związku z dzia-

77 „Czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzą odpowiednie przepisy ustawy". „Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego". „Jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana".

78 „Czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy, z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów".

79 Art. 43^1 k.c.: „Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33^1 § 1 [tzw. ułomna osoba prawna], prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową".

80 Art. 22^1 k.c.: „Za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsię-

łalnością gospodarczą/zawodową jednej ich strony (a tym bardziej mieszczą się w ramach takiej działalności) i nie pozostają w bezpośrednim związku z działalnością gospodarczą/zawodową drugiej strony (jest tak zawsze, ilekroć ta strona w ogóle nie wykonuje takiej działalności) – należy ponadto mieć względ na tzw. niedozwolone klauzule umowne powszechnie zwane też klauzulami abuzywnymi (zob. art. 385^1-385^3 k.c.). Zamieszczenie takich klauzuli w tekście umowy przez przedsiębiorcę ma ten skutek, iż po pierwsze z mocy prawa nie wiążą one będącego jego kontrahentem konsumenta, a po drugie przedsiębiorca ten może otrzymać karę pieniężną w wysokości do 10% jego obrotu osiągniętego w zeszłym roku obrotowym nakładaną przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zob. art. 106 ust. 1 pkt 3a Ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. 2007 nr 50 poz. 331 z późn. zm.)).

W zasadzie jedyną możliwością stuprocentowo skutecznego umieszczenia przez przedsiębiorcę klauzuli niedozwolonej w umowie zawieranej z konsumentem – pod warunkiem że nie będzie ona sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, bo wówczas byłaby ona nieważna z mocy art. 58 § 2 k.c. – jest przeprowadzenie z tym ostatnim poprzedzających zawarcie takiej umowy negocjacji w zakresie tego rodzaju klauzuli, wskazujących na to, że miał on rzeczywisty wpływ na jej treść. Dla celów dowodowych powinno się też wtedy utrwalić przebieg, a przynajmniej ślady takich negocjacji[81]. Niewystarczający do

---

biorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową".

81 Art. 385^1 § 1-4 k.c.: „Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny". „Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie". „Nie uzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na

nich jest sam zapis, iż postanowienia umowy były „indywidualnie uzgadniane".

Ponadto można tu próbować łagodzić poszczególne klauzule niedozwolone, wprowadzając od nich wyjątki na korzyść konsumenta lub inne „obudowujące" je rozwiązania, które w jakimś stopniu będą chroniły również jego interesy, a nie tylko interesy przedsiębiorcy (co można by nazwać „rozwadnianiem" lub „balansowaniem" klauzuli niedozwolonej *sensu stricto*). Również samą umowę można by tak konstruować, aby mimo obecności w niej pojedynczych klauzul niedozwolonych, biorąc pod uwagę wszystkie jej postanowienia, była ona korzystna i dla przedsiębiorcy, i dla konsumenta, tj. ujmowana jako całość nie naruszała rażąco w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami interesów konsumenta (co można by nazwać „rozwadnianiem" lub „balansowaniem" klauzuli niedozwolonej *sensu largo*)[82].

Poza tym w postępowaniu sądowym lub administracyjnym, w jakim przedsiębiorcy zostało zarzucone, że stosował klauzule niedozwolone, jako dowód na to, że były one negocjowane, może posłużyć okoliczność, iż umowy zawarte przez niego z poszczególnymi konsumentami różnią się w swojej treści (kwestionowane zapisy nie są w nich jednakowe).

Trzeba też pamiętać, że kodeksowy katalog przykładowych klauzul abuzywnych nie wskazuje na postanowienia umowne, jakie na pewno są takimi klauzulami, ale na postanowienia

---

których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta". „Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje".

82 Art. 385^2 k.c.: „Oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny".

umowne, jakie jedynie z dużą dozą prawdopodobieństwa są takimi klauzulami, o czym świadczy użyty w art. 385^3 k.c. zwrot: *W razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które w szczególności:* (…) [wymienienie kilkudziesięciu rodzajów unormowań, jakie ktoś może chcieć zamieścić w umowie cywilnoprawnej].

Sztywniejsza wydaje się w tym względzie – choć bardziej ze względów praktycznych niż teoretycznych – zawartość rejestru klauzul niedozwolonych, do jakiego są wpisywane faktyczne zapisy umowne uznane za abuzywne prawomocnym wyrokiem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w tych sprawach, w których pozwy wniesiono do tego sądu przed dniem 17 kwietnia 2016 r., oraz bazy decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Dostęp do tego rejestru i bazy możliwy jest odpowiednio za pośrednictwem strony www: https://www.rejestr.uokik.gov.pl i https://decyzje.uokik.gov.pl/bp/dec_prez.nsf[83].

Wracając do kwestii unormowań imperatywnych, semi-imperatywnych i dyspozytywnych, trzeba mieć na uwadze, iż nie zawsze zaliczenie danego przepisu prawa do którejś z tych kategorii, jest proste.

Kodeks cywilny i inne ustawy zawierające regulacje cywilnoprawne niekiedy wprost stanowią o tym, że dany przepis/przepisy (zawarte w nich unormowanie) należy/należą do kategorii *ius cogens* albo *ius dispositivum*. Dla przykładu można tu podać:

Art. 558 § 1 k.c.: *Strony mogą odpowiedzialność z tytułu rękojmi rozszerzyć, ograniczyć lub wyłączyć. Jeżeli kupującym jest konsument, ograniczenie*

83 Odnośnie do postępowania, w jakim poszczególne postanowienia umowne są uznawane za niedozwolone (abuzywne), zob. art. 23a-23d Ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. 2007 nr 50 poz. 331 z późn. zm.); por. też uchylone art. 479^{36}-479^{44} i nadal obowiązujący art. 479^{45} k.p.c. W skrócie na temat klauzul niedozwolonych zob. też informacje podane na stronie internetowej: https://www.uokik.gov.pl/niedozwolone_klauzule.php.

lub wyłączenie odpowiedzialności z tytułu rękojmi jest dopuszczalne tylko w przypadkach określonych w przepisach szczególnych.

Art. 119 k.c.: *Terminy przedawnienia nie mogą być skracane ani przedłużane przez czynność prawną.*

Art. 867 § 1 k.c.: *Każdy wspólnik jest uprawniony do równego udziału w zyskach i w tym samym stosunku uczestniczy w stratach, bez względu na rodzaj i wartość wkładu. W umowie spółki można inaczej ustalić stosunek udziału wspólników w zyskach i stratach. Można nawet zwolnić niektórych wspólników od udziału w stratach. Natomiast nie można wyłączyć wspólnika od udziału w zyskach.*

Art. 673 § 1 k.c.: *Jeżeli czas trwania najmu nie jest oznaczony, zarówno wynajmujący, jak i najemca mogą wypowiedzieć najem z zachowaniem terminów umownych, a w ich braku z zachowaniem terminów ustawowych.*

Art. 744 k.c.: *W razie odpłatnego zlecenia wynagrodzenie należy się przyjmującemu dopiero po wykonaniu zlecenia, chyba że co innego wynika z umowy lub z przepisów szczególnych.*

Art. 676 k.c.: *Jeżeli najemca ulepszył rzecz najętą, wynajmujący, w braku odmiennej umowy, może według swego wyboru albo zatrzymać ulepszenia za zapłatą sumy odpowiadającej ich wartości w chwili zwrotu, albo żądać przywrócenia stanu poprzedniego.*

Art. 13 Ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (Dz.U. 2013 poz. 403 z późn. zm.): *Postanowienia umowy wyłączające lub ograniczające uprawnienia wierzyciela lub obowiązki dłużnika, o których mowa w art. 5, art. 6 ust. 1, art. 7 ust. 1 i 3, art. 8 ust. 1 i 4, art. 10, art. 11 i art. 12 [tej ustawy], są nieważne, a zamiast nich stosuje się przepisy [tej] ustawy.*

Również tam, gdzie Kodeks cywilny nadmienia o wątpliwościach, należy przyjąć, że w przypadku zobowiązań umownych strony mogą się co do zasady umówić, że odstąpią od regulacji kodeksowej. Tak jest na przykład w odniesieniu do:

Art. 457 k.c.: *Termin spełnienia świadczenia oznaczony przez czynność prawną poczytuje się w razie wątpliwości za zastrzeżony na korzyść dłużnika.*

Art. 536 § 2 k.c.: *Jeżeli z okoliczności wynika, że strony miały na względzie cenę przyjętą w stosunkach danego rodzaju, poczytuje się w razie wątpliwości, że chodziło o cenę w miejscu i czasie, w którym rzecz ma być kupującemu wydana.*

Art. 867 §2 k.c.: *Ustalony w umowie stosunek udziału wspólnika w zyskach odnosi się w razie wątpliwości także do udziału w stratach.*

W stosunku do niektórych przepisów kodeksowych i innych ustaw zawierających regulacje cywilnoprawne ich imperatywny charakter jest oczywisty (w przeciwnym razie zamieszczanie ich w Kodeksie cywilnym/takiej ustawie nie miałoby bowiem żadnego sensu). Dotyczy to przykładowo:

Art. 10 § 1 k.c.: *Pełnoletnim jest, kto ukończył lat osiemnaście.*

Art. 58 § 2 k.c.: *Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.*

Art. 661 § 1 k.c.: *Najem zawarty na czas dłuższy niż lat dziesięć poczytuje się po upływie tego terminu za zawarty na czas nieoznaczony.*

Art. 661 § 2 k.c.: *Najem zawarty między przedsiębiorcami na czas dłuższy*

niż lat trzydzieści poczytuje się po upływie tego terminu za zawarty na czas nieoznaczony.

Art. 746 § 3 k.c.: *Nie można zrzec się z góry uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia z ważnych powodów.*

Art. 745 k.c.: *Jeżeli kilka osób dało lub przyjęło zlecenie wspólnie, ich odpowiedzialność względem drugiej strony jest solidarna.*

W przypadku wielu jednak przepisów ich charakter pozostaje wątpliwy i trzeba go dopiero ustalić, kierując się celem danego przepisu (*ratio legis* zawartej w nim regulacji prawnej) – tj. drogą wykładni celowościowej/funkcjonalnej. Odpowiedzi w tym względzie można poszukać także w komentarzach i innych opracowaniach doktrynalnych. Jakąś pomocą, ale niewielką, może się tu też okazać domniemanie dyspozytywnego charakteru przepisów składających się na część szczegółową prawa zobowiązań umownych oraz domniemanie imperatywnego charakteru przepisów składających się na część ogólną prawa cywilnego, prawo rzeczowe i część ogólną prawa zobowiązań oraz część ogólną prawa zobowiązań umownych tudzież domniemanie semi-imperatywnego charakteru przepisów składających się na prawo konsumenckie i prawo pracy[84].

Do takich też wątpliwych pod względem ich charakteru przepisów należą przykładowo:

84 Zgodnie z art. 9 § 2 i art. 18 § 1 Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. 1974 nr 24 poz. 141 wraz z późn. zm.) „postanowienia układów zbiorowych pracy i porozumień zbiorowych oraz regulaminów i statutów nie mogą być mniej korzystne dla pracowników niż przepisy Kodeksu pracy oraz innych ustaw i aktów wykonawczych [ale – w domyśle – mogą być od tych przepisów bardziej korzystne]," „postanowienia umów o pracę oraz innych aktów, na których podstawie powstaje stosunek pracy, nie mogą być mniej korzystne dla pracownika niż przepisy prawa pracy [ale – w domyśle – mogą być od tych przepisów bardziej korzystne]".

Art. 672 k.c.: *Jeżeli najemca dopuszcza się zwłoki z zapłatą czynszu co najmniej za dwa pełne okresy płatności, wynajmujący może najem wypowiedzieć bez zachowania terminów wypowiedzenia.*

Art. 743 k.c.: *Jeżeli wykonanie zlecenia wymaga wydatków, dający zlecenie powinien na żądanie przyjmującego udzielić mu odpowiedniej zaliczki.*

Art. 750 k.c.: *Do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami, stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu.*

Wysoce problematyczne pozostaje również „doprecyzowywanie" w umowie unormowań z przepisów imperatywnych lub semi-imperatywnych. Z teoretycznego punktu widzenia nie powinno ono wywoływać żadnych skutków prawnych, a przez to i być bez jakiekolwiek znaczenia. Z praktycznego jednak punktu widzenia może być ono celowe i sędzia w potencjalnym procesie może mieć na nie – będąc tego świadomym lub nie – wzgląd. Stąd w przypadku umowy zlecenia z uwagi na art. 746 § 3 k.c., zgodnie z którym nie można zrzec się z góry uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia z ważnych powodów, zasadne może być wyszczególnienie w jej treści tego, co – zdaniem jej stron – stanowi ważny powód uprawniający do jej wypowiedzenia, a co takiego powodu nie stanowi. Przy tym w teorii w razie gdy takie wyszczególnienie wyjdzie poza to, co wynika z przytoczonego imperatywnego przepisu Kodeksu cywilnego, rozszerzając zawartą w tym przepisie regulację prawną na przypadki nią nie objęte, będzie ono dla stron takiej umowy wiążące w granicach przewidzianych dla swobody umów. Jeśli zaś będzie się ono pokrywać z tym, co wynika z tego przepisu Kodeksu cywilnego, nie wywoła ono żadnego skutku prawnego. Gdy natomiast będzie ono sprzeczne z tym, co nakazuje ten przepis prawa, będzie ono nieważne z mocy art. 58 § 1 k.c.

Test nr 7 (wielokrotnego wyboru)

1. Aby prawidłowo zaprojektować treść konkretnej umowy, trzeba przewidzieć wiele sytuacji, do jakich może dojść w związku z (nie) wykonywaniem takiej umowy:
a) tak,
b) nie.

2. Zgodnie z zasadą swobody umów:
a) strony mogą ułożyć stosunek prawny wynikający z zawieranej przez nie umowy według swojego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się jego właściwości (naturze), ustawie i zasadom współżycia społecznego,
b) strony mogą ułożyć stosunek prawny wynikający z zawieranej przez nie umowy tylko w ściśle określony sposób, mając przy tym bardzo niewiele pola do jakiegokolwiek manewru.

3. Wedle art. 58 Kodeksu cywilnego umowa jest nieważna, gdy:
a) jest sprzeczna z ustawą [jej przepisem/przepisami] albo ma na celu obejście ustawy [jej przepisu/przepisów], chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności taki, iż w miejsce nieważnych postanowień umownych wchodzą odpowiednie przepisy ustawy,
b) jest sprzeczna z ustalonymi zwyczajami,
c) jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

4. Jeżeli z ww. powodów nieważnością jest dotknięta tylko część umowy, umowa pozostaje w mocy w pozostałym zakresie, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością nie zostałaby ona zawarta [przez jej strony]:
a) tak,

b) nie.

5. W treści umowy:
a) można wyłączyć lub zmodyfikować unormowania zawarte w przepisach prawa cywilnego zaliczane do kategorii *iuris cogentis* (przepisów imperatywnych),
b) można wyłączyć lub zmodyfikować unormowania zawarte w przepisach prawa cywilnego zaliczane do kategorii *iuris dispositivi* (przepisów dyspozytywnych),
c) nie można wyłączać ani modyfikować żadnych unormowań zawartych w przepisach prawa cywilnego.

6. Odróżnienie przepisów imperatywnych od dyspozytywnych i semi-imperatywych jest w prawie prywatnym zawsze bezproblemowe:
a) tak,
b) nie.

7. W przypadku umów z udziałem konsumentów należy mieć na względzie zakaz stosowania w takich umowach tzw. klauzul niedozwolonych (abuzywnych):
a) tak,
b) nie.

8. Zgodnie z art. 385^1 § 1 k.c. spod działania zasady, iż nieuzgodnione indywidualnie postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie wiążą tego ostatniego, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, są wyjęte zapisy określające główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeśli tylko zostały one sformułowane w sposób jednoznaczny:
a) tak,
b) nie.

9. Katalog niedozwolonych klauzul umownych umieszczony w art. 385^3 k.c. jest katalogiem wyczerpującym, tj. inne niż wymienione w nim postanowienia umowne nie mogą już zostać uznane za abuzywne:

a) tak,

b) nie.

10. Jeśli jakaś klauzula (postanowienie umowne) znajduje się w katalogu zamieszczonym w art. 385^3 k.c., to oznacza to, że na pewno nie wiąże ona konsumenta i strony są związane umową tylko w pozostałym zakresie:

a) tak,

b) nie.

ROZDZIAŁ IV

JĘZYK I ZASADY WYKŁADNI POSTANOWIEŃ UMOWNYCH

1. Język, jakim należy się posługiwać przy sporządzaniu tekstu umowy

W trakcie opracowywania projektu umowy najlepiej jest posługiwać się językiem prawnym i prawniczym, a nie potocznym.

Powyższe oznacza, że powinno się preferować stosowanie wyrażeń ustawowych z zakresu prawa cywilnego (prywatnego) – np. używać zwrotu „wypowiedzenie", „odstąpienie", a nie „anulowanie" czy „terminowanie" umowy. W razie zaś braku odpowiedniego określenia w języku ustaw zawierających regulacje cywilnoprawne należy sięgać do terminów, które posiadają ustalone znaczenie w języku prawniczym – tj. języku nauki prawa cywilnego (prywatnego), języku, jakim operują sędziowie (zwłaszcza przy sporządzaniu uzasadnień wyroków sądowych) tudzież języku praktyków prawa (adwokatów, radców prawnych, notariuszy, doradców podatkowych, rzeczników patentowych).

W umowie można także użyć zwrotów i pojęć z innych gałęzi prawa niż prawo cywilne (prywatne), np. prawa budowlanego czy prawa wodnego. W takim przypadku dobrze jest jednak zaznaczyć, że użyte w tekście danej umowy zwroty/pojęcia mają być pojmowane w taki sposób, w jaki są one rozumiane w takiej innej gałęzi prawa czy wręcz określonej – poprzez podanie jej tytułu i daty wydania – ustawie.

Dopiero natomiast w sytuacji gdy w języku prawnym i prawniczym nie występuje termin, jakim można by się do wyrażenia danej myśli posłużyć, powinno się uciekać do słownictwa z zakresu praktyki obrotu i języka potocznego.

Trzeba mieć tu też na względzie, iż te same zwroty mogą znaczyć co innego w języku prawnym i prawniczym niż w języku potocznym – czego koronnym przykładem jest słowo: firma, które w języku prawnym oznacza oznaczenie przedsiębiorcy indywidualizujące go w obrocie[85], oraz słowo: warunek, które zgodnie z art. 89 k.c. oznacza „zdarzenie przyszłe i niepewne"[86].

Przy określaniu przedmiotu umowy obok języka prawnego i prawniczego – aby uzyskać wysoki stopień precyzji i uniknąć późniejszych nieporozumień – można próbować też sięgać do języka specjalistycznego (technicznego), a więc języka, jakiego używają przedstawiciele danej profesji (branży). Jest to celowe zwłaszcza wtedy, gdy umowa jest zawierana pomiędzy przedstawicielami takiej profesji (branży) lub można zakładać, iż język specjalistyczny (techniczny), jakim chce się posłużyć, jest jej stronom znany.

Ponadto w razie chęci nadania jakiemuś wyrażeniu innego znaczenia niż ma ono w języku prawnym, prawniczym, specjalistycznym (technicznym) i potocznym, powinno się to w umowie – ilekroć nie wynika to wprost z kontekstu (słów i zwrotów, jakie „sąsiadują" z tym wyrażeniem) w jakiś sposób zaznaczyć. Przy tym – by uniknąć wątpliwości co do tego, co ono ma oznaczać – można takie wyrażenie w umowie w sposób jednoznaczny zdefiniować. Jeśli też zamierza się to zrobić w stosunku do większej liczby terminów, które na dodatek będą się pojawiały w tekście umowy w wielu miejscach, to można w niej zamieścić, w którymś z początkowych jej paragrafów, odpowiedni słowniczek. Schemat takiego słowniczka mógłby wyglądać na przykład tak:

85 Art. 43^2 § 1 k.c.: „Przedsiębiorca działa pod firmą".

86 Odnośnie do możliwości zawarcia umowy w prawie cywilnym pod warunkiem lub uzależnienia od ziszczenia się warunku powstania lub ustania przewidzianych w umowie cywilnoprawnej skutków prawnych zob. art. 89-94 k.c.

§ 3

Ilekroć w niniejszej umowie jest mowa o:

1) …... – należy przez to rozumieć …… ,

2) …... – należy przez to rozumieć …… ,

3) …… – należy przez to rozumieć …… .

§ 3

Użyte w umowie niżej wymienione wyrażenia mają następujące znaczenie:

…… – …… ,

…… – …… ,

…… – …… .

Uwaga: W razie posłużenia się w postanowieniu umownym językiem potocznym zamiast prawnym lub prawniczym, postanowienie to nie staje się nieważne, mogą natomiast powstać wątpliwości odnośnie do tego, co należy przez nie rozumieć. Na przykład może nie być jasne, czy zwrot „anulowanie umowy" oznacza wypowiedzenie umowy (które działa *ex nunc*, tj. ma skutek naprzód, od momentu jego poczynienia) czy odstąpienie od umowy (które działa *ex tunc*, tj. ma skutek wstecz, od momentu, w jakim umowa została zawarta).

Uwaga: Tekstu umowy nie należy traktować jako dzieła literackiego. W przypadku umów najważniejsze nie jest bowiem wysublimowany styl i terminologia, lecz precyzja. Stąd mogą się w nich często powtarzać te same zwroty i słowa, co więcej na oznaczenie tego samego nie powinno się tu używać dwóch różnych wyrażeń. Podobnie nie należy w tekście umowy zamieszczać treści zbędnych, nawet jeśli nadają mu one ładniejsze brzmienie. Można natomiast stosować w nim rozwiązania, w tym graficzne, mające na celu zapewnienie umowie estetycznego wyglądu (większej przejrzystości), takie jak np. pogrubienia („wytłuszczenia"),

większe odstępy, nawiasy (zwykłe, kwadratowe), śródtytuły, podział poszczególnych paragrafów na ustępy, wyliczenia w postaci liter i punktów itp.

Test nr 8

1. W trakcie opracowywania projektu umowy co do zasady warto używać wyrażeń ustawowych z zakresu prawa cywilnego:
a) tak,
b) nie.

2. W przypadku braku stosownych określeń w języku prawnym (języku ustaw) podczas sporządzaniu tekstu umowy nie powinno się sięgać do zwrotów mających ustalone znaczenie w języku nauki prawa cywilnego:
a) tak,
b) nie.

3. Przy określaniu przedmiotu umowy poza używaniem zwrotów należących do języka prawnego i prawniczego – aby uzyskać wysoki stopień precyzji – można próbować korzystać ze słownictwa wchodzącego w skład języka specjalistycznego (technicznego), a więc języka, jakim operują przedstawiciele danej branży (profesji):
a) tak,
b) nie.

4. W umowie cywilnoprawnej nie można się posługiwać zwrotami i pojęciami z innych gałęzi prawa niż prawo cywilne (prywatne):
a) tak,
b) nie.

5. W razie napisania umowy w języku potocznym zamiast prawnym lub prawniczym nie staje się ona nieważna, mogą jednak powstać wątpliwości odnośnie do tego, na co strony chciały się w niej dokładnie umówić:

a) tak,

b) nie.

2. Dyrektywy wykładni postanowień umownych

Przy formułowaniu poszczególnych postanowień umowy warto mieć też na uwadze to, jak będę one później interpretowane (rozumiane).

Tak do dyrektyw, według których są wykładane w Polsce teksty umów, należą przede wszystkim:

- zasada *in dubio contra proferentem*, zgodnie z którą zapisy niejednoznaczne interpretuje się na niekorzyść tego, kto je zaproponował, np. przedstawiając projekt umowy, jaki posłużył później stronom do jej zawarcia; przy tym zasadę tę stosuje się nie tylko w odniesieniu do umów zawieranych w obrocie konsumenckim (z mocy wyraźnego nakazu znajdującego się w art. 385 § 2 k.c.)[87], ale jak się wydaje również w stosunku do umów zawieranych w pozostałych rodzajach obrotu (z mocy art. 385 § 2 k.c. stosowanego w nich *per analogiam*)[88],

87 „Wzorzec umowy powinien być sformułowany jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Postanowienia niejednoznaczne tłumaczy się na korzyść konsumenta. Zasady wyrażonej w zdaniu poprzedzającym nie stosuje się w postępowaniu w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone".

88 Na temat wyróżnianych rodzajów obrotu: powszechnego, obustronnie profesjonalnego i jednostronnie profesjonalnego wraz z podtypem obrotu konsumenckiego w ramach tego ostatniego zob. M. Koszowski, Obrót powszechny, profesjonalny i konsumencki, „Ius Novum" nr 4/2010, s. 160–165.

- zasada wykładni celowościowej (funkcjonalnej, teleologicznej) wyrażona w art. 65 § 2 k.c., w myśl której w przypadku postanowień umownych należy raczej badać (skupiać się na tym), jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na ich dosłownym brzmieniu[89],
- specyficzna zasada wykładni systemowej (kontekstowej) wysłowiona w art. 65 § 1 k.c., zgodnie z którą oświadczenia woli powinno się tak tłumaczyć, jak wymagają tego ze względu na okoliczności, w których zostały one złożone, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje – między innymi każe ona brać pod uwagę przebieg i przedmiot negocjacji oraz poczynione ustalenia, jakie poprzedzały zawarcie danej umowy,
- zasada autonomii pojęć i terminów prawa cywilnego (prywatnego), wedle której znaczenie pojęć i terminów w prawie cywilnym (prywatnym) nie musi się pokrywać ze znaczeniem, jakie te pojęcia i terminy posiadają w innych gałęziach/dziedzinach prawa, np. prawie karnym czy administracyjnym,
- zasada nakazująca przyjąć, iż strony chciały nadać klauzulom umownym takie znaczenie (sens), aby mieściły się one w granicach swobody umów i nie obchodziły prawa, a późniejsze czynienie użytku z przewidzianych w nich praw nie było sprzeczne ani ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem takich praw, ani z zasadami współżycia społecznego[90].

89 Szerzej zob. M. Koszowski, Zasady interpretacji jasnych postanowień umów prawa cywilnego, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego" nr 1–2/2010, s. 11–22.

90 Art. 5 k.c.: „Nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony [co w nauce prawa cywilnego nazywa się tzw. wewnętrzną teorią nadużycia prawa (podmiotowego)]".

W granicach zasady swobody umów strony mogą między sobą też ustalić, w jaki sposób mają być wykładane postanowienia znajdujące się w umowie, jaką zawierają lub jaką już zawarły, tudzież wskazać, jakim językiem posługują się/ posługiwały się w takiej umowie. W razie też gdy na język umowy zostanie obrany język angielski można doprecyzować, czy chodzi o angielski brytyjski, czy o angielski amerykański. W przypadku umów z udziałem konsumentów przy czynieniu tego rodzaju ustaleń należy jednak bardzo uważać na to, by nie stanowiły one tzw. klauzuli niedozwolonej lub nie były nieważne z mocy prawa z racji ich kolizji z przepisami o charakterze imperatywnym, w tym z zakresu prawa administracyjnego[91].

Test nr 9

1. Zgodnie z zasadą *in dubio contra proferentem* niejednoznaczne (budzące wątpliwości) postanowienia umowy interpretuje się na niekorzyść tego, kto je zaproponował:

a) tak,

b) nie.

2. Zasadę *in dubio contra proferentem* stosuje się na pewno wyłącznie w obrocie konsumenckim, bo art. 385 § 2 k.c. tak stanowi:

a) tak,

b) nie.

---

91 Zob. np. art. 7 ust. 1 Ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz.U. 1999 nr 90 poz. 999 z późn. zm.): „Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w obrocie z udziałem konsumentów oraz przy wykonywaniu przepisów z zakresu prawa pracy używa się języka polskiego, jeżeli: 1) konsument lub osoba świadcząca pracę ma miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w chwili zawarcia umowy oraz 2) umowa ma być wykonana lub wykonywana na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”.

3. W przypadku interpretowania zapisów umownych bardziej właściwa jest wykładnia celowościowa (funkcjonalna, teleologiczna) aniżeli wykładnia językowa (literalna, gramatyczna):

a) tak,

b) nie.

4. Występujące w prawie cywilnym (prywatnym) pojęcia i terminy muszą być rozumiane tak samo jak rozumiane są jednakowobrzmiące pojęcia i terminy w innych gałęziach (dziedzinach) prawa:

a) tak,

b) nie.

5. W granicach zasady swobody umów strony mogą się umówić, w jaki sposób mają być wykładane zapisy znajdujące się w umowie, jaką zawierają lub jaką już zawarły, oraz wskazać język, w jakim została sformułowana taka umowa:

a) tak,

b) nie.

ROZDZIAŁ V

POSTANOWIENIA KOŃCOWE, JAKIE MOGĄ SIĘ ZNALEŹĆ W UMOWIE

1. Rodzaje umownych postanowień końcowych

Pod koniec w tekście umowy zwyczajowo zamieszcza się postanowienia odnośnie do formy, w jakiej mogą być dokonywane zmiany i uzupełnienia w umowie, tego, jakie prawo ma być właściwe dla umowy, tudzież tego, jakie prawo ma być stosowane w sprawach w umowie nieuregulowanych, liczby egzemplarzy, w jakich została sporządzona umowa, czy sądu (sądów) właściwego (właściwych) dla sporów wynikłych na tle umowy. Mogą się tu też znaleźć różne klauzule ratunkowe mające na celu urzeczywistnienie zamiaru stron umowy w najwyższym stopniu dozwolonym przez prawo, w przypadku gdyby okazało się, że jakieś jej fragmenty są nieważne lub niewiążące z mocy prawa.

2. Wybór prawa właściwego w granicach zakreślonych przez prawo prywatne międzynarodowe

Z reguły stronom – zwłaszcza w obrocie powszechnym i obustronnie profesjonalnym – wolno wybrać, jakie prawo, zwłaszcza jakiego państwa, ma być właściwe dla zawieranej przez nie umowy. Dotyczy to zarówno wyboru prawa materialnego, jak i – jak się wydaje – prawa prywatnego międzynarodowego (wskazującego na to, jakie prawo ma być właściwe dla danego stosunku cywilnoprawnego). W przypadku prawa procesowego na ogół obowiązuje zasada *lex fori processualis*, zgodnie z którą właściwym prawem procesowym jest prawo siedziby sądu, jaki rozpoznaje spór. Kwestię wyboru

prawa w przypadku umów reguluje art. 3 ust. 1-5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz. Urz. UE L 177 z 04.07.2008)[92] oraz art. 4 ust. 1-3 i 5, art. 7 i 8 ust. 1-2 i art. 30 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. 2011 nr 80 poz. 432 z późn. zm.)[93].

92 „Umowa podlega prawu wybranemu przez strony. Wybór prawa jest dokonany wyraźnie lub w sposób jednoznaczny wynika z postanowień umowy lub okoliczności sprawy. Strony mogą dokonać wyboru prawa właściwego dla całej umowy lub tylko dla jej części". „Strony mogą w każdym czasie umówić się, że umowa podlega prawu innemu niż to, które dla tej umowy było uprzednio właściwe na podstawie wcześniejszego wyboru dokonanego zgodnie z niniejszym artykułem lub na podstawie innych przepisów niniejszego rozporządzenia. Zmiana prawa właściwego dokonana przez strony po zawarciu umowy nie narusza ważności umowy ze względu na formę w rozumieniu art. 11 ani praw osób trzecich". „W przypadku gdy wszystkie inne elementy stanu faktycznego w chwili dokonywania wyboru prawa właściwego są zlokalizowane w państwie innym niż państwo, którego prawo zostało wybrane, dokonany przez strony wybór nie narusza stosowania tych przepisów prawa tego innego państwa, których nie można wyłączyć w drodze umowy". „W przypadku gdy wszystkie inne elementy stanu faktycznego w chwili dokonywania wyboru prawa właściwego są zlokalizowane w jednym lub więcej państwach członkowskich, dokonany przez strony wybór prawa właściwego innego niż prawo państwa członkowskiego nie narusza stosowania przepisów prawa wspólnotowego, w odpowiednich przypadkach w kształcie, w jakim zostały one wdrożone w państwie członkowskim sądu, których nie można wyłączyć w drodze umowy". „Do oceny istnienia i ważności porozumienia stron w przedmiocie prawa właściwego stosuje się przepisy art. 10, 11 i 13".

93 „W przypadkach przewidzianych w ustawie można dokonać wyboru prawa właściwego". „Wybór prawa powinien być wyraźny lub w sposób jednoznaczny wynikać z okoliczności sprawy, chyba że przepis dopuszczający wybór prawa stanowi inaczej". „Wybór prawa dokonany po powstaniu stosunku prawnego nie narusza praw osób trzecich". „Przy ustalaniu, czy dokonano wyboru prawa oraz do oceny ważności wyboru prawa stosuje się przepisy art. 11, art. 17, art. 24 i art. 25". „Prawa obcego nie stosuje się, jeżeli jego stosowanie miałoby skutki sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej". „Wskazanie prawa obcego nie wyłącza zastosowania tych przepisów prawa polskiego, z których treści lub celów w sposób niewątpliwy wynika, że regulują one podlegający ocenie stosunek prawny bez względu na to, jakiemu prawu on podlega". „Przy stosowaniu prawa właściwego można uwzględnić przepisy bezwzględnie

Wybór prawa należy odróżniać od umówienia się na to, jakie prawo, zwłaszcza innego państwa lub tzw. modelowe, ma znaleźć zastosowanie w odniesieniu do stosunku prawnego nawiązywanego na podstawie umowy bez zamiaru uczynienia

---

wiążące innego państwa, z którymi oceniany stosunek prawny jest ściśle związany, jeżeli przepisy te, według prawa tego państwa, stosuje się bez względu na to, jakiemu prawu ten stosunek podlega. Podczas rozstrzygania o uwzględnieniu tych przepisów należy mieć na uwadze ich naturę i cel oraz skutki, które wynikną z ich uwzględnienia oraz te, które wyniknęłyby w razie ich pominięcia". „Poza przypadkami uregulowanymi w rozporządzeniu, o którym mowa w art. 28, wybór prawa państwa, niebędącego państwem członkowskim Europejskiego Obszaru Gospodarczego, dla umowy, która wykazuje ścisły związek z obszarem co najmniej jednego państwa członkowskiego, nie może prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony przyznanej mu przepisami prawa polskiego wdrażającymi następujące dyrektywy: 1) dyrektywę Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95 z 21.04.1993, str. 29; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 288); 2) (uchylony); 3) dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 maja 1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji (Dz. Urz. WE L 171 z 07.07.1999, str. 12; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 4, str. 223); 4) dyrektywę 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 września 2002 r. dotyczącą sprzedaży konsumentom usług finansowych na odległość oraz zmieniającą dyrektywę Rady 90/619/EWG oraz dyrektywy 97/7/WE i 98/27/WE (Dz. Urz. UE L 271 z 09.10.2002, str. 16; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 6, t. 4, str. 321); 5) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającą dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz. Urz. UE L 133 z 22.05.2008, str. 66, z późn. zm.)". „Jeżeli prawem właściwym dla umowy, objętej zakresem zastosowania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/122/WE z dnia 14 stycznia 2009 r. w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do niektórych aspektów umów timeshare, umów o długoterminowe produkty wakacyjne, umów odsprzedaży oraz wymiany (Dz. Urz. UE L 33 z 03.02.2009, str. 10), jest prawo państwa niebędącego państwem członkowskim Europejskiego Obszaru Gospodarczego, to konsument nie może być pozbawiony ochrony przyznanej mu przez przepisy prawa polskiego wdrażające tę dyrektywę: 1) jeżeli którakolwiek z nieruchomości jest położona na terytorium jednego z państw członkowskich, lub 2) w przypadku umowy niezwiązanej bezpośrednio z nieruchomością, jeśli przedsiębiorca wykonuje swoją działalność gospodarczą lub zawodową w jednym z państw członkowskich lub w jakikolwiek sposób kieruje taką działalność do jednego z państw członkowskich, a umowa wchodzi w zakres tej działalności".

z niego prawa właściwego dla tego stosunku (taki zabieg nazywa się materialnoprawnym wskazaniem prawa). Wówczas bowiem wyszczególnione lub określone ogólnie przepisy lub inne składniki takiego prawa znajdą zastosowanie w wymiarze, w jakim pozwala na to zasada swobody umów (art. 353^1 i 58 k.c.), tj. w szczególności o tyle, o ile nie naruszają one polskich przepisów imperatywnych i semi-imperatywnych oraz zasad współżycia społecznego.

3. Wskazanie przepisów (prawa), jakie mają mieć zastosowanie w kwestiach nieuregulowanych w umowie

W praktyce można spotkać różne zapisy wskazujące na to, jakie przepisy prawa mają mieć zastosowanie w sprawach nieuregulowanych w umowie. Często przyjmują one następującą postać:

„W sprawach nieuregulowanych w umowie zastosowanie mają przepisy o umowie …… [sprzedaży, dzierżawy, najmu itd.]".

„W sprawach nieunormowanych w umowie będą miały zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego".

„W sprawach nieuregulowanych w umowie będą miały zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego i Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83 z późn. zm.)".

Wszystkie trzy wyżej wymienione rodzaje postanowień mających wskazywać na to, jakie przepisy prawa mają mieć zastosowanie w sprawach nieuregulowanych w umowie, gdyby je interpretować literalnie, są jednak błędne. Pierwszy oznaczałby bowiem, że do danej umowy nie mają mieć zastosowania inne przepisy Kodeksu cywilnego niż dedykowane określonemu

rodzajowi nazwanej w nim umowy, np. z części ogólnej prawa zobowiązań i części ogólnej prawa zobowiązań umownych lub części ogólnej prawa cywilnego. Drugi z kolei oznaczałby, że do danej umowy mają mieć zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego, czy to z części ogólnej prawa cywilnego, czy części ogólnej prawa zobowiązań, części ogólnej prawa zobowiązań umownych i części szczegółowej prawa zobowiązań, ale już nie przepisy znajdujące się w innych ustawach niż Kodeks cywilny zawierających regulacje cywilnoprawne, tj. np. z Ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (Dz.U. 2013 poz. 403 z późn. zm.). Trzeci natomiast miałby takie znaczenie jak drugi w stosunku do innych takich ustaw niż w nim wymieniona (wymienione, jeśli byłoby w nim ich wskazanych więcej niż jedna). Wywołanie jednak takich skutków w odniesieniu do przepisów imperatywnych i semi-imperatywnych jest prawnie niemożliwe i w tym zakresie tego typu postanowienia umowne – gdyby je w powyższy sposób interpretować – są nieważne z mocy prawa. Po drugie, co nawet istotniejsze, postanowienia takie mogą zrodzić wątpliwości odnośnie do tego, czy wolą stron umowy nie było wyłączenie przepisów dyspozytywnych znajdujących się w przepisach, do jakich te postanowienia nie odsyłają. Przy tym najczęściej – jak się wydaje – takiej woli takie strony nie miały, zamieszczając w tekście umowy zapisy, o jakich tu mowa, całkowicie bezrefleksyjnie lub z braku świadomości prawnej, że jakieś inne aniżeli Kodeks cywilny ustawy mieszczące w sobie regulacje cywilnoprawne w ogóle istnieją.

W świetle poczynionych uwag, aby było ono prawidłowe, w umowie należałoby więc zamieścić postanowienie: „W sprawach nieuregulowanych w niniejszej umowie zastosowanie mają odpowiednie przepisy prawa prywatnego". Zwrot taki z punktu widzenia prawa jest jednak całkowicie zbędny (stanowi ewidentne *superfluum*). Również bowiem w razie

nieumieszczenia go w umowie, w sprawach w umowie nieunormowanych będą miały zastosowanie odpowiednie przepisy prawa prywatnego.

Celowe jest natomiast wprowadzanie do umowy klauzuli, iż będą do niej miały zastosowanie przepisy dotyczące danego rodzaju umowy nazwanej, w przypadku gdy stosowanie tych przepisów mogłoby być z jakiś względów wątpliwe. Zasadne byłoby więc na przykład wskazanie, iż: „W sprawach nieuregulowanych w umowie będą miały zastosowanie odpowiednie przepisy prawa prywatnego, w tym dotyczące umowy o dzieło." Wówczas z takiego zapisu wynika bowiem, że strony uznają zawartą między sobą umowę za umowę o dzieło (która jest tzw. umową rezultatu, a nie tzw. umową starannego działania, co rzutuje na odpowiedzialność za brak osiągnięcia tego rezultatu również mimo dołożenia należytej staranności, a przynajmniej przerzuca ciężar dowodu w tej ostatniej kwestii na usługodawcę) lub umowę do niej podobną, a nie za umowę o świadczenie usług, do której stosujemy odpowiednio przepisy normujące umowę zlecenia (która jest tzw. umową starannego działania, a nie tzw. umową rezultatu, co przedkłada się na brak odpowiedzialności za nieosiągnięcie rezultatu, do którego zmierzały podjęte w jej ramach działania, gdy te były wystarczająco staranne). Wskazanie takie nie może jednak wychodzić poza granice zasady swobody umów.

Nigdy nie powinno się natomiast zamieszczać w umowie postanowienia w stylu: „W sprawach nieuregulowanych będą miały odpowiednie zastosowanie przepisy prawa prywatnego [Kodeksu cywilnego, innej ustawy]". Wyrażenie „odpowiednie stosowanie" ma bowiem szczególne znaczenie w prawie prywatnym, będąc używane w ustawach z zakresu tego prawa, i oznacza stosowanie jakichś przepisów bądź wprost (bez zmian, za wyjątkiem prostych podstawień, jak zmiana nazwy strony umowy itp.), bądź po ich

stosownym zmodyfikowaniu, bądź wcale – i służy do skracania, nieraz znacznego, tekstów takich ustaw[94].

4. Wprowadzanie rozwiązań na wypadek, gdyby treść umowy stała się w jakimś zakresie nieważna lub niewiążąca z mocy prawa

Może się okazać, że pewne postanowienia umowy będą z mocy prawa nieważne (art. 58 k.c.) bądź niewiążące (art. 385[1] k.c.). Wówczas też chcąc urzeczywistnić zamiar stron umowy na tyle, na ile pozwala na to obowiązujące prawo, można wprowadzić do umowy tzw. klauzulę ratunkową. Przykładowe brzmienie takiej klauzuli to:

„W razie gdyby któreś z postanowień niniejszej umowy okazało się z mocy prawa nieważne lub niewiążące, strony zgodnie postanawiają, iż w miejsce niego będzie obowiązywać postanowienie o treści najbardziej odpowiadającej treści i celowi tego postanowienia, jakiego przyjęcie jest prawnie dopuszczalne”.

albo:

„Gdyby któreś z postanowień niniejszej umowy okazały się nieważne, strony zobowiązują się do zawarcia umów i dokonania innych czynności prawnych mających na celu maksymalnie możliwe w świetle prawa urzeczywistnienie ich zamiaru wyrażonego w takich nieważnych postanowieniach”.

Przez odpowiedni zapis w umowie można też próbować zapobiec skutkowi, jaki przewiduje art. 58 § 3 *in fine* k.c.[95], lub

94 Zob. np. art. 604 i 658 k.c.: „Do [umowy] zamiany stosuje się odpowiednio przepisy o [umowie] sprzedaży". „Przepisy niniejszego tytułu [„Umowa o roboty budowlane"] stosuje się odpowiednio do umowy o wykonanie remontu budynku lub budowli".

95 „Jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień

sprecyzować, kiedy taki skutek ma nastąpić. Zapis taki stanowiłby wtedy, że nawet gdyby część postanowień umowy okazała się z mocy prawa nieważna, to umowa w pozostałej części pozostaje w mocy, tudzież wskazywałby, które postanowienia umowy są dla stron na tyle istotne, że bez nich zawarta przez nie umowa nie ma dla nich sensu.

5. Oddanie sporów powstałych na tle umowy pod rozstrzygnięcie sądu prywatnego (tzw. zapis na sąd polubowny)

Prawo daje możliwość poddania sporów wynikłych na tle umowy cywilnoprawnej pod rozstrzygnięcie innego sądu niż sąd państwowy (zob. art. 1161 § 1-3 k.p.c.)[96]. Przykładowy zapis na sąd polubowny (prywatny, arbitrażowy), jaki można umieścić w tekście umowy, to:

„Spory wynikłe na tle niniejszej umowy poddaje się pod rozstrzygnięcie Międzynarodowego Centrum Arbitrażu przy Austriackiej Izbie Gospodarczej w Wiedniu".

W przypadku umów z udziałem konsumentów postanowienie umowne o poddaniu sprawy [sporu mogącego się zrodzić na tle takiej umowy] pod rozstrzygnięcie sądu polubownego polskiego

dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana".

96 „Poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego wymaga umowy stron, w której należy wskazać przedmiot sporu lub stosunek prawny, z którego spór wyniknął lub może wyniknąć (zapis na sąd polubowny)". „Bezskuteczne są postanowienia zapisu na sąd polubowny naruszające zasadę równości stron, w szczególności uprawniające tylko jedną stronę do wytoczenia powództwa przed sądem polubownym przewidzianym w zapisie albo przed sądem". „Zapis na sąd polubowny może wskazywać stały sąd polubowny jako właściwy do rozstrzygnięcia sporu. Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, wiąże je regulamin stałego sądu polubownego obowiązujący w dacie zawarcia zapisu na sąd polubowny".

lub zagranicznego albo innego organu stanowi jednak jedną z kodeksowych przykładowych klauzul niedozwolonych (zob. art. 385^3 pkt 23 k.c.) i co do zasady jest z tego powodu dla strony będącej konsumentem niewiążące[97].

6. Kierowanie sporów powstałych na tle umowy do postępowania mediacyjnego przed wszczęciem postępowania sądowego

Strony mogą się umówić, że będą dążyć do rozwiązania sporów wynikłych na tle umowy w ramach postępowania mediacyjnego wraz ze wskazaniem osoby mediatora albo sposobu jego wyboru oraz najlepiej uregulowaniem kwestii tego, kto, i w jakiej wysokości, ma ponieść koszty ewentualnej mediacji (zob. art. 183^1 § 2 i 3 k.p.c.)[98]. Przykładowa klauzula umowna w tym przedmiocie to:

„Przed skierowaniem sprawy na drogę sądową spory wynikłe na tle niniejszej umowy będą przedmiotem mediacji w Śląskim Centrum Arbitrażu i Mediacji w poszanowaniu jego regulaminu. Koszty przeprowadzonej tam mediacji obciążają strony po połowie".

---

97 Zob. też art. 1164^1 § 1 i 2 k.p.c.: „Zapis na sąd polubowny obejmujący spory wynikające z umów, których stroną jest konsument, może być sporządzony tylko po powstaniu sporu i wymaga zachowania formy pisemnej. Przepisu art. 1162 § 2 nie stosuje się". „W zapisie na sąd polubowny, o którym mowa w § 1, należy także wskazać pod rygorem nieważności, że stronom znane są skutki zapisu na sąd polubowny, w szczególności co do mocy prawnej wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej na równi z wyrokiem sądu lub ugodą zawartą przed sądem po ich uznaniu przez sąd lub po stwierdzeniu przez sąd ich wykonalności".

98 „Mediację prowadzi się na podstawie umowy o mediację albo postanowienia sądu kierującego strony do mediacji. Umowa może być zawarta także przez wyrażenie przez stronę zgody na mediację, gdy druga strona złożyła wniosek, o którym mowa w art. 183^6 § 1". „W umowie o mediację strony określają w szczególności przedmiot mediacji, osobę mediatora albo sposób wyboru mediatora".

Pewnym problemem jest tutaj zasada dobrowolności mediacji[99], z której można by wywodzić to, że osoba, która wcześniej zgodziła się na udział w postępowaniu mediacyjnym, może w każdej chwili zmienić swoje zdanie[100].

Średni sens ma natomiast zamieszczanie w umowie zdania, iż: „Spory wynikłe na tle niniejszej umowy strony zobowiązują się rozstrzygać w sposób polubowny" bez dookreślenia tego, na czym polubowne rozstrzyganie takich sporów miałoby polegać. Z takiego postanowienia trudno bowiem wywieść jakiekolwiek obowiązki/uprawnienia poza koniecznością wysłania przedsądowego wezwania do dobrowolnego spełnienia świadczenia (przedsądowego wezwania do zapłaty, jeśli świadczenie, jakie nie zostało spełnione, jest pieniężne) lub e-maila z określeniem roszczenia, jakie się wysuwa. Nie wiadomo nawet, czy na jego podstawie strona jest zobowiązana do podjęcia na żądanie drugiej strony rozmowy mającej na celu rozwiązanie spornej kwestii.

7. Wybranie jurysdykcji krajowej lub jurysdykcji obcego państwa

W zakresie dopuszczonym przez prawo spory wynikłe na tle umowy mogą być oddane pod jurysdykcję sądów polskich (art. 1104 § 1-3 k.p.c.)[101] lub sądów innego państwa wraz z wyłączeniem jurysdykcji krajowej (zob. art. 1105 § 1-6 k.p.c.)[102].

99 Art. 183^1 § 1 k.p.c.: „Mediacja jest dobrowolna".

100 Zob. np. M. Koszowski, Aspekty prawno-etyczne wykonywania zawodu mediatora przy uwzględnieniu standardów europejskich, „ADR. Mediacje i Arbitraż" nr 4/2008, s. 105–106.

101 „Strony oznaczonego stosunku prawnego mogą umówić się na piśmie o poddanie wynikłych lub mogących wyniknąć z niego spraw o prawa majątkowe jurysdykcji sądów polskich". „Poddanie jurysdykcji sądów polskich spraw, o których mowa w § 1, może nastąpić również przez wdanie się w spór co do istoty sprawy, jeżeli pozwany nie podniesie zarzutu braku jurysdykcji krajowej". „Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się w sprawach, które według przepisów prawa polskiego należą do wyłącznej jurysdykcji sądów państwa obcego".

102 „Strony oznaczonego stosunku prawnego mogą umówić się na piśmie o poddanie

Przykładowa klauzula umowna w tym przedmiocie to:

„Spory wynikłe na tle umowy poddaje się pod wyłączną jurysdykcję sądów niemieckich".

Przy wyborze jurysdykcji nie można jednak naruszyć tzw. jurysdykcji wyłącznej (zob. art. 1103^8 § 1 i 2 k.p.c.[103] i art. 1103^9 k.p.c.[104]). Ponadto wyłączenie jurysdykcji sądów polskich w umowie z konsumentem jest niemożliwe z mocy art. 1105 § 2 pkt 3 k.p.c. (jeśli konsument ma miejsce zamieszkania lub

---

jurysdykcji sądów państwa obcego wynikłych lub mogących wyniknąć z niego spraw o prawa majątkowe, wyłączając jurysdykcję sądów polskich, jeżeli umowa taka jest skuteczna według prawa mającego do niej zastosowanie w państwie obcym". „Umowa wyłączająca jurysdykcję sądów polskich nie może dotyczyć spraw: 1) należących do wyłącznej jurysdykcji sądów polskich; 2) z zakresu prawa pracy, chyba że umowa zostanie zawarta po powstaniu sporu; 3) wynikłych lub mogących wyniknąć z umów zawartych przez konsumenta, który ma miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej; 4) wynikłych lub mogących wyniknąć ze stosunku ubezpieczenia". „Jurysdykcji sądów polskich nie wyłącza umowa, na podstawie której tylko jedna ze stron może wytoczyć powództwo przed sądy państwa obcego". „W sprawach wymienionych w § 2 pkt 3 dopuszczalne jest zawarcie umowy, na podstawie której konsument może wytoczyć powództwo przed sądy państwa obcego". „W sprawach wymienionych w § 2 pkt 4 dopuszczalne jest zawarcie umowy, na podstawie której powództwo przeciwko ubezpieczycielowi może być wytoczone przed sądy państwa obcego". „Jeżeli strony zawarły umowę wyłączającą jurysdykcję sądów polskich, art. 1104 § 2 stosuje się odpowiednio".

103 „Do wyłącznej jurysdykcji krajowej należą sprawy o prawa rzeczowe na nieruchomości i o posiadanie nieruchomości położonej w Rzeczypospolitej Polskiej, jak również sprawy ze stosunku najmu, dzierżawy i innych stosunków dotyczących używania takiej nieruchomości, z wyjątkiem spraw o czynsz i inne należności związane z używaniem lub pobieraniem pożytków z takiej nieruchomości". „Do wyłącznej jurysdykcji krajowej należą także sprawy niewymienione w § 1 w zakresie, w którym rozstrzygnięcie dotyczy praw rzeczowych, posiadania lub używania nieruchomości położonej w Rzeczypospolitej Polskiej".

104 „Do wyłącznej jurysdykcji krajowej należą sprawy o rozwiązanie osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, jak również o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwał ich organów, jeżeli osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną ma siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej".

miejsce zwykłego pobytu w Polsce) oraz stanowi jedną z kodeksowych przykładowych klauzul niedozwolonych (zob. art. 385^3 pkt 23 k.c.).

8. Wybór sądu właściwego miejscowo

W granicach zakreślonych przez prawo strony mogą dokonać wyboru sądu krajowego, jaki będzie właściwy miejscowo dla rozstrzygania sporów powstałych na tle zawartej przez nie umowy (art. 46 § 1-2 k.p.c.)[105]. Przykładowe klauzule umowne w tym przedmiocie to:

„Spory wynikłe na tle umowy będą rozstrzygane przez Sąd każdoczesnego miejsca zamieszkania powoda".

„Spory wynikłe na tle umowy będą rozstrzygane przez właściwy rzeczowo Sąd w Katowicach".

„Spory wynikłe na tle umowy będą rozstrzygane przez Sąd Rejonowy w Katowicach".

„Spory wynikłe na tle umowy będą rozstrzygane przez właściwy rzeczowo Sąd w Katowicach lub Krakowie według wyboru powoda".

„Spory wynikłe na tle umowy będą rozstrzygane przez Sąd, w którego okręgu siedzibę ma Sprzedawca w momencie wytoczenia powództwa".

---

105 „Strony mogą umówić się na piśmie o poddanie sądowi pierwszej instancji, który według ustawy nie jest miejscowo właściwy, sporu już wynikłego lub sporów mogących w przyszłości wyniknąć z oznaczonego stosunku prawnego. Sąd ten będzie wówczas wyłącznie właściwy, jeżeli strony nie postanowiły inaczej lub jeżeli powód nie złożył pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Strony mogą również ograniczyć umową pisemną prawo wyboru powoda pomiędzy kilku sądami właściwymi dla takich sporów". „Strony nie mogą jednak zmieniać właściwości wyłącznej".

Należy tu jednak pamiętać, iż można dokonać wyboru tylko sądu właściwego miejscowo, nie ma natomiast możliwości wybierania sądu właściwego rzeczowo (zob. art. 16 § 1 i art. 17 k.p.c.)[106]. W ramach takiego wyboru dozwolone jest przy tym ograniczenie tzw. właściwości przemiennej (zob. art. 31-37 i art. 37[1] § 1-2 k.p.c.)[107]. Nie wolno zaś ingerować w tzw. właściwość wyłączną

106 „Sądy rejonowe rozpoznają wszystkie sprawy z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych". „Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: 1) o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia; 2) o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych; 3) o roszczenia wynikające z Prawa prasowego; 4) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami, o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oraz spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym; 4[1]) o wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni; 4[2]) o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną; 4[3]) o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji; 4[4]) o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem; 4[5]) o roszczenia wynikające z naruszenia praw przysługujących na mocy przepisów o ochronie danych osobowych".

107 „Powództwo w sprawach objętych przepisami oddziału niniejszego wytoczyć można bądź według przepisów o właściwości ogólnej, bądź przed sąd oznaczony w przepisach poniższych". „Powództwo o roszczenie alimentacyjne oraz o ustalenie pochodzenia dziecka i związane z tym roszczenia wytoczyć można według miejsca zamieszkania osoby uprawnionej". „Powództwo o roszczenie majątkowe przeciwko przedsiębiorcy można wytoczyć przed sąd, w którego okręgu znajduje się zakład główny lub oddział, jeżeli roszczenie pozostaje w związku z działalnością tego zakładu lub oddziału". „Powództwo o zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania. W razie wątpliwości miejsce wykonania umowy powinno być stwierdzone dokumentem". „Powództwo o roszczenie z czynu niedozwolonego

(zob. art. 38 § 1-2 i art. 39-42 k.p.c.)[108]. Ponadto narzucenie konsumentowi rozpoznania sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy, stanowi jedną z kodeksowych przykładowych klauzul abuzywnych (zob. art. 385[3] pkt 23 k.c.). Wolno natomiast wskazać więcej niż jeden sąd, jaki ma być właściwy miejscowo.

W razie też gdy strony nie postanowią inaczej, poczyniony przez nie wybór sądu właściwego miejscowo odbywa się kosztem wyłączenia właściwości ogólnej (zob. art. 27 § 1-2 i art. 28-30 k.p.c.)[109].

---

wytoczyć można przed sąd, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę". „Powództwo o zapłatę należności za prowadzenie sprawy wytoczyć można przed sąd miejsca, gdzie pełnomocnik procesowy sprawę prowadził". „Powództwo o roszczenie ze stosunku najmu lub dzierżawy nieruchomości wytoczyć można przed sąd miejsca położenia nieruchomości". „Powództwo przeciwko zobowiązanemu z weksla lub czeku można wytoczyć przed sąd miejsca płatności". „Kilku zobowiązanych z weksla lub czeku można łącznie pozwać przed sąd miejsca płatności lub sąd właściwości ogólnej dla akceptanta albo wystawcy weksla własnego lub czeku".

108 „Powództwo o własność lub o inne prawa rzeczowe na nieruchomości, jak również powództwo o posiadanie nieruchomości można wytoczyć wyłącznie przed sąd miejsca jej położenia. Jeżeli przedmiotem sporu jest służebność gruntowa, właściwość oznacza się według położenia nieruchomości obciążonej". „Właściwość powyższa rozciąga się na roszczenia osobiste związane z prawami rzeczowymi i dochodzone łącznie z nimi przeciwko temu samemu pozwanemu". „Powództwo z tytułu dziedziczenia, zachowku, jak również z tytułu zapisu, polecenia oraz innych rozrządzeń testamentowych wytacza się wyłącznie przed sąd ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy, a jeżeli miejsca jego zwykłego pobytu w Polsce nie da się ustalić, przed sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część". „Powództwo ze stosunku członkostwa spółdzielni, spółki lub stowarzyszenia wytacza się wyłącznie według miejsca ich siedziby". „Powództwo ze stosunku małżeństwa wytacza się wyłącznie przed sąd, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie miejsce zamieszkania, jeżeli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu. Z braku takiej podstawy wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania strony pozwanej, a jeżeli i tej podstawy nie ma – sąd miejsca zamieszkania powoda". „Powództwo ze stosunku między rodzicami a dziećmi oraz między przysposabiającym a przysposobionym wytacza się wyłącznie przed sąd miejsca zamieszkania powoda, jeżeli brak jest podstaw do wytoczenia powództwa według przepisów o właściwości ogólnej".

109 „Powództwo wytacza się przed sąd pierwszej instancji, w którego okręgu pozwany

9. Określenie formy dla zmian i uzupełnień umowy

W umowie można określić, zachowanie jakiej formy będzie konieczne do dokonywania zmian i uzupełnień w jej dotychczasowej treści (zob. art. 76 zd. 1 k.c.)[110]. Przykładowa klauzula w tym przedmiocie to:

„Zmiany i uzupełnienia niniejszej umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności".

lub ewentualnie:

„Zmiany i uzupełnienia umowy dla swojej ważności wymagają zachowania formy pisemnej".

Jeśli nie określi się formy również dla „uzupełnień" umowy, a jedynie dla dokonywania w niej zmian, może to zostać zinterpretowane w ten sposób, że tylko do zmodyfikowania zawartości jej dotychczasowych postanowień niezbędne jest zachowanie formy pisemnej pod rygorem nieważności[111], dla dodania nato-

ma miejsce zamieszkania". „Miejsce zamieszkania określa się według przepisów kodeksu cywilnego". „Jeżeli pozwany nie ma miejsca zamieszkania w Polsce, ogólną właściwość oznacza się według miejsca jego pobytu w Polsce, a gdy nie jest ono znane lub nie leży w Polsce – według ostatniego miejsca zamieszkania pozwanego w Polsce". „Powództwo przeciwko Skarbowi Państwa wytacza się według siedziby państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie". „Powództwo przeciwko osobie prawnej lub innemu podmiotowi nie będącemu osobą fizyczną wytacza się według miejsca ich siedziby".

110 „Jeżeli strony zastrzegły w umowie, że określona czynność prawna między nimi ma być dokonana w szczególnej formie, czynność ta dochodzi do skutku tylko przy zachowaniu zastrzeżonej formy".

111 Art. 78 § 1 k.c.: „Do zachowania pisemnej formy czynności prawnej wystarcza złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli. Do zawarcia umowy wystarcza wymiana dokumentów obejmujących treść oświadczeń woli, z których każdy jest podpisany przez jedną ze stron, lub dokumentów, z których

miast do niej nowych postanowień, które nie są sprzeczne z już zawartymi w niej postanowieniami, zachowanie takiej formy nie jest konieczne.

Jeśli z kolei pominie się tu zwrot „pod rygorem nieważności" (łac.: *ad solemnitatem*), może to oznaczać, że forma pisemna dla wprowadzania zmian i uzupełnień w treści umowy została zastrzeżona tylko dla celów dowodowych (łac. *ad probationem*) (zob. art. 76 k.c.)[112]. Tym samym jej niezachowanie może wówczas nie odnieść żadnego skutku, w przypadku gdy: zgodzą się na to obie strony umowy; w sporze konsumenta z przedsiębiorcą będzie żądać tego ten pierwszy; fakt zawarcia umowy będzie uprawdopodobniony za pomocą dokumentu; umowa została zawarta pomiędzy przedsiębiorcami (zob. art. 74 § 1-4 k.c.)[113].

---

każdy obejmuje treść oświadczenia woli jednej ze stron i jest przez nią podpisany".

112 „Jeżeli strony zastrzegły w umowie, że określona czynność prawna między nimi ma być dokonana w szczególnej formie, czynność ta dochodzi do skutku tylko przy zachowaniu zastrzeżonej formy. Jednakże gdy strony zastrzegły dokonanie czynności w formie pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej, nie określając skutków niezachowania tej formy, w razie wątpliwości poczytuje się, że była ona zastrzeżona wyłącznie dla celów dowodowych".

113 „Zastrzeżenie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej bez rygoru nieważności ma ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności. Przepisu tego nie stosuje się, gdy zachowanie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków czynności prawnej". „Jednakże mimo niezachowania formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej przewidzianej dla celów dowodowych dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron jest dopuszczalny, jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę, żąda tego konsument w sporze z przedsiębiorcą albo fakt dokonania czynności prawnej jest uprawdopodobniony za pomocą dokumentu". „Jeżeli forma pisemna, dokumentowa albo elektroniczna jest zastrzeżona dla oświadczenia jednej ze stron, w razie jej niezachowania dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania tej czynności jest dopuszczalny także na żądanie drugiej strony". „Przepisów o skutkach niezachowania formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej przewidzianej dla celów dowodowych nie stosuje się do czynności prawnych w stosunkach między przedsiębiorcami".

Należy mieć też na uwadze to, że drogą postanowienia umownego nie da się złagodzić formy, jaką ustawa przewidziała dla zawarcia umowy (jej zmiany, uzupełnienia), można tylko taką formę zaostrzyć. Przy tym kolejność (gradacja) jest tu następująca: a) forma dowolna, w tym ustna i *per facta concludentia*, b) forma dokumentowa[114], c) forma pisemna[115] i równoważna z nią forma elektroniczna[116], d) forma pisemna z urzędowym poświadczeniem daty (tzw. data pewna), e) forma pisemna z podpisem notarialnie/urzędowo poświadczonym, f) forma aktu notarialnego.

W razie gdy nie określi się w umowie formy dla wprowadzania w niej zmian lub uzupełnień, w przypadku umowy sporządzonej na piśmie, dla której ustawa nie przewiduje żadnej formy szczególnej, zmiany i uzupełnienia w jej treści będą mogły być dokonywane w sposób dowolny, w tym ustny i dorozumiany (zob. art. 77 § 1 k.c.)[117].

Ponadto w umowie można postanowić też, w jakiej formie może nastąpić odstąpienie od niej, wypowiedzenie jej i rozwiązanie jej poprzez porozumienie stron. W przeciwnym razie w przypadku umowy sporządzonej na piśmie dla odstąpienia od niej, wypowiedzenia jej, a także i rozwiązania jej za zgodą obu stron będzie potrzebne zachowanie formy dokumentowej (najprawdopodob-

114 Art. 77^2 i 77^3 k.c.: „Do zachowania dokumentowej formy czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie". „Dokumentem jest nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią".

115 Art. 78 § 1 k.c.: „Do zachowania pisemnej formy czynności prawnej wystarcza złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli. Do zawarcia umowy wystarcza wymiana dokumentów obejmujących treść oświadczeń woli, z których każdy jest podpisany przez jedną ze stron, lub dokumentów, z których każdy obejmuje treść oświadczenia woli jednej ze stron i jest przez nią podpisany".

116 Art. 78^1 § 1-2 k.c.: „Do zachowania elektronicznej formy czynności prawnej wystarcza złożenie oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenie go kwalifikowanym podpisem elektronicznym". „Oświadczenie woli złożone w formie elektronicznej jest równoważne z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej".

117 „Uzupełnienie lub zmiana umowy wymaga zachowania takiej formy, jaką ustawa lub strony przewidziały w celu jej zawarcia".

niej dla celów dowodowych – zob.: art. 77 § 2 k.c.[118] i art. 74 § 1 k.c.[119]). Jeżeli umowa została zawarta w innej formie szczególnej, jej rozwiązanie za zgodą obu stron wymaga zachowania takiej formy, jaką ustawa przewidziała w celu jej zawarcia. Do odstąpienia zaś od takiej umowy albo jej wypowiedzenia niezbędne będzie zachowanie formy pisemnej (najprawdopodobniej dla celów dowodowych – zob. art. 77 § 3 k.c.[120] i art. 74 § 1 k.c.[121]).

Możliwe jest również zawarcie tzw. *pactum de forma*, w którym jeszcze przed zawarciem właściwej umowy, strony umawiają się na to, w jakiej formie taka umowa może zostać między nimi zawarta. Ilekroć też miałaby to być forma pisemna, dokumentowa albo elektroniczna, w takim *pactum* powinno się dookreślić, iż zastrzega się ją pod rygorem nieważności. Jeśli się bowiem tego nie zrobi, to należy domniemywać, iż forma taka została tu zastrzeżona wyłącznie dla celów dowodowych (zob. 76 k.c.[122]).

118 „Jeżeli umowa została zawarta w formie pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej, jej rozwiązanie za zgodą obu stron, jak również odstąpienie od niej albo jej wypowiedzenie wymaga zachowania formy dokumentowej, chyba że ustawa lub umowa zastrzega inną formę".

119 „Zastrzeżenie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej bez rygoru nieważności ma ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności. Przepisu tego nie stosuje się, gdy zachowanie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków czynności prawnej".

120 „Jeżeli umowa została zawarta w innej formie szczególnej, jej rozwiązanie za zgodą obu stron wymaga zachowania takiej formy, jaką ustawa lub strony przewidziały w celu jej zawarcia; natomiast odstąpienie od umowy albo jej wypowiedzenie powinno być stwierdzone pismem".

121 „Zastrzeżenie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej bez rygoru nieważności ma ten skutek, że w razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności. Przepisu tego nie stosuje się, gdy zachowanie formy pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej jest zastrzeżone jedynie dla wywołania określonych skutków czynności prawnej".

122 „Jeżeli strony zastrzegły w umowie, że określona czynność prawna między nimi

Jeżeli w *pactum de forma* została dla danej umowy przewidziana inna forma szczególna, to również rozwiązanie tej umowy na drodze porozumienia stron wymaga takiej formy. Do odstąpienia od niej lub wypowiedzenia jej wystarczy już jednak zachowanie formy pisemnej (najprawdopodobniej dla celów dowodowych – zob. art. 77 § 3 k.c. i art. 74 § 1 k.c.) – o ile oczywiście w niej samej lub w *pactum de forma* strony nie umówią się inaczej.

10. Podanie liczby egzemplarzy, w jakich została sporządzona umowa

W postanowieniach końcowych umowy zwyczajowo podaje się liczbę egzemplarzy, w jakich umowa została sporządzona. Przykładowe zapisy tego typu to:

„Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach po jednym dla każdej ze stron".

„Umowę sporządzono w trzech jednobrzmiących egzemplarzach: dwa dla Sprzedawcy, jeden dla Kupującego".

Każdy też z takich egzemplarzy należy traktować jako oryginalny.

Test nr 10 (wielokrotnego wyboru)

1. Strony w obrocie powszechnym i obustronnie profesjonalnym mogą na ogół wybrać prawo obcego państwa jako właściwe dla

ma być dokonana w szczególnej formie, czynność ta dochodzi do skutku tylko przy zachowaniu zastrzeżonej formy. Jednakże gdy strony zastrzegły dokonanie czynności w formie pisemnej, dokumentowej albo elektronicznej, nie określając skutków niezachowania tej formy, w razie wątpliwości poczytuje się, że była ona zastrzeżona wyłącznie dla celów dowodowych".

stosunku prawnego wynikającego z zawieranej przez nie umowy o charakterze zobowiązaniowym:

a) tak,

b) nie.

2. Wybór prawajest tym samym co materialnoprawne wskazanie prawa:

a) tak,

b) nie.

3. Które z poniższych klauzul umownych są nieprawidłowe:

a) „w sprawach nieuregulowanych w umowie zastosowanie będą miały przepisy Kodeksu cywilnego",

b) „w sprawach nieunormowanych w umowie będą stosowane odpowiednio przepisy prawa prywatnego",

c) „w sprawach nieuregulowanych w umowie będą miały zastosowanie odpowiednie przepisy prawa prywatnego, w tym dotyczące umowy o dzieło".

4. Postanowienie umowne o treści: „W sprawach nieuregulowanych w niniejszej umowie mają zastosowanie odpowiednie przepisy prawa cywilnego" jest zbędne, ponieważ również bez jego umieszczania w sprawach nieuregulowanych w umowie będą miały zastosowanie odpowiednie przepisy prawa cywilnego:

a) tak,

b) nie.

5. W umowie sporządzonej na piśmie można:

a) zamieścić tzw. zapis na sąd polubowny,

b) postanowić, iż strony zobowiązują się dążyć do rozwiązywania sporów wynikłych na tle umowy w ramach postępowania mediacyjnego, przy jednoczesnym wskazaniu osoby mediatora

albo sposobu jego wyboru,
c) poddać spory wynikłe na tle umowy pod jurysdykcję sądów innego państwa wraz z wyłączeniem jurysdykcji sądów polskich,
d) dokonać wyboru sądu krajowego, jaki będzie rzeczowo właściwy dla rozstrzygania sporów powstałych na tle umowy.

6. Dokonując wyboru sądu właściwego miejscowo, nie można naruszyć właściwości miejscowej wyłącznej, można natomiast – z wyjątkiem umów z konsumentami, gdyby miało się to odbywać na ich niekorzyść – ograniczyć właściwość przemienną lub wyłączyć właściwość ogólną:
a) tak,
b) nie.

7. Postanowienie umowne o treści: „Zmiany i uzupełnienia niniejszej umowy wymagają formy pisemnej" w przypadku umowy zawartej pomiędzy przedsiębiorcami może oznaczać, że zmiany i uzupełnienia umowy dla swej ważności nie wymagają zachowania żadnej formy szczególnej, jeśli tylko taki wymóg nie wynika z przepisów prawa, tj. mogą być one poczynione np. ustnie lub *per facta concludentia*:
a) tak,
b) nie.

8. Postanowienie umowne o treści: „Zmiany niniejszej umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności" może zostać zinterpretowane w ten sposób, iż nie obejmuje ono dokonywania uzupełnień w dotychczasowej treści umowy (przypadków dodawania nowych zapisów, jakie nie kolidują z zapisami, jakie się w niej aktualnie znajdują):
a) tak,
b) nie.

9. Zamieszczanie w umowie klauzuli, według której spory wynikłe na tle umowy strony zobowiązują się rozstrzygać w sposób polubowny, bez sprecyzowania tego, na czym taki polubowny sposób ma polegać, na ogół nie wywoła żadnych poważniejszych skutków prawnych:

a) tak,
b) nie.

10. W postanowieniach zamieszczanych pod koniec umowy zwyczajowo podaje się liczbę egzemplarzy, w jakich umowa została sporządzona, przy czym wszystkie takie egzemplarze są oryginalne:

a) tak,
b) nie.

ROZDZIAŁ VI

ZABEZPIECZANIE INTERESÓW STRON UMOWY

1. Typowe rodzaje instrumentów prawnych zabezpieczających należyte wykonanie umowy

Istnieje wiele możliwości zabezpieczenia należytego wykonania umowy. Do najbardziej typowych należą:

a) kary umowne,

b) odsetki umowne w wysokości wyższej niż wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie lub wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych,

c) zaliczka i zadatek,

d) zachowanie prawa własności rzeczy ruchomych do momentu zapłaty,

e) weksel *in blanco,*

f) prawo do odstąpienia od umowy lub jej wypowiedzenia w przypadku wykonywania jej przez drugą stronę w sposób nienależyty,

g) protokół odbioru.

2. Kara umowna

Karę umowną można zastrzec w umowie na wypadek niewykonania lub nienależytego wykonania przez jej stronę zobowiązania niepieniężnego (np. niewydania rzeczy objętej przedmiotem umowy w terminie, nieterminowego wykonania umówionej usługi itp.). Nie można jej natomiast przewidzieć na wypadek braku zapłaty jakiejś kwoty w określonym czasie. Temu, na czyją

rzecz jest ona zastrzeżona, należy się ona niezależnie od wysokości poniesionej przez tego kogoś szkody (nieco problematyczna pozostaje tu sytuacja, w której taki ktoś nie poniósł żadnej, nawet najmniejszej, szkody). Jeśli też nie postanowi się w umowie inaczej, wyczerpuje ona wysokość odszkodowania, jakie przysługuje z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, które ona zabezpiecza, tj. nie można dochodzić odszkodowania w kwocie wyższej niż jej wysokość nawet wówczas, gdy poniosło się szkodę w większych rozmiarach – co nie znaczy jednak, że zobowiązany bez uzyskania na to zgody drugiej strony może się zwolnić z obowiązku wykonania takiego zobowiązania poprzez jej zapłatę (zob. art. 483-484 k.c.)[123].

Test nr 11

1. Karę umowną można zastrzec w umowie na wypadek niespełnienia świadczenia pieniężnego w określonym terminie:
a) tak,
b) nie.

2. Jeśli nie postanowi się w umowie inaczej, nie można żądać odszkodowania ponad („przenoszącego") wysokość zastrzeżonej kary umownej:
a) tak,
b) nie.

3. Można żądać zmniejszenia kary umownej w przypadku, gdy jest ona rażąco wygórowana lub zobowiązanie, którego nale-

123 Jeżeli też zobowiązanie zabezpieczone karą umowną zostało w znacznej części wykonane lub kara ta jest rażąco wygórowana, to można żądać zmniejszenia jej wysokości (zob. art. 484 § 2 k.c.).

żyte wykonanie ona zabezpiecza, zostało w znacznej mierze wykonane:

a) tak,

b) nie.

3. Zastrzeżenie odsetek za opóźnienie w zapłacie w wysokości przekraczającej wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie lub wysokość odsetek za opóźnienie w transakcjach handlowych

Co do zasady za opóźnienie w zapłacie sumy pieniężnej wynikającej z umowy należą się odsetki ustawowe za opóźnienie albo odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych.

Prawo do żądania odsetek ustawowych za opóźnienie ze spełnieniem świadczenia pieniężnego zostało zdefiniowane w art. 481 § 1 k.c.[124]. Przy tym wysokość takich odsetek została określona w art. 481 § 2 k.c.[125] i jest ogłaszana w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski", w drodze obwieszczenia, przez Ministra Sprawiedliwości (zob. 481 § 2^4 k.c.).

Prawo do żądania odsetek ustawowych za opóźnienie ze spełnieniem świadczenia pieniężnego w transakcjach handlowych przewiduje art. 7 i 8 Ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (Dz.U. 2013 poz. 403 z późn. zm.). Dotyczy ono tylko umów, do jakich stosuje się tę ustawę (zob. art. 2, 3 i 4 pkt 1 wspomnianej ustawy). Wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych – tak jak

124 „Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi".

125 „Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5 punktów procentowych. Jednakże gdy wierzytelność jest oprocentowana według stopy wyższej, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy".

odsetek ustawowych za opóźnienie – jest sztywnie wyznaczona przez prawo (zob. art. 4. pkt. 3 i 11b wspomnianej ustawy)[126] i ogłaszana w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski", w drodze obwieszczenia, przez ministra właściwego do spraw gospodarki (zob. art. 11c wspomnianej ustawy).

Strony mogą jednak co do zasady zastrzec w umowie, iż za opóźnienie w zapłacie sumy pieniężnej wynikającej z umowy będą się należały odsetki w wysokości wyższej niż odsetki ustawowe za opóźnienie lub odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, aczkolwiek przynajmniej w przypadku tych pierwszych nie większej niż dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie (zob. art. 481 § 2^1 k.c.)[127]. Przy tym jeśli w umowie zostanie zamieszczone postanowienie przewidujące odsetki za opóźnienie większe niż dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie, postanowienie to będzie nieważne tylko w zakresie przewyższającym tę wysokość, tj. będą się wówczas należały odsetki za opóźnienie w wysokości dwukrotności, a nie jednokrotności, odsetek ustawowych za opóźnienie (zob. art. 481 § 2^2 k.c.)[128].

Powyższe ograniczenie – wykładając je literalnie – odnosi się tylko do odsetek za opóźnienie w zapłacie, a nie do odsetek za zwłokę w zapłacie. Pierwsze różni się od drugiego tym, że może być również niezawinione przez zobowiązanego do zapłaty (nie

126 „[Użyte w ustawie określenia oznaczają:] odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych – odsetki w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i ośmiu punktów procentowych". „Do ustalenia wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych stosuje się stopę referencyjną Narodowego Banku Polskiego obowiązującą w dniu: 1) 1 stycznia – do odsetek należnych za okres od dnia 1 stycznia do dnia 30 czerwca; 2) 1 lipca – do odsetek należnych za okres od dnia 1 lipca do dnia 31 grudnia".

127 „Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie)".

128 „Jeżeli wysokość odsetek za opóźnienie przekracza wysokość odsetek maksymalnych za opóźnienie, należą się odsetki maksymalne za opóźnienie".

musi być następstwem okoliczności, za jakie ponosi on odpowiedzialność). Drugie musi być natomiast zawsze zawinione (być następstwem okoliczności, za jakie zobowiązany do zapłaty sumy pieniężnej, której płatność nie nastąpiła w przepisanym na to terminie, ponosi odpowiedzialność). W efekcie wydaje się, że w umowie można zastrzec – bez pozbawiania się prawa do żądania odsetek za opóźnienie – prawo do żądania odsetek za zwłokę w spełnieniu świadczenia pieniężnego, w tym również w wysokości przekraczającej dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie.

Problematyczny jest tu jednak art. 359 § 1-2^3 i 4 k.c.[129], który z pewnością dotyczy tzw. odsetek kapitałowych i ma na celu przeciwdziałanie lichwie. Nie wiadomo jednak, czy odnosi się on również do odsetek umownych i ustawowych za opóźnienie (w stosunku do których stanowiłby *lex generalis*), odsetek umownych i ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych (w stosunku do których stanowiłby *lex generalis*) oraz odsetek umownych za zwłokę, w tym w transakcjach handlowych (dla których nie ma już *lex specialis*). Jeśli tak, to również wysokość odsetek umownych za opóźnienie w transakcjach handlowych i odsetek umownych za zwłokę, w tym w transakcjach handlowych, będzie prawem ograniczona, nie mogąc przekroczyć tym razem

129 „Odsetki od sumy pieniężnej należą się tylko wtedy, gdy to wynika z czynności prawnej albo z ustawy, z orzeczenia sądu lub z decyzji innego właściwego organu". „Jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 3,5 punktów procentowych". „Maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych (odsetki maksymalne)". „Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne". „Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy". „Minister Sprawiedliwości ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski" wysokość odsetek ustawowych".

dwukrotności odsetek ustawowych. W odniesieniu do odsetek umownych za opóźnienie w transakcjach handlowych bardziej zasadne – przez wzgląd na konieczność zachowania koherencji (spójności) w systemie prawa – wydaje się tu jednak stosowanie art. 481 § 2^1 k.c., czy to wprost, czy *per analogiam*, czyli przyjęcie rozwiązania, iż odsetki te nie mogą przekroczyć dwukrotności nie odsetek ustawowych, lecz odsetek ustawowych za opóźnienie.

Z mocy wyraźnej regulacji kodeksowej w razie dojścia do zwłoki z płatnością poza żądaniem odsetek za opóźnienie można się natomiast ponad wszelką wątpliwość domagać naprawienia poniesionej z tego powodu szkody – o ile tylko szkoda ta polega tu na czymś innym niż utrata potencjalnych odsetek kapitałowych lub jest wynikiem samej inflacji (zob. art. 481 § 3 k.c.)[130].

Obecnie wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie wynosi 7%, odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych 9,5%, a odsetek maksymalnych za opóźnienie 14%, podczas gdy odsetek ustawowych 5% i odsetek maksymalnych 10% w skali rocznej.

W praktyce do naliczania odsetek za opóźnienie służą też specjalnie stworzone do tego celu kalkulatory. Można je znaleźć w Internecie.

---

130 Zob. też art. 10 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (Dz.U. 2013 poz. 403 z późn. zm.): „Wierzycielowi, od dnia nabycia uprawnienia do odsetek, o których mowa w art. 7 ust. 1 lub art. 8 ust. 1, przysługuje od dłużnika, bez wezwania, równowartość kwoty 40 euro przeliczonej na złote według średniego kursu euro ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski ostatniego dnia roboczego miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym świadczenie pieniężne stało się wymagalne, stanowiącej rekompensatę za koszty odzyskiwania należności". „Oprócz kwoty, o której mowa w ust. 1, wierzycielowi przysługuje również zwrot, w uzasadnionej wysokości, poniesionych kosztów odzyskiwania należności przewyższających tę kwotę".

Test nr 12

1. Strony mogą co do zasady zastrzec, iż za opóźnienie ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, którego obowiązek spełnienia wynika z umowy, należą się odsetki w wysokości wyższej niż wysokość odsetek ustawowych za opóźnienie lub odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych:
a) tak,
b) nie.

2. Wysokość odsetek za opóźnienie w zapłacie sumy pieniężnej przewidziana w umowie może być wyższa niż dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie, ale nie może przekroczyć trzykrotności takich odsetek:
a) tak,
b) nie.

4. Zaliczka i zadatek

Do sposobów, za pomocą których da się zabezpieczyć należyte wykonanie umowy, można zaliczyć też zaliczkę i zadatek.

Zaliczka to wpłata pewnej sumy pieniężnej na poczet wynagrodzenia/ceny określonej w umowie. Jest ona przy tym bardzo zbliżona do „przedpłaty", jeśli wręcz jej nie stanowi. Jako taka nie posiada też „odrębnego" unormowania w Kodeksie cywilnym.

Zadatek jest czymś innym niż zaliczka. Jego skutki są uregulowane w art. 394 § 1-3 k.c.[131] Strony mogą je jednak określić

131 „W braku odmiennego zastrzeżenia umownego albo zwyczaju zadatek dany przy

w sposób odmienny, niż przewiduje to regulacja kodeksowa lub zwyczaje na jego temat. Te ostatnie mają też pierwszeństwo przed tą regulacją, jak tylko doszło do ich wykształcenia się[132].

Test nr 13

1. Zaliczka została unormowana w art. 394 k.c.:
a) tak,
b) nie.

2. W razie dania zaliczki temu, kto ją uiścił, przysługuje prawo żądania kwoty dwukrotnie wyższej w przypadku, gdyby druga strona nie wykonała umowy w umówionym terminie:
a) tak,
b) nie.

3. Strony mogą inaczej unormować w umowie kwestie związane z zadatkiem, niż wynika to z regulacji zawartej w Kodeksie cywilnym:
a) tak,
b) nie.

---

zawarciu umowy ma to znaczenie, że w razie niewykonania umowy przez jedną ze stron druga strona może bez wyznaczenia terminu dodatkowego od umowy odstąpić i otrzymany zadatek zachować, a jeżeli sama go dała, może żądać sumy dwukrotnie wyższej". „W razie wykonania umowy zadatek ulega zaliczeniu na poczet świadczenia strony, która go dała; jeżeli zaliczenie nie jest możliwe, zadatek ulega zwrotowi". „W razie rozwiązania umowy zadatek powinien być zwrócony, a obowiązek zapłaty sumy dwukrotnie wyższej odpada. To samo dotyczy wypadku, gdy niewykonanie umowy nastąpiło wskutek okoliczności, za które żadna ze stron nie ponosi odpowiedzialności albo za które ponoszą odpowiedzialność obie strony".

132 Art. 394 § 1 k.c.: „W braku odmiennego zastrzeżenia umownego albo zwyczaju…"

5. Zachowanie prawa własności rzeczy ruchomych do momentu zapłaty

W przypadku umowy sprzedaży można zastrzec, że własność rzeczy będących przedmiotem świadczenia sprzedawcy zostanie przeniesiona na kupującego dopiero w momencie uiszczenia przez niego ceny w pełnej wysokości mimo wcześniejszego wydania mu tych rzeczy do używania (co jest możliwe tylko w stosunku do ruchomości) albo że do przeniesienia własności takich rzeczy będzie konieczne zawarcie odrębnej umowy, którą strony zobowiązują się zawrzeć po uiszczeniu przez kupującego ceny w pełnej wysokości (co jest możliwe zarówno w odniesieniu do ruchomości, jak i nieruchomości, choć w przypadku tych drugich prowadzi do konieczności sporządzenia dwóch aktów notarialnych – zob. art. 155 § 1 k.c.[133], art. 157 § 1-2 k.c.[134] i art. 158 k.c.[135]).

6. Weksel *in blanco*

W celu zabezpieczenia należytego wykonania umowy można też wziąć od drugiej strony weksel *in blanco* wraz z podpisaną przez nią deklaracją (porozumieniem, umową) wekslową. W takiej deklaracji należy przede wszystkim zaznaczyć, jaką umowę zabezpiecza weksel,

133 „Umowa sprzedaży, zamiany, darowizny, przekazania nieruchomości lub inna umowa zobowiązująca do przeniesienia własności rzeczy co do tożsamości oznaczonej przenosi własność na nabywcę, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej albo że strony inaczej postanowiły".

134 „Własność nieruchomości nie może być przeniesiona pod warunkiem ani z zastrzeżeniem terminu". „Jeżeli umowa zobowiązująca do przeniesienia własności nieruchomości została zawarta pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu, do przeniesienia własności potrzebne jest dodatkowe porozumienie stron obejmujące ich bezwarunkową zgodę na niezwłoczne przejście własności".

135 „Umowa zobowiązująca do przeniesienia własności nieruchomości powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. To samo dotyczy umowy przenoszącej własność, która zostaje zawarta w celu wykonania istniejącego uprzednio zobowiązania do przeniesienia własności nieruchomości; zobowiązanie powinno być w akcie wymienione".

którego ona dotyczy, oraz na jaką kwotę i z jakiego tytułu taki weksel może być uzupełniony. Na ogół jest to kwota odpowiadająca wysokości ceny lub wynagrodzenia albo odszkodowania za niewykonanie umowy wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie lub odsetkami ustawowymi za opóźnienie w transakcjach handlowych tudzież kwota równa wysokości kar umownych zastrzeżonych w umowie.

O fakcie zabezpieczenia należytego wykonania umowy w ten sposób można również nadmienić w jej treści, np. poprzez zamieszczenie w niej postanowienia, iż: „Należyte wykonanie niniejszej umowy przez Dającego Zamówienie zostało zabezpieczone wekslem *in blanco* wraz z dołączoną do niego deklaracją wekslową".

Uzupełniony weksel *in blanco* wraz z załączoną do niego deklaracją wekslową umożliwia na ogół szybsze, prostsze i tańsze dochodzenie należności na drodze sądowej. Roszczeń o spełnienie świadczenia pieniężnego wynikających z weksla, jaki jest należycie wypełniony i którego prawdziwość i treść nie nasuwa wątpliwości, można bowiem dochodzić w tzw. postępowaniu nakazowym (zob. art. 485 § 2 k.p.c.[136]). W postępowaniu tym sąd rozpoznaje sprawę nie na rozprawie, lecz na posiedzeniu niejawnym (zob. art. 484^1 § 3 k.p.c.), na które wstęp mają tylko osoby wezwane, a jak ich nie ma, to nikt (zob. art. 152 § 2 k.p.c.). Opłata sądowa wynosi zaś 1/4 opłaty sądowej, jaką zazwyczaj uiszcza się od powództwa (zob. art. 19 ust. 2 pkt 1 Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2005 nr 167 poz. 1398 z późn. zm.)). Wydając też w takim postępowaniu tzw. nakaz zapłaty, sąd orzeka, że pozwany w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia mu takiego nakazu ma zaspokoić zasądzone

136 „Sąd wydaje również nakaz zapłaty przeciwko zobowiązanemu z weksla, czeku, warrantu lub rewersu należycie wypełnionego, których prawdziwość i treść nie nasuwają wątpliwości. W razie przejścia na powoda praw z weksla, z czeku, z warrantu lub z rewersu, do wydania nakazu niezbędne jest przedstawienie dokumentów do uzasadnienia roszczenia, o ile przejście tych praw na powoda nie wynika bezpośrednio z weksla, z czeku, z warrantu lub z rewersu".

nim roszczenie w całości wraz z kosztami albo wnieść w tym terminie zarzuty [od tego nakazu] (zob. art. 491 § 1 k.p.c.). Przy tym opłata za wniesienie zarzutów wynosi tu 3/4 standardowej opłaty sądowej przypadającej od powództwa w sprawie (zob. art. 19 ust. 4 Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2005 nr 167 poz. 1398 z późn. zm.)).

Nakaz zapłaty z chwilą jego wydania stanowi również tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Do dania zabezpieczenia wystarczające jest tutaj jednak złożenie zasądzonej kwoty wraz z wymagalnymi odsetkami na rachunek depozytowy Ministra Finansów w rozumieniu przepisów o finansach publicznych (zob. art. 492 § 1 k.p.c.). W przypadku też gdy nakaz zapłaty został wydany na podstawie weksla, staje się on natychmiast wykonalny po upływie dwutygodniowego terminu na zaspokojenie zasądzonego nim roszczenia mimo wniesienia zarzutów [do niego] przez pozwanego – aczkolwiek sąd może na wniosek tego ostatniego wstrzymać jego wykonanie (co do dalszych szczegółów zob. art. 492 § 3 k.p.c.).

Przy tym należy pamiętać, iż weksel *in blanco* zawsze należy uzupełnić zgodnie z deklaracją wekslową[137] – co nie znaczy, iż w razie uzupełnienia go w sposób niezgodny z taką deklaracją i wprowadzenia go do obrotu, jego kolejni posiadacze nie będą mogli dochodzić na jego podstawie zapłaty[138].

137 Art. 270 § 2, 2a i 3 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.): „Tej samej karze [grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5] podlega, kto wypełnia blankiet, opatrzony cudzym podpisem, niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę albo takiego dokumentu używa". „W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2". „Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2".

138 Art. 10 Ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. 1936 nr 37 poz. 282 z późn. zm.): „Jeżeli weksel, niezupełny w chwili wystawienia, uzupełniony został niezgodnie z zawartym porozumieniem, nie można wobec posiadacza zasłaniać się zarzutem, że nie zastosowano się do tego porozumienia, chyba że posiadacz nabył

Dlatego też trzeba bardzo uważać, komu się taki weksel daje.

Test nr 14

1. Weksel *in blanco* najlepiej brać zawsze łącznie z podpisaną przez jego wystawcę deklaracją (porozumieniem, umową) wekslową:
a) tak,
b) nie.

2. O fakcie zabezpieczenia należytego wykonania umowy poprzez wystawienie przez jedną lub obie jej strony weksla *in blanco* można uczynić wzmiankę wtekście umowy:
a) tak,
b) nie.

3. Sądowe dochodzenie roszczeń na podstawie weksla jest na ogół łatwiejsze i o wiele tańsze niż sądowe dochodzenie roszczeń na podstawie samej umowy:
a) tak,
b) nie.

4. Należy bardzo uważać na to, komu daje się weksel *in blanco*, z uwagi na to, iż w razie wypełnienia takiego weksla niezgodnie z porozumieniem wekslowym (np. na dużo większą kwotę) i wprowadzeniem go do obrotu, wobec jego kolejnych posiadaczy może być bardzo trudno powoływać się na zawartość tego porozumienia:
a) tak,
b) nie.

---

weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa".

7. Prawo do odstąpienia od umowy lub jej wypowiedzenia w przypadku wykonywania jej przez drugą stronę w sposób nienależyty

Umowa zawarta w prawie prywatnym wygasa głównie w razie jej wykonania, rozwiązania za zgodą obu stron, odstąpienia lub wypowiedzenia. Przy tym zastrzeżenie w niej prawa do odstąpienia od niej lub jej wypowiedzenia może czasem posłużyć do zabezpieczenia należytego jej wykonania, stanowiąc „swoistą" karę dla drugiej jej strony.

7.1. Różnica między wypowiedzeniem a odstąpieniem od umowy

Odstąpienie od umowy różni się od wypowiedzenia umowy tym, że działa z mocą wsteczną, a nie naprzód (ma skutek *ex tunc*, a nie *ex nunc*). W razie jego bowiem poczynienia, umowę uważa się za niezawartą. W przypadku zaś dokonania wypowiedzenia umowę uważa się za zawartą i trwającą do czasu, w którym nastąpił jego skutek. Skutek też ten następuje po upływie terminu wypowiedzenia, jaki biegnie od momentu poczynienia wypowiedzenia, w razie braku zaś takiego terminu dochodzi do niego niezwłocznie po dokonaniu wypowiedzenia. Przy tym długość, jaką ma mieć termin wypowiedzenia, może wynikać z odpowiedniego postanowienia w umowie, z przepisu ustawy albo zwyczaju (zob. art. 395 § 1-2 k.c.[139] i art. 365^1 k.c.[140]).

139 „Można zastrzec, że jednej lub obu stronom przysługiwać będzie w ciągu oznaczonego terminu prawo odstąpienia od umowy. Prawo to wykonywa się przez oświadczenie złożone drugiej stronie". „W razie wykonania prawa odstąpienia umowa uważana jest za nie zawartą. To, co strony już świadczyły, ulega zwrotowi w stanie niezmienionym, chyba że zmiana była konieczna w granicach zwykłego zarządu. Za świadczone usługi oraz za korzystanie z rzeczy należy się drugiej stronie odpowiednie wynagrodzenie".

140 „Zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym wygasa po wypowiedzeniu przez dłużnika lub wierzyciela z zachowaniem terminów umownych, ustawowych lub zwyczajowych, a w razie braku takich terminów niezwłocznie po wypowiedzeniu".

Natura wielu umów (w których strony zobowiązują się do jednokrotnego świadczenia, jakie nie ma ciągłego charakteru), jak np. umowy sprzedaży lub zamiany, wyklucza możliwość ich wypowiedania, pozostawiając jedynie możność odstąpienia od nich. Na ogół wypowiada się też umowy zawarte na czas nieoznaczony. W razie braku uprawniającego do niego postanowienia umownego lub przepisu dotyczącego umowy danego rodzaju podstawę prawną dla wypowiedzenia takiej umowy o charakterze ciągłym stanowi art. 365^1 k.c.[141]. W przypadku umów zawartych na czas oznaczony ich wypowiedzenie – jak się wydaje – poza sytuacjami przewidzianymi w przepisach prawa jest możliwe pod warunkiem zamieszczenia w umowie odpowiedniego postanowienia, które będzie wskazywało na w miarę konkretne przyczyny uzasadniające jego poczynienie (zob. art. 673 § 3 k.c.[142] stosowany *per analogiam* do umów innego rodzaju niż najem).

7.2. Odstąpienie od umowy w razie niewykonania jej w terminie

W umowie można zastrzec, że w razie jej niewykonania przez drugą stronę w terminie, będzie można od niej odstąpić, w tym wraz z prawem do żądania odszkodowania lub kary umownej o określonej wysokości. Przy tym powinno się wówczas dookreślić, czy chodzić ma tu o opóźnienie czy tylko o zwłokę i czy konieczne jest uprzednie wyznaczenie drugiej stronie dodatkowego terminu na wykonanie umowy pod rygorem odstąpienia od niej, czy też odstąpienie ma być możliwe bez konieczności wyzna-

141 „Zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym wygasa po wypowiedzeniu przez dłużnika lub wierzyciela z zachowaniem terminów umownych, ustawowych lub zwyczajowych, a w razie braku takich terminów niezwłocznie po wypowiedzeniu".

142 „Jeżeli czas trwania najmu jest oznaczony, zarówno wynajmujący, jak i najemca mogą wypowiedzieć najem w wypadkach określonych w umowie".

czania takiej stronie takiego terminu (bez dania jej ostrzeżenia w tym względzie).

W pewnym zakresie w przypadku umów wzajemnych – tj. takich, w których zachodzi ekwiwalentność świadczeń każdej ze stron – prawo do takiego odstąpienia wynika już z samego Kodeksu cywilnego , tj. strona może z niego skorzystać również wtedy, gdy nie zostało ono przewidziane w umowie (zob. art. 491 § 1-2 k.c.,[143] art. 492 k.c.[144] i art. 494 § 1-2 k.c.[145]; zob. też art. 492^1 k.c.[146]).

---

143 „Jeżeli jedna ze stron dopuszcza się zwłoki w wykonaniu zobowiązania z umowy wzajemnej, druga strona może wyznaczyć jej odpowiedni dodatkowy termin do wykonania z zagrożeniem, iż w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu będzie uprawniona do odstąpienia od umowy. Może również bądź bez wyznaczenia terminu dodatkowego, bądź też po jego bezskutecznym upływie żądać wykonania zobowiązania i naprawienia szkody wynikłej ze zwłoki". „Jeżeli świadczenia obu stron są podzielne, a jedna ze stron dopuszcza się zwłoki tylko co do części świadczenia, uprawnienie do odstąpienia od umowy przysługujące drugiej stronie ogranicza się, według jej wyboru, albo do tej części, albo do całej reszty nie spełnionego świadczenia. Strona ta może także odstąpić od umowy w całości, jeżeli wykonanie częściowe nie miałoby dla niej znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez nią cel umowy, wiadomy stronie będącej w zwłoce".

144 „Jeżeli uprawnienie do odstąpienia od umowy wzajemnej zostało zastrzeżone na wypadek niewykonania zobowiązania w terminie ściśle określonym, strona uprawniona może w razie zwłoki drugiej strony odstąpić od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego. To samo dotyczy wypadku, gdy wykonanie zobowiązania przez jedną ze stron po terminie nie miałoby dla drugiej strony znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez nią cel umowy, wiadomy stronie będącej w zwłoce".

145 „Strona, która odstępuje od umowy wzajemnej, obowiązana jest zwrócić drugiej stronie wszystko, co otrzymała od niej na mocy umowy, a druga strona obowiązana jest to przyjąć. Strona, która odstępuje od umowy, może żądać nie tylko zwrotu tego, co świadczyła, lecz również na zasadach ogólnych naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania". „Zwrot świadczenia na rzecz konsumenta powinien nastąpić niezwłocznie".

146 „Jeżeli strona obowiązana do spełnienia świadczenia oświadczy, że świadczenia tego nie spełni, druga strona może odstąpić od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego, także przed nadejściem oznaczonego terminu spełnienia świadczenia".

7.3. Odstąpienie lub wypowiedzenie umowy w razie jej nienależytego wykonywania

W umowie można również postanowić, że w razie jej nienależytego wykonania/wykonywania i/lub w razie zaprzestania jej wykonywania przez jedną stronę, druga strona będzie mogła od niej odstąpić lub ją wypowiedzieć, w tym wraz z prawem do żądania odszkodowania lub kary umownej o określonej wysokości. Przy tym najlepiej jest określić wtedy, na czym takie uzasadniające odstąpienie lub wypowiedzenie nienależyte wykonanie/wykonywanie danej umowy ma polegać i – co jest w interesie tego, przeciwko komu jest ono wymierzone – zakreślić ścisły termin dla możliwości skorzystania z tego rodzaju uprawnienia.

Często też takie prawo do wypowiedzenia lub odstąpienia od umowy nienależycie wykonanej/wykonywanej wynika z przepisów prawa cywilnego (zob. np. art. 560 § 1 k.c.[147], art. 664 § 2 k.c.[148], art. 667 § 2 k.c.[149] i art. 672 k.c.[150]).

---

147 „Jeżeli rzecz sprzedana ma wadę, kupujący może złożyć oświadczenie o obniżeniu ceny albo odstąpieniu od umowy, chyba że sprzedawca niezwłocznie i bez nadmiernych niedogodności dla kupującego wymieni rzecz wadliwą na wolną od wad albo wadę usunie. Ograniczenie to nie ma zastosowania, jeżeli rzecz była już wymieniona lub naprawiana przez sprzedawcę albo sprzedawca nie uczynił zadość obowiązkowi wymiany rzeczy na wolną od wad lub usunięcia wady".

148 „Jeżeli w chwili wydania najemcy rzecz miała wady, które uniemożliwiają przewidziane w umowie używanie rzeczy, albo jeżeli wady takie powstały później, a wynajmujący mimo otrzymanego zawiadomienia nie usunął ich w czasie odpowiednim, albo jeżeli wady usunąć się nie dadzą, najemca może wypowiedzieć najem bez zachowania terminów wypowiedzenia".

149 „Jeżeli najemca używa rzeczy w sposób sprzeczny z umową lub z przeznaczeniem rzeczy i mimo upomnienia nie przestaje jej używać w taki sposób albo gdy rzecz zaniedbuje do tego stopnia, że zostaje ona narażona na utratę lub uszkodzenie, wynajmujący może wypowiedzieć najem bez zachowania terminów wypowiedzenia".

150 „Jeżeli najemca dopuszcza się zwłoki z zapłatą czynszu co najmniej za dwa pełne okresy płatności, wynajmujący może najem wypowiedzieć bez zachowania terminów wypowiedzenia".

7.4. Odstępne

Dopuszczalne jest także poczynienie w umowie zastrzeżenia, iż jednej albo obu jej stronom będzie wolno od niej odstąpić za zapłatą oznaczonej sumy pieniężnej; przy czym sumę tę lub nawet samo prawo do odstąpienia od umowy wraz z jej uiszczeniem określa się mianem „odstępnego" (zob. art. 396 k.c.)[151]. Takie zastrzeżenie na ogół zabezpiecza interesy obu stron umowy. Jednej pozwala bowiem „wycofać" się z umowy w razie, gdy uzna ona, że ta straciła dla niej sens. Drugiej zaś zapewnia pokrycie, przynajmniej w jakiejś części, zysku, jaki spodziewała się ona odnieść na skutek wykonania umowy.

Test nr 15

1. W treści umowy można zastrzec prawo do odstąpienia od umowy:
a) w razie niewykonania umowy przez drugą stronę w terminie,
b) w razie nienależytego wykonywania umowy przez drugą stronę, np. polegającego na świadczeniu niższej jakości usług niż umówiona,
c) ze skutkiem *ex nunc*, a więc na przyszłość,
d) wraz z prawem do żądania odszkodowania lub kary umownej o określonej wysokości.

2. Wypowiedzenie i odstąpienie od umowy jest tym samym, tylko różnie się nazywa:
a) tak,
b) nie.

---

151 „Jeżeli zostało zastrzeżone, że jednej lub obu stronom wolno od umowy odstąpić za zapłatą oznaczonej sumy (odstępne), oświadczenie o odstąpieniu jest skuteczne tylko wtedy, gdy zostało złożone jednocześnie z zapłatą odstępnego".

3. W przypadku umowy, z której wynika zobowiązanie o charakterze ciągłym, można w jej treści zastrzec prawo do odstąpienia od niej dla jednej lub obu jej stron, należy się jednak liczyć wtedy ze skutkami, jakie będzie miało skorzystanie z tego prawa, w tym w kontekście praktycznych trudności, które mogą powstać na tle wzajemnych rozliczeń pomiędzy stronami z tytułu tego, co zdążyły one sobie nawzajem świadczyć w wykonaniu umowy:

a) tak,
b) nie.

4. Umowę zawartą na czas nieokreślony, z której wynika zobowiązanie o charakterze ciągłym, można wypowiedzieć również wtedy, gdy nie zostało to w niej przewidziane:

a) tak,
b) nie.

5. Kwota, za zapłatą której strona może odstąpić od umowy w razie, gdy zostanie ona do tego uprawniona na podstawie odpowiedniego postanowienia umownego, to tzw. …… .

8. Protokół odbioru

Protokół odbioru przewiduje się głównie w umowach o dzieło, umowach o roboty budowlane i umowach o świadczenie usług, do których z mocy art. 750 k.c. stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia. W tego rodzaju umowach umawia się mianowicie nieraz na to, że po zakończeniu świadczenia usługi, wykonaniu dzieła, oddaniu obiektu druga strona w stosownym dokumencie (zwanym na ogół protokołem odbioru) potwierdzi, że ta usługa/dzieło/obiekt zostały wykonane prawidłowo i je w związku z tym „odbiera”, albo wniesie swoje zastrzeżenia pod

rygorem braku prawa do złożenia później reklamacji w razie ich niepoczynienia.

Protokół odbioru może występować też w umowach sprzedaży, przewozu, dostawy i im podobnych.

Przy tym obowiązek zgłoszenia w protokole wad/usterek/braków itp. wydaje się – w braku umówinie się inaczej przez strony danej umowy – być ograniczony tylko do takich wad/usterek/braków itp., które można było z łatwością zauważyć przy dochowaniu należytej staranności. Wówczas też gdy „odbierającym" jest przedsiębiorca i/lub osoba posiadająca wiedzę fachową w dziedzinie (materii), jakiej dotyczy umowa, stopień takiej staranności wydaje się, że powinien być większy niż w przypadku konsumenta lub osoby będącej laikiem w takiej dziedzinie (materii)[152].

152 Por. art. 355 § 1 i 2 k.c.: „Dłużnik obowiązany jest do staranności ogólnie wymaganej w stosunkach danego rodzaju (należyta staranność)". „Należytą staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności".

ROZDZIAŁ VII

KSZTAŁTOWANIE TREŚCI UMOWY W SPOSÓB KORZYSTNY TYLKO DLA JEDNEJ Z JEJ STRON

W umowie można w nierównym stopniu chronić i realizować interesy każdej z jej stron. Wprowadzanie do umowy postanowień korzystnych tylko dla jednej z jej stron może jednak spowodować, iż druga strona odmówi zawarcia takiej umowy. Stąd do zawarcia umowy ukształtowanej w interesie tylko jednej z jej stron konieczne może się okazać wywołanie wrażenia, iż taka umowa chroni również interesy drugiej strony, albo wykorzystanie słabszej pozycji takiej strony, jej przymusowego położenia lub jej dużej chęci zawarcia danej umowy biorącej się z jakiegoś innego powodu.

Tak w praktyce zawarcie umowy, której zapisy są sformułowane na korzyść tylko jednej z jej stron, może ułatwić w szczególności:

a) zamieszczanie obok postanowień niekorzystnych dla drugiej strony postanowień korzystnych dla tej strony, jakie wynikają z przepisów o charakterze imperatywnym lub semi-imperatywnym i które również w razie ich nie ujęcia w treści danej umowy znalazłyby zastosowanie w odniesieniu do tej umowy,

b) analiza potrzeby zawarcia umowy przez drugą stronę, w tym pod kątem możliwości wyboru przez z nią innego kontrahenta lub innego towaru/usługi – w celu oceny tego, na jak niekorzystne dla niej zapisy umowne strona ta powinna być w stanie przystać,

c) wykorzystanie efektu „chwili", tj. tego, że podczas zawierania umowy strony nie liczą się z tym, że mogą jej nie wykonać lub wykonać ją nienależycie albo nie chcą się do tego drugiej stronie przyznać – np. zakładają, że nie będą miały żadnych problemów z terminowym wykonaniem umowy, lub obawiają się, że poprzez okazanie przejawów tego, iż uważają, że takie problemy mogą

wystąpić, zrażą do siebie swojego kontrahenta, i z tego powodu są skłonne zgodzić się na wysokie dla nich kary umowne lub wystawienie weksla *in blanco*,

d) odsyłanie w treści umowy do opracowanych wcześniej regulaminów lub ogólnych warunków umów, których druga strona nie czyta aż tak szczegółowo jak tekstu umowy, a które będą miały zastosowanie w sprawach nieunormowanych umową z takim samym skutkiem, jakby były zawarte w tekście samej umowy (z mocy odpowiedniego postanowienia umownego stanowiąc jej integralną część) – przy tym może być to połączone ze stwierdzeniem, iż te regulaminy/ ogólne warunki umów wynikają z polityki danego przedsiębiorstwa lub organizacji, w której jest on zrzeszony, i nie ma „faktycznej" możliwości ich zmiany lub poczynienia od nich jakiegoś wyjątku[153],

e) przygotowanie najpierw projektu umowy bardzo niekorzystnego dla drugiej strony w celu zamienienia go później – np. w drodze i podczas negocjacji – na nie aż tak dla tej strony niekorzystny, jaki chce się by był docelowy.

Uwaga: W przypadku umyślnego zamieszczania w umowie postanowień, jakie są niezgodne z przepisami imperatywnymi lub semi-imperatywnymi, mają na celu obejście takich przepisów, stanowią niedozwolone klauzule umowne lub są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, i/lub późniejszego powoływania się na takie postanowienia, można się zastanawiać nad tym, czy

153 Notabene regulaminem lub ogólnymi warunkami umów można związać drugą stronę umowy również w inny sposób niż poprzez umieszczenie odwołania do nich w treści umowy, tj. w drodze doręczenia ich drugiej stronie jeszcze przed zawarciem z nią umowy, a gdy posługiwanie się nimi jest w stosunkach danego rodzaju zwyczajowo przyjęte, i bez tego, jeśli tylko druga strona mogła się z łatwością o ich treści dowiedzieć. Ta ostatnia możliwość w przypadku umowy między przedsiębiorcą a konsumentem może jednak dotyczyć tylko umów, jakie są powszechnie zawierane w drobnych bieżących sprawach życia codziennego (zob. art. 384 i 384^1 k.c.).

nie mamy do czynienia z popełnianiem przestępstwa oszustwa. Przy tym wprowadzenie w błąd polegałoby tu na wywoływaniu swoim zamierzonym postępowaniem u drugiej strony umowy przeświadczania, iż postanowienia ww. rodzaju są ważne (wiążące), a wyzyskanie błędu na chęci odniesienia korzyści majątkowej poprzez wykorzystanie braku faktycznej wiedzy drugiej strony odnośnie do tego, że takie postanowienia są nieważne (niewiążące) z mocy prawa (zob. art. 286 § 1-4 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.)[154]). Niewątpliwie jakieś znaczenie powinno mieć tutaj też to, na ile oczywisty był brak zgodności takich postanowień z przepisami imperatywnymi lub semi-imperatywnymi, obchodzenie nimi takich przepisów, czy stanowienie przez nie niedozwolonych klauzul umownych tudzież pozostawanie przez nie w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego.

Wykorzystywanie zaś przymusowego położenia drugiej strony w zamiarze narzucenia jej niekorzystnych postanowień umownych, zwłaszcza wskazujących na niewspółmiernie większą wartość jej świadczenia, może zostać uznane za formę wyzysku (zob. art. 388 § 1-2 k.c.[155] i art. 304 Ustawy z dnia

154 „Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8". „Tej samej karze podlega, kto żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy". „W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2". „Jeżeli czyn określony w § 1-3 popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego".

155 „Jeżeli jedna ze stron, wyzyskując przymusowe położenie, niedołęstwo lub niedoświadczenie drugiej strony, w zamian za swoje świadczenie przyjmuje albo zastrzega dla siebie lub dla osoby trzeciej świadczenie, którego wartość w chwili zawarcia umowy przewyższa w rażącym stopniu wartość jej własnego świadczenia, druga strona może żądać zmniejszenia swego świadczenia lub zwiększenia należnego jej świadczenia, a w wypadku gdy jedno i drugie byłoby nadmiernie utrudnione, może ona żądać unieważnienia umowy". „Uprawnienia powyższe wygasają z upływem lat dwóch od dnia zawarcia umowy".

6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.)[156]).

Przy tym w przypadku negocjowania treści umowy przydatne mogą się w praktyce okazać wszelkie wskazówki z zakresu technik negocjacyjnych[157]. Trzeba też pamiętać, że nie wolno prowadzić negocjacji w złej wierze, w tym odmówić zawarcia z kimś umowy z powodu, iż zgłosił nam obecność w zaproponowanym przez nas wzorze umowy klauzuli niedozwolonej lub zapisów sprzecznych z zasadami współżycia społecznego. Poza tym, że taka odmowa może skutkować odpowiedzialnością prawną z tytułu tzw. *culpy in contrahendo*[158], wydaje się ona podpadać pod czyn nieuczciwej konkurencji polegający na rzeczowo nieuzasadnionym zróżnicowanym traktowaniu niektórych klientów (zob. art. 15 ust. 1 pkt 3 Ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. 1993 nr 47 poz. 211 z późn. zm.)).

Test nr 16

1. Każdą umowę w prawie zobowiązań można tak ukształtować, aby była ona bardziej korzystna dla jednej z jej stron (w większym stopniu zabezpieczała i realizowała jej interesy niż interesy drugiej strony):
a) tak,
b) nie.

---

156 „Kto, wyzyskując przymusowe położenie innej osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej nie mającej osobowości prawnej, zawiera z nią umowę, nakładając na nią obowiązek świadczenia niewspółmiernego ze świadczeniem wzajemnym, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3".

157 Por. J. Jabłońska-Bonca i K. Zeidler, *Prawnik a sztuka retoryki i negocjacji*, Warszawa 2002, J. Stelmach i B. Brożek, *Sztuka negocjacji prawniczych*, Warszawa 2011 i B. Brożek i J. Stelmach, *Negocjacje*, wyd. 2., Kraków 2018.

158 Art. 72 § 2 k.c.: „Strona, która rozpoczęła lub prowadziła negocjacje z naruszeniem dobrych obyczajów, w szczególności bez zamiaru zawarcia umowy, jest obowiązana do naprawienia szkody, jaką druga strona poniosła przez to, że liczyła na zawarcie umowy".

2. W razie skonstruowania umowy w sposób, który w niejednakowym stopniu zabezpiecza interesy jej stron, istnieje ryzyko, że do jej zawarcia nie dojdzie (nie zgodzi się na nią strona, której interesy są zabezpieczone w mniejszym stopniu):

a) tak,

b) nie.

3. Zaproponowanie komuś zawarcia umowy, której postanowienia są dla tego kogoś bardzo niekorzystne, może spowodować, że ten ktoś się obrazi lub straci zaufanie i nie będzie chciał utrzymywać z nami dalszych relacji biznesowych:

a) tak,

b) nie.

4. W celu nakłonienia drugiej strony do zawarcia umowy, w której są zamieszczone zapisy dla tej strony niekorzystne, można uciec się do różnych manipulacji, które mieszczą się w granicach prawa i etyki w biznesie:

a) tak,

b) nie.

ROZDZIAŁ VIII

OBSZERNOŚĆ UMOWY

Obszerność umowy powinna być dostosowana do:

a) wagi umowy – umowa na niewielką kwotę (o małej wartości) na ogół będzie krótka i zwięzła,

b) liczby i rodzajów problemów, jakie teoretycznie wiążą się z jej wykonaniem i ewentualnym jej nienależytym wykonaniem, oraz prawdopodobieństwa wystąpienia takich problemów w rzeczywistości (jak strony się dobrze znają i długo ze sobą współpracują, to prawdopodobieństwo, o którym tu mowa, będzie na ogół niskie),

c) czasu, jaki ma się zamiar poświęcić na jej opracowanie.

Uwaga: Obszerniejsza umowa nie znaczy wcale od razu lepsza. W przypadku umów bardzo obszernych (powyższej 30 stron) występuje nawet ryzyko, że będą one nieprzejrzyste (nieczytelne) dla jej stron, co będzie utrudniać, a nie ułatwiać ich późniejsze wykonywanie oraz dochodzenie na ich podstawie swoich praw.

Aby skrócić tekst umowy:

a) nie powtarza się w nim przepisów imperatywnych oraz przepisów semi-imperatywnych i dyspozytywnych, których się nie modyfikuje,

a) unika się popadania w kazuistykę na rzecz wprowadzania regulacji prawnych bardziej ogólnych (następuje to jednak czasem kosztem precyzji),

c) dołącza się załączniki – w szczególności w załączniku do umowy można określić rzecz lub usługę, która ma być świadczona na podstawie umowy, gdy jest ona bardzo specyficzna

i/lub opisywana w języku specjalistycznym (technicznym),
d) stosuje się pojęcia ogólne, aby objąć nimi jak największą liczbę przypadków, po czym doprecyzowuje się je poprzez zamieszczenie po nich pojęć szczegółowych, jakie mają się w nich na pewno mieścić – np. po sformułowaniu generalnym umieszcza się zwrot „w szczególności" albo „w tym" i podaje konkretniejsze sytuacje, zachowania, zdarzenia, wymogi itp.,
e) odsyła się do ogólnych warunków umów i regulaminów lub innych modelowych regulacji.

Do treści umowy ogólnie nie wciąga się (nie powtarza w niej) przepisów imperatywnych oraz przepisów semi-imperatywnych, których się nie zmienia. Umieszczenie w umowie takich przepisów poza wspomnianym już wyżej sztucznym sprawianiem wrażenia, iż umowa jest korzystna również dla drugiej strony, może być jednak podyktowane względami psychologicznymi. Strona, która zawarła umowę z takimi „przepisanymi" przepisami (złożyła osobiście podpis pod umową, która je zawiera), może się mianowicie czuć wewnętrznie bardziej zobligowana do ich przestrzegania, aniżeli w razie powoływania się przez jej kontrahenta na sam fakt ich obecności w Kodeksie cywilnym lub innej ustawie. Ponadto w chwili zawierania umowy taka strona może faktycznie nie znać kształtu kodeksowej (ustawowej) regulacji, a przez to mimo wykonywania umowy niezgodnie z taką regulacją nie mieć świadomości, iż postępuje wbrew prawu. Co więcej, niepowiadomienie jej o tej regulacji przed zawarciem z nią umowy może odczytywać jako coś w rodzaju „oszustwa" tudzież „cwaniactwa", polegającego na próbie „podstępnego" wykorzystania jej braku znajomości prawa i niskiej świadomości prawnej. Przy tym – czy to będąc biznesmenem, czy nie – niekoniecznie musi też ona przedkładać zasadę *ignorantia iuris nocet* (nieznajomość prawa szkodzi) nad zasadę grania w otwarte karty.

Z ww. względów zasadne może być też powtórzenie lub odniesienie się w umowie również do regulacji z zakresu prawa publicznego, zwłaszcza administracyjnego (np. do obowiązków wynikających z prawa budowlanego w przypadku umowy o roboty budowlane). Ich przytoczenie w umowie może umożliwić także zabezpieczenie ich należytego wykonania za pomocą instrumentów cywilnoprawnych, tj. np. poprzez kary umowne.

Test nr 17

1. Im obszerniejsza umowa, tym na pewno lepsza:
a) tak,
b) nie.

2. W celu skrócenia tekstu umowy, aby uczynić go bardziej przejrzystym, można:
a) użyć w nim zwrotów bardziej ogólnych, zważając jednak na to, aby nie odbyło się to kosztem precyzji,
b) wprowadzić załączniki do umowy,
c) zamieścić odesłanie do ogólnych warunków umów i regulaminów tudzież jakichś innych modelowych regulacji,
d) sporządzić umowę bardzo małą czcionką, np. w rozmiarze: 3.

3. Wciągnięcie do umowy unormowań z przepisów Kodeksu cywilnego (imperatywnych, semi-imperatywnych i dyspozytywnych), choć nie wywoła żadnych skutków prawnych, może mieć pewien sens psychologiczny i w praktyce zwiększyć prawdopodobieństwo tego, że druga strona wykona umowę w sposób należyty:
a) tak,
b) nie.

ROZDZIAŁ IX

PRZYDATNOŚĆ TZW. WZORÓW UMÓW

Zarówno w Internecie, jak i w pozycjach wydawanych drukiem można znaleźć gotowe projekty różnych rodzajów umów, w których do uzupełnienia pozostają tylko podstawowe dane, takie jak oznaczenie stron umowy lub jej przedmiotu. Są to tzw. wzory umów – do jakich może należeć np. wzór umowy sprzedaży lub wzór umowy najmu.

Z takimi ogólnodostępnymi wzorami umów wiążą się jednak dwa poważne problemy, które zmniejszają ich użyteczność w praktyce.

Po pierwsze wzory te mogą nie być – i najczęściej nie są, przynajmniej nie w pełni – dostosowane do potrzeb podmiotów, które zawierają daną umowę. Na przykład mogą nie zostać w nich ujęte postanowienia na wypadek zaistnienia sytuacji, których wystąpienie z uwagi na przymioty osobiste stron i charakter ich działalności jest całkiem prawdopodobne. Mogą one zawierać klauzule, na które nie będzie chciał przystać ten, z kim dana umowa ma być zawarta, tudzież być pozbawione klauzul, na które taki ktoś byłby się w stanie zgodzić, mimo iż z definicji są one dla niego niekorzystne, itp.

Po drugie trzeba mieć wzglad na to, że w gotowych wzorach umów mogą się znajdować błędy. Te mogą być wynikiem pomyłki po stronie tego, kto dany wzór umowy opracowywał, ale także powstać na skutek zmiany prawa, jaka nastąpiła po dacie sporządzenia takiego wzoru. Przy tym błędy takie mogą polegać na obecności zapisów umownych, jakie są sprzeczne z przepisami imperatywnymi lub semi-imperatywnymi, stanowią klauzule niedozwolone (abuzywne) lub są nie do pogodzenia z zasadami współżycia społecznego albo stanowią obejście prawa.

Powyższe nie oznacza jednak tego, że przy sporządzaniu projektu umowy nie należy korzystać z dostępnych wzorów umów. Wprost przeciwnie warto bazować na takich wzorach w celu ich rozwinięcia i poprawienia. Przeglądając gotowe wzory umów, można się też dowiedzieć, jakie postanowienia mogą się znaleźć w umowie danego rodzaju i jakiego typu trudności mogą się pojawić na tle wykonywania takiej umowy w praktyce.

Kwestię sięgania do wzorów umów nieco komplikuje prawo autorskie, które może ograniczać możliwość korzystania z danego wzoru umowy, w tym jego opracowywania[159] w sensie „przerabiania", „poprawiania" czy „uzupełniania" jego dotychczasowej treści (choć – jak się wydaje – z faktu zamieszczenia do pobrania danego wzoru umowy w Internecie, tym bardziej jeszcze w formacie edytowalnym, można domniemywać dorozumiane udzielenie licencji i zgody na jego wykorzystywanie i opracowywanie dla celów zawierania umów przez innych). Przy tym problematyczny może być w tym kontekście także obowiązek podania w tekście umowy źródła, z którego pochodzi wzór umowy, jaki stanowił podstawę jego sporządzenia, wraz z oznaczeniem twórcy takiego wzoru, jeśli był on ujawniony.

159 Art. 2 ust. 1-5 Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83 z późn. zm.): „Opracowanie cudzego utworu, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja, jest przedmiotem prawa autorskiego bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego". „Rozporządzanie i korzystanie z opracowania zależy od zezwolenia twórcy utworu pierwotnego (prawo zależne), chyba że autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły. W przypadku baz danych spełniających cechy utworu zezwolenie twórcy jest konieczne także na sporządzenie opracowania". „Twórca utworu pierwotnego może cofnąć zezwolenie, jeżeli w ciągu pięciu lat od jego udzielenia opracowanie nie zostało rozpowszechnione. Wypłacone twórcy wynagrodzenie nie podlega zwrotowi". „Za opracowanie nie uważa się utworu, który powstał w wyniku inspiracji cudzym utworem". „Na egzemplarzach opracowania należy wymienić twórcę i tytuł utworu pierwotnego".

Test nr 18

1. Wzory umów, jakie można znaleźć w Internecie, są zawsze prawidłowe (bezbłędne):
a) tak,
b) nie.

2. W praktyce przy sporządzaniu projektu umowy nie warto korzystać z ogólnodostępnych wzorów umów, o wiele lepiej jest bowiem konstruować projekt umowy samemu od przysłowiowego „zera":
a) tak,
b) nie.

3. Przeglądanie gotowych wzorów umów daje wgląd w problemy, jakie mogą wystąpić na tle wykonywania umowy danego rodzaju (stanowiąc tak swoistą „lekcję życia"), oraz w potencjalne rozwiązania prawne, jakie można zamieścić w konkretnej umowie na wypadek faktycznego pojawienia się takich problemów w trakcie jej obowiązywania:
a) tak,
b) nie.

ROZDZIAŁ X

ZAMIESZCZANIE W UMOWIE TREŚCI NIENORMATYWNYCH

Można rozważać też umieszczenie w umowie treści, jakie nie wyrażają żadnych praw i obowiązków jej stron. Treści takie mogą mieć znaczenie dla interpretacji (wykładni) postanowień umownych, a nawet – jak się wydaje – oceny tego, czy postanowienia takie stanowią, czy nie, niedozwolone klauzule umowne lub są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego albo służą do obejścia przepisów imperatywnych i semi-imperatywnych. Przy tym mogą one zarówno wskazywać na to, w jakim celu strony zawierają daną umowę, jak i podawać przyczyny (uzasadnienie) ujęcia w takiej umowie takich, a nie innych zapisów, w tym definiować potrzeby jej stron lub którejś z nich.

Miejscem na zamieszczanie wypowiedzi nienormatywnych w umowie cywilnoprawnej może być zarówno następująca po oznaczeniach jej stron i poprzedzająca jej dalszą treść preambuła, jak i poszczególne paragrafy. Przy tym nie ma przeszkód w tym, aby preambuła do takiej umowy, zwłaszcza gdy jest ona obszerna, dzieliła się na punkty lub inne jednostki systematyzacyjne.

ROZDZIAŁ XI

WZGLĄD NA REGULACJE PRAWNOPODATKOWE

Przy opracowywaniu projektu umowy z zakresu prawa cywilnego warto mieć też na względzie regulacje prawnopodatkowe. Rodzaje zapisów, jakie znajdą się w takiej umowie, mogą bowiem przesądzić o powstaniu, lub nie, obowiązków i zobowiązań podatkowych.

Tak np. zgodnie z art. 15 ust. 1 Ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. 2004 nr 54 poz. 535 z późn. zm.): *Podatnikami [VAT] są osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne, wykonujące samodzielnie działalność gospodarczą, o której mowa w ust. 2, bez względu na cel lub rezultat takiej działalności. W myśl jednak ust. 3 pkt 3 tej ustawy: Za wykonywaną samodzielnie działalność gospodarczą, o której mowa w ust. 1, nie uznaje się czynności: z tytułu których przychody zostały wymienione w art. 13 pkt 2–9 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, jeżeli z tytułu wykonania tych czynności osoby te są związane ze zlecającym wykonanie tych czynności prawnymi więzami tworzącymi stosunek prawny pomiędzy zlecającym wykonanie czynności i wykonującym zlecane czynności* <u>*co do warunków wykonywania tych czynności, wynagrodzenia i odpowiedzialności zlecającego wykonanie tych czynności wobec osób trzecich*</u> – przez co można by rozumieć, choć nie wydaje się być to zgodne z wykładnią literalną tego przepisu, konieczność zamieszenia w umowach o świadczenie usług w celu wyłączenia ich z opodatkowania podatkiem od wartości dodanej zapisu w przedmiocie odpowiedzialności usługobiorcy za szkody wyrządzone osobom trzecim w związku lub przy okazji wykonywania zawartej z nim umowy

przez usługodawcę[160]. Przy tym w art. 13 pkt 2–9 Ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. 1991 nr 80 poz. 350 z późn. zm.) mowa jest odpowiednio o: przychodach z osobiście wykonywanej działalności artystycznej, literackiej, naukowej, trenerskiej, oświatowej i publicystycznej, w tym z tytułu udziału w konkursach z dziedziny nauki, kultury i sztuki oraz dziennikarstwa, a także przychodach z uprawiania sportu, stypendiach sportowych przyznawanych na podstawie odrębnych przepisów oraz przychodach sędziów z tytułu prowadzenia zawodów sportowych; przychodach z działalności duchownych, osiąganych z innego tytułu niż umowa o pracę; przychodach z działalności polskich arbitrów uczestniczących w procesach arbitrażowych z partnerami zagranicznymi; przychodach otrzymywanych przez osoby wykonujące czynności związane z pełnieniem obowiązków społecznych lub obywatelskich, bez względu na sposób powoływania tych osób, nie wyłączając odszkodowania za utracony zarobek; przychodach osób, którym organ władzy lub administracji państwowej albo samorządowej, sąd lub prokurator, na podstawie właściwych przepisów, zlecił wykonanie określonych czynności, takich jak zwłaszcza przychody biegłych w postępowaniu sądowym, dochodzeniowym i administracyjnym oraz płatników i inkasentów należności publicznoprawnych, oraz przychodach z tytułu udziału w komisjach powoływanych przez organy władzy lub administracji państwowej albo samorządowej; przychodach otrzymywanych przez osoby, niezależnie od sposobu ich powoływania, należące

---

160 Zob. interpretację ogólną nr PT3.8101.11.2017 Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 6 października 2017 r. w sprawie zasad opodatkowania podatkiem VAT czynności (usług) wykonywanych przez członków zarządu spółek na podstawie umów zawartych w związku z regulacjami ustawy o zasadach kształtowania wynagrodzeń osób kierujących niektórymi spółkami, w odniesieniu do których przychody zostały zaliczone do źródła przychodów określonego w art. 13 pkt 7 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. Urz. MRiF z 2017 r., poz. 203). . Zob. też art. 15 ust. 3a wspomianej ustawy.

do składu zarządów, rad nadzorczych, komisji lub innych organów stanowiących osób prawnych; przychodach otrzymywanych przez członków Rady Mediów Narodowych; przychodach z tytułu wykonywania usług, na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło, uzyskiwanych wyłącznie od: a) osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą, osoby prawnej i jej jednostki organizacyjnej oraz jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, b) właściciela (posiadacza) nieruchomości, w której lokale są wynajmowane, lub działającego w jego imieniu zarządcy albo administratora – jeżeli podatnik wykonuje te usługi wyłącznie dla potrzeb związanych z tą nieruchomością, c) przedsiębiorstwa w spadku; przychodach uzyskanych na podstawie umów o zarządzanie przedsiębiorstwem, kontraktów menedżerskich lub umów o podobnym charakterze, w tym przychodach z tego rodzaju umów zawieranych w ramach prowadzonej przez podatnika pozarolniczej działalności gospodarczej.

Poza tym nie powinno się tu również zapominać o unormowaniu z art. 22 § 1 i 1^2 Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. 1974 nr 24 poz. 141 z późn. zm.). Zgodnie z nim przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem. Przy tym nie jest dopuszczalne zastępowanie umów o pracę umowami o charakterze cywilnoprawnymi w przypadku, gdy praca ma być świadczona na takich właśnie zasadach.

ROZDZIAŁ XII

PRZYKŁADOWE UMOWY

Umowa o świadczenie usług gastronomicznych
(zwana dalej „Umową”)

zawarta dnia 15 czerwca 2019 r. w Utrechcie w Holandii – w celu uściślenia zasad dotychczasowej współpracy i uniknięcia dalszych nieporozumień, do jakich dotychczas dochodziło na tle tej współpracy – pomiędzy:

1. Józefem Nowackim zamieszkałym przy ul. Kondratowej 105a w Gdańsku w Polsce (56-982), prowadzącym działalność gospodarczą i wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, legitymującym się dowodem osobistym o serii i numerze: AAD778866 i mającym nr NIP: 1111801456 i nr REGON: 773402223, zwanym dalej „Usługobiorcą”,

a

2. Amandą Milak zamieszkałą przy ul. Baniokton 89/6 w Ostrawie w Czechach (34-222), legitymującą się paszportem nr 3448922113, zwaną dalej „Usługodawcą”,

na czas nieokreślony o następującej treści:

§ 1. Przedmiot umowy:

a. **rodzaj usług, do jakich świadczenia zobowiązuje się Usługodawca**: przygotowywanie posiłków według zamówień Usługobiorcy, określających ich ilość i rodzaje,

b. **miejsce wykonywania ww. usług**: miejsce pobytu Usługodawcy albo inne miejsce w Polsce lub za granicą wskazane przez Usługobiorcę, w tym miejsce, w którym Usługobiorca aktualnie prowadzi swoją działalność,
c. **miejsce odbioru ww. usług**: miejsce będące miejscem wykonania ww. usług,
d. **czas wykonywania ww. usług**: od godziny 8.00 do 16.30 w dni robocze (bez sobót i niedziel oraz dni ustawowo uznanych za wolne od pracy),
e. **produkty niezbędne do wykonywania ww. usług**: produkty dostarczone przez Usługobiorcę według potrzeb zgłoszonych przez Usługodawcę lub produkty zakupione przez Usługodawcę na wniosek i koszt Usługobiorcy za uprzednim daniem przez niego zaliczki wystarczającej na pe**łne pokrycie kosztów** ich zakupu,
f. **sprzęt niezbędny do wykonywania ww. usług**: sprzęt należący do Usługodawcy w przypadku wykonywania ww. usług w miejscu pobytu Usługodawcy; sprzęt należący do Usługobiorcy w przypadku wykonywania ww. usług w innym miejscu,
g. **wynagrodzenie brutto**: 100 zł (słownie: sto złotych) za roboczogodzinę płatne w ciągu 10 dni na podstawie rachunku wystawionego przez Usługodawcę 25 dnia każdego miesiąca trwania Umowy,
h. **moment rozpoczęcia wykonywania Umowy**: dzień 28 lipca 2020 r.

§ 2. Odpowiedzialność wobec osób trzecich:

Odpowiedzialność wobec osób trzecich, jaka może powstać w związku z wykonywaniem Umowy, ponosi Usługobiorca.

§ 3. Rozwiązanie umowy:

1. Umowa może zostać rozwiązana przez każdą ze stron na piśmie pod rygorem nieważności za dwutygodniowym wypowiedzeniem.
2. W razie nienależytego wykonywania Umowy przez Usługodawcę, Usługobiorca może na piśmie pod rygorem nieważności wypowiedzieć umowę ze skutkiem natychmiastowym.

3. W razie opóźnienia z zapłatą wynagrodzenia, o jakim mowa w § 1 lit. g, Usługodawca może na piśmie pod rygorem nieważności wypowiedzieć Umowę ze skutkiem natychmiastowym.
4. Po rozwiązaniu umowy Usługodawca wystawi Usługobiorcy do 5 dni rachunek płatny w ciągu 10 dni w celu rozliczenia roboczogodzin, za jakie rachunek nie został mu jeszcze wystawiony.
5. Strony mogą rozwiązać Umowę również za wspólnym porozumieniem mającym formę pisemną pod rygorem nieważności oraz zmienić w takim porozumieniu zasady wynikające z ust. 4.

§ 4. Postanowienia końcowe:

1. Umowa została sporządzona w dwóch egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron.
2. Rozwiązanie za porozumieniem stron, zmiany i uzupełnienia Umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności. Nie dotyczy to podwyższenia wynagrodzenia, które – o ile nie przekroczy kwoty 150 zł (słownie: sto pięćdziesiąt złotych) za roboczogodzinę – może nastąpić w formie e-maila wysłanego z adresu: józef.nowacki@gerastel.com.
3. Umowa ma charakter cywilnoprawny. Usługobiorca nie ma prawa wydawać Usługodawcy poleceń wskazujących na sposób, w jaki mają być przygotowywane potrawy, zdając się w tym względzie w pełni na wiedzę i doświadczenie Usługodawcy.
4. Prawem właściwym dla Umowy jest prawo polskie.
5. W sprawach nieuregulowanych Umową zastosowanie mają odpowiednie przepisy prawa cywilnego, w tym w sposób odpowiedni przepisy Kodeksu cywilnego o umowie zlecenia.
6. Jeśli jest to zgodne z prawem, spory wynikłe na tle Umowy strony poddają wyłącznej jurysdykcji sądów polskich. Zanim jednak dojdzie do skierowania ich na drogę sądową, strony zobowiązują się podjąć się próby rozstrzygnięcia ich w sposób polubowny, w tym poprzez mediację prowadzoną bezpłatnie przez Hannah Monick, która jest spokrewniona z nimi obiema.

7. Z dniem 27 lipca 2020 r. traci moc umowa z dnia 5 czerwca 2016 r., na podstawie której strony współpracują obecnie i której postanowienia okazały się nazbyt ogólne, dając często przyczynek do emocjonalnych niesnasek między nimi.

_______________ _______________

Usługodawca Usługobiorca

UMOWA SPRZEDAŻY SAMOCHODU OSOBOWEGO

zawarta dnia 18 września w 2019 r. pomiędzy:

1. Ildefonsem Hołczyńskim zamieszkałym przy ul. Kondratowej 105a w Gdańsku w Polsce (56-982), legitymującym się dowodem osobistym o serii i numerze: AAD733866 i mającym nr PESEL: 1111801456, zwanym dalej Sprzedającym,

a

2. Waldemarem Jurkiem zamieszkałym przy ul. Holfersteina 19/8 w Berlinie (34-282), legitymującym się dowodem osobistym o serii i numerze: ASD344321 i mającym nr PESEL: 445567891, zwanym dalej Kupującym,

o następującej treści:

§ 1

Przedmiotem niniejszym umowy jest zobowiązanie się przez Sprzedającego

do odpłatnego przeniesienia na Kupującego prawa własności następującego pojazdu będącego samochodem osobowym:

marka i model:	Opel Vectra
kolor:	biały metalik
rok produkcji:	2017
numer VIN (nr nadwozia):	45667876591693469
numer rejestracyjny:	GD 345623
aktualny przebieg (stan licznika):	dwadzieścia tysięcy kilometrów
data ostatniego przeglądu technicznego:	18.02.2019 r.

§ 2

1. Sprzedający oświadcza, że pojazd scharakteryzowany w § 1 jest jego własnością, nie był „bity" (jest bezwypadkowy i bezstłuczkowy) i jest wolny od wad prawnych oraz że zostały od niego w pełni opłacone składki na ubezpieczenie za cały okres, na jaki została zawarta dotycząca go umowa ubezpieczenia, a dokumentacja na jego temat oraz jego przebieg podany w niniejszej umowie są autentyczne.
2. Kupujący oświadcza, że zbadał ww. pojazd na stacji kontroli pojazdów („diagnostycznej") i znany jest mu stan techniczny tego pojazdu, do którego nie wnosi zastrzeżeń.

§ 3

1. Strony ustalają cenę sprzedaży pojazdu scharakteryzowanego w § 1 na kwotę: 45.000,00 zł (słownie: czterdziestu pięciu tysięcy złotych).
2. Kupujący zapłaci ww. kwotę przelewem na rachunek bankowy Sprzedającego o numerze 84109025900000000161876602 w terminie 10 dni od dnia zawarcia niniejszej umowy po odjęciu od niej wysokości zadatku danego wcześniej Sprzedającemu przez Kupującego w kwocie 2.500,00 zł (słownie:

dwóch i pół tysiąca złotych). W razie opóźnienia w zapłacie Sprzedającemu należą się odsetki za opóźnienie w maksymalnej wysokości dopuszczonej prawem.

§ 4

1. Kupujący potwierdza, że odebrał pojazd scharakteryzowany w § 1 przy zawieraniu niniejszej umowy wraz dwoma kompletami kluczyków, dowodem rejestracyjnym, kartą pojazdu, polisą OC, instrukcją obsługi, kartą gwarancyjną i książką serwisową oraz zestawem opon zimowych, apteczką, trójkątem, gaśnicą, kompletem żarówek, linką holowniczą i kołem zapasowym.
2. Rękojmię za wady fizyczne rzeczy sprzedanej wyłącza się.
3. Sprzedający przenosi na Kupującego prawa z gwarancji udzielonej mu na pojazd scharakteryzowany w § 1 – o ile postanowienia o zakazie przeniesienia takich praw znajdujące się w dokumencie gwarancyjnym stanowią niedozwoloną klauzulę umowną lub z innych przyczyn są niewiążące lub nieważne z mocy prawa.

§ 5

1. Podatek od czynności cywilnoprawnych z tytułu zawarcia niniejszej umowy obciąża Kupującego.
2. Sprzedający zawiadomi odpowiedni organ o zbyciu pojazdu scharakteryzowanego w § 1 w terminie 18 dni od dnia zawarcia niniejszej umowy, a Kupujący w tym terminie złoży do takiego organu wniosek o rejestrację tego pojazdu.
3. Sprzedający w terminie 14 dni od dnia zwarcia niniejszej umowy powiadomi ubezpieczyciela (zakład ubezpieczeń) o zbyciu pojazdu scharakteryzowanego w § 1.
4. Kupujący wypowie aktualną polisę OC dotyczącą pojazdu scharakteryzowanego w § 1 w ciągu 30 dni od daty zawarcia niniejszej umowy.

5. Na Kupującego nie przechodzi AC i inne dobrowolne ubezpieczenia związane z pojazdem scharakteryzowanym w § 1.

§ 6

uzupełnione długopisem w chwili podpisywania umowy przez obie strony w obecności ich obu w Polsce w miejscowości: Kartuzy.

W razie gdyby okazało się, że oświadczenie Sprzedającego złożone w § 2 ust. 1 nie jest zgodne z prawdą, Kupujący może w terminie 2 miesięcy od momentu, kiedy powziął o tym wiadomość, odstąpić od niniejszej umowy lub żądać zapłaty kary umownej w wysokości 20.000,00 zł (słownie: dwudziestu tysięcy złotych).

§ 7

1. Wszelkie zmiany i uzupełnienia w niniejszej umowie wymagają dla swojej ważności formy pisemnej pod rygorem nieważności.
2. Niniejszą umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach po jednym dla każdej ze stron.
3. Dla sporów wynikłych z niniejszej umowy właściwy miejscowo jest Sąd w Gliwicach.
4. Prawem właściwym dla stosunków prawnych wnikających z niniejszej umowy jest prawo polskie, chyba że prawo niemieckie okazałoby się dla danego uzasadnionego w świetle prawa polskiego roszczenia biorącego się z tej umowy bardziej korzystne dla Kupującego. Wtedy właściwe dla takiego roszczenia będzie prawo niemieckie.

…………………………………………	……………………………………………
Kupujący	Sprzedający

UMOWA O WYKONANIE REMONTU

zawarta w dniu 7 czerwca 2019 r. w Kartuzach pomiędzy:

Jadwigą Iksińską, zamieszkałą przy ul. Waleriana Skolnego 23b w Kartuzach (56-972), legitymującą się legitymacją szkolną nr 452291, obsługującą adres e-mail: jadwiga@wert.pl i posiadającą numer telefonu komórkowego: 667-890-433, występującą w roli konsumenta, zwaną dalej **Zamawiającym**,

a

przedsiębiorcą działającym pod firmą: Robot Jacek Dobosz, zamieszkałym przy ul. Wojewódzkiej 42/1 w Malborku (44-789) i mającym numer NIP: 522-293-09-98, obsługującym adres e-mail: robot@maksimus.pl i posiadającym numer telefonu komórkowego: 784-567-221, zwanym dalej **Wykonawcą** i reprezentowanym przez pełnomocnika Jacka Kokosza zamieszkałego na Węgrzech przy ul. Latola 32 w Szeged (56-332) i legitymującego się prawem jazdy nr 33456783, przy okazaniu przez niego dokumentu pełnomocnictwa rodzajowego datowanego na dzień 4 stycznia 1990 r.,

na mocy której strony zgodnie postanawiają co następuje:

§ 1

[Przedmiot umowy]

1. Zamawiający oświadcza, że ukończył lat 17 i jest właścicielem domu nr 23b położonego na działce przy ul. Waleriana Skolnego 23b w Kartuzach (56-972) o numerze ewidencyjnym 020304_2.0008.240, który został mu oddany do swobodnego użytku przez jego przedstawicieli ustawowych, tj. jego ojca i matkę, zwanego dalej **Budynkiem**.
2. Wykonawca oświadcza, iż on i jego pracownicy znają się na wykonywaniu

robót budowlanych, posiadają w tej materii kilkuletnie doświadczenie oraz są w niej należycie przeszkoleni.

3. Wykonawca zobowiązuje się do wymienienia czterech okien w Budynku, pomalowania ścian w dwóch pokojach Budynku o wymiarach 25 metrów kwadratowych każdy oraz zdemontowania starej i zamontowania nowej wanny w łazience Budynku, które to czynności łącznie zwane są dalej **Remontem**.
4. Zamawiający zobowiązuje się do udostępnienia Wykonawcy Budynku w zakresie umożliwiającym mu wykonanie Remontu w terminie od dnia 14 sierpnia 2019 r. do 20 sierpnia 2019 r. oraz do zapłaty Wykonawcy tytułem wykonania przez niego Remontu: 10.000,00 zł (słownie: dziesięć tysięcy złotych) brutto (z VAT-em).

§ 2

[Wynagrodzenie]

1. Wynagrodzenie za wykonanie Remontu, o którym mowa w § 1 ust. 4, Zamawiający zapłaci Wykonawcy w gotówce na podstawie wystawionej przez niego faktury VAT i za stosownym pokwitowaniem w dwóch równych ratach. Pierwsza z nich będzie płatna przed przystąpieniem przez Wykonawcę do wykonywania Remontu, a druga po wykonaniu przez niego Remontu w dniu jego zakończenia.
2. W razie opóźnienia w zapłacie ww. wynagrodzenia Wykonawca ma prawo żądać odsetek za opóźnienie w wysokości 1,5-krotności odsetek ustawowych za opóźnienie obowiązujących w czasie, w którym będzie mieć miejsce opóźnienie w zapłacie ww. wynagrodzenia.

§ 3

[Termin]

1. Remont zostanie wykonany najpóźniej do dnia 20 sierpnia 2019 r.
2. Wykonawca może się wstrzymać z wykonaniem Remontu w razie, gdy nie otrzyma pierwszej raty wynagrodzenia, o której mowa w § 2 ust. 1. Wówczas też termin przewidziany w ust. 1 i § 1 ust. 4 ulega przedłużeniu o 30 dni od daty zapłacenia wspomnianej raty.

§ 4

[Charakterystyka Remontu]

1. Wykonawca będzie wykonywał Remont zgodnie ze wskazówkami Zamawiającego, jeśli te nie będą sprzeczne z zasadami sztuki budowlanej.
2. Wykonawca będzie odpowiedzialny wobec Zamawiającego za wszelkie działania osób, którymi posłuży się w celu wykonania Remontu, bez względu na rodzaje stosunków prawnych, jakie będą go łączyć z takimi osobami.
3. Zamawiający dostarczy materiały niezbędne do wykonania Remontu na swój koszt, chyba że strony umówią się na piśmie, e-mailem lub SMS-em pod rygorem nieważności, że na koszt Zamawiającego materiały te lub ich część dostarczy Wykonawca.
4. Wykonawca zapewnia, że Remont zostanie wykonany prawidłowo, i daje na to 5-letnią gwarancję uprawniającą Zamawiającego do żądania naprawy wadliwie wykonanego Remontu w ciągu 15 dni od daty poczynienia mu przez tego zgłoszenia w tym przedmiocie pod rygorem zwrotu całości wynagrodzenia, o którym mowa w § 1 ust. 4.

§ 5

[Prawo do odstąpienia]

1. W razie niewykonania Remontu w terminie określonym niniejszą umową, Zamawiającemu przysługuje prawo do odstąpienia od tej umowy bez konieczności wyznaczania Wykonawcy dodatkowego terminu na jej wykonanie oraz do żądania od Wykonawcy kary umownej w kwocie 2.000,00 zł (słowie: dwóch tysięcy złotych).
2. W razie braku zapłaty przez Zamawiającego pierwszej raty wynagrodzenia, o której mowa § 2 ust. 1, Wykonawca może odstąpić od umowy i dochodzić odszkodowania na zasadach ogólnych w kwocie nie wyższej niż 2.000,00 zł (słownie: dwa tysiące złotych).

pod rygorem zapłaty kary umownej w kwocie 20.000,00 zł w razie braku umocowania do zawarcia niniejszej umowy

§ 6

[Postanowienia końcowe]

1. Wierzytelności z niniejszej umowy nie mogą być przenoszone na inne osoby bez zgody drugiej strony wyrażonej na piśmie pod rygorem nieważności.
2. W kwestiach spornych, jakie mogą wyniknąć na tle niniejszej umowy, Zamawiający może wytoczyć powództwo przed właściwym rzeczowo polskim Sądem dowolnie przez siebie wybranym.
3. W razie gdy w niniejszej umowie znalazłyby się klauzule niedozwolone (abuzywne), Wykonawca zapłaci Zamawiającemu po 1.000,00 zł (słownie: jeden tysiąc złotych) za każdą z nich tytułem kary umownej, również wtedy, gdy Zamawiający nie poniesie z powodu ich obecności w niniejszej umowie żadnej szkody.
4. Wszelkie zmiany i uzupełnienia niniejszej umowy wymagają formy pisemnej po rygorem nieważności.
5. Niniejszą umowę sporządzono w trzech jednobrzmiących egzemplarzach – jeden dla Wykonawcy, jeden dla Zamawiającego i jeden dla przedstawicieli ustawowych Zamawiającego. Zamawiający pod rygorem zapłaty kary umownej w kwocie 1.000,00 zł (słownie: jeden tysiąc złotych) zobowiązuje się przekazać swoim przedstawicielom ustawowym egzemplarz przeznaczony dla nich. O fakcie jego im dostarczenia powiadomią oni Wykonawcę na jego adres e-mail podany w niniejszej umowie. W razie braku otrzymania takiego potwierdzenia w ciągu 5 dni od dnia zawarcia niniejszej umowy, Wykonawca może od tej umowy odstąpić bez prawa do żądania jakiegokolwiek odszkodowania od Zamawiającego przenoszącego wysokość ww. kary umownej.

ZAMAWIAJĄCY W IMIENIU WYKONAWCY

LITERATURA UZUPEŁNIAJĄCA

1. Aleksandra Cempura i Anna Kasolik, *Metodyka sporządzania umów gospodarczych*, wyd. 5, Warszawa 2018.

2. Waldemar Podel, *Wzory umów i pism w działalności gospodarczej. Komentarz. Orzecznictwo. Piśmiennictwo. Podatki. Przepisy*, Warszawa 2011.

3. *Wykładnia umów. Standardowe klauzule umowne. Komentarz praktyczny z przeglądem orzecznictwa. Wzory umów*, pod red. Radosława Strugały, Warszawa 2016.

ODPOWIEDZI DO TESTÓW

Test nr 1

1. a)
2. b)
3. a)
4. b)

Test nr 2

1. a)
2. a), b), c), d), e)
3. c)
4. a), b), c) d)
5. b) [podanie przy oznaczeniach stron umowy numeru REGON jest obecnie w świetle prawa obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej dobrowolne]
6. b)
7. PESEL
8. d)
9. b [tekst umowy nie musi być wydrukowany na papierze firmowym; ważne jest tylko to, żeby zawierał on wymagane prawem oznaczenia stron umowy]

Test nr 3

1. b)
2. a)
3. b)
4. a), b)
5. a)
6. c)

Test nr 4

1. b) [to, jaką datę i miejsce zawarcia umowy, należy w takiej sytuacji domniemywać, wyznacza art. 70 § 1 i 2 k.c.]
2. b) [jeśli by nawet zawarcie umowy z inną datą niż data złożenia pod nią ostatniego podpisu uznać za prawnie niedopuszczalne, należy przyjąć, że co do zasady poprzez podanie takiej, a nie innej kontrfaktycznej daty zawarcia umowy strony określiły moment, w jakim zawarta przez nie umowa ma wejść w życie – co jest przez prawo dozwolone]

Test nr 5

1. a)
2. b) [chcąc być profesjonalnym, określając przedmiot umowy, powinno się preferować używanie zwrotów z Kodeksu cywilnego wyznaczających tzw. *essentialia negotii* (elementy przedmiotowo istotne) umowy danego rodzaju, a nie poprzestawanie na wyrażeniach potocznych]
3. b)
4. a)

Test nr 6

1. a)
2. b)
3. a), c), d)
4. a) [zawieranie tego rodzaju umów jest możliwe na podstawie zasady swobody umów wyrażonej w art. 353^1 k.c., przy czym same takie umowy są zaliczane przez naukę prawa cywilnego do kategorii tzw. „umów nienazwanych" (łac. *contracti innominati*)]
5. b)
6. a)
7. a)

Test nr 7

1. a)
2. a)
3. a), c)
4. a)
5. b)
6. b) [to, czy dany przepis prawa cywilnego jest imperatywny, dyspozytywny czy semi-imperatywny, wynika czasem wprost z postanowień ustawowych, nieraz pozwala się poznać po celu danej regulacji prawnej (zwłaszcza braku sensu jej istnienia w przeciwnym przypadku), a niekiedy budzi mniejsze lub większe wątpliwości]
7. a)
8. a)
9. b) [w art. 385^3 k.c. są wymienione tylko przykładowe postacie niedozwolonych klauzul umownych; ogólna definicja takiej klauzuli zawarta jest w art. 385^1 § 1 k.c., będąc – przynajmniej z teoretycznego punktu widzenia – bardzo pojemną]
10. b) [klauzule (postanowienia umowne) znajdujące się w katalogu zamieszczonym w art. 385^3 k.c. mogą się w przypadku konkretnej umowy, z uwagi na jej treść, okoliczności jej zawarcia oraz umowy pozostające z nią w związku, okazać dozwolone; o takim „niekategorycznym" ich charakterze świadczy posłużenie się w art. 385^3 k.c. zwrotem: „W razie wątpliwości…"]

Test nr 8

1. a)
2. b)
3. a)
4. b) [takimi pojęciami/zwrotami można się posługiwać podczas sporządzania tekstu umowy, dobrze jest jednak zaznaczyć, iż są one użyte w znaczeniu, jakie posiadają w innej gałęzi prawa niż prawo cywilne (prywatne)]

5. a)

Test nr 9

1. a)
2. b) [zasada z art. 385 § 2 k.c. bywa rozciągana drogą analogii również na inne rodzaje obrotu, tj. powszechny i obustronnie profesjonalny oraz jednostronnie profesjonalny w zakresie, w jakim nie pokrywa się on z obrotem konsumenckim]
3. a) [według art. 65 § 2 k.c. *w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu*]
4. b)
5. a)

Test nr 10

1. a)
2. b) [wybór prawa to co innego niż materialnoprawne wskazanie prawa; w ramach tego ostatniego wskazane prawo znajdzie zastosowanie do zawartej umowy tylko o tyle, o ile nie naruszy ono przepisów imperatywnych i semi-imperatywnych wchodzących w skład prawa, jakie jest właściwe dla takiej umowy]
3. a), b)
4. a)
5. a), b), c)
6. a)
7. a) [brak uściślenia w umowie, iż jej zmiany i uzupełnienia wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności, powoduje, iż domniemuje się, że zastrzegając formę pisemną dla takich zmian i uzupełnień, strony chciały to zrobić wyłącznie dla celów dowodowych (zob. art. 76 zd. 2 k.c.); do czynności zaś prawnych, a więc i umów, w stosunkach między przedsiębiorcami

przepisów o skutkach niezachowania formy pisemnej dla celów dowodowych nie stosuje się (zob. art. 74 § 4 k.c.)]
8. a)
9. a)
10. a)

Test nr 11

1. b)
2. a)
3. a)

Test nr 12

1. a)
2. b) [zgodnie z art. 481 § 2^1 k.c. zastrzeżona w umowie wysokość odsetek za opóźnienie w zapłacie sumy pieniężnej nie może przekroczyć dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie]

Test nr 13

1. b)
2. b)
3. a)

Test nr 14

1. a)
2. a)
3. a) [zob. też jednak art. 485 § 2a k.p.c.: „Sąd wydaje nakaz zapłaty na podstawie dołączonej do pozwu umowy, dowodu spełnienia wzajemnego świadczenia niepieniężnego, dowodu doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku, jeżeli powód dochodzi należności zapłaty świadczenia pieniężnego, odsetek w transakcjach handlowych określonych w ustawie z dnia 8 marca

2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 118) lub kwoty, o której mowa w art. 10 ust. 1 tej ustawy, oraz na podstawie dokumentów potwierdzających poniesienie kosztów odzyskiwania należności, jeżeli powód dochodzi również zwrotu kosztów, o których mowa w art. 10 ust. 2 tej ustawy”]
4. a)

Test nr 15

1. a), b), d)
2. b) [w razie odstąpienia umowę uważa się za niezawartą, a w przypadku wypowiedzenia za zawartą i trwającą do momentu, w którym wypowiedzenie będzie miało skutek i którym – jeśli strony nie umówią się inaczej – jest upływ terminu wypowiedzenia, a jeżeli takiego terminu nie ma, chwila następująca niezwłocznie po dokonaniu wypowiedzenia]
3. a)
4. a) [jak stanowi art. 365^1 k.c., *zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym wygasa po wypowiedzeniu przez dłużnika lub wierzyciela z zachowaniem terminów umownych, ustawowych lub zwyczajowych, a w razie braku takich terminów niezwłocznie po wypowiedzeniu*]
5. odstępne

Test nr 16

1. a)
2. a)
3. a)
4. a)

Test nr 17

1. a) [jeśli umowa jest bardzo obszerna, to – poza większą ilością

czasu niezbędnego na jej opracowanie – zachodzi ryzyko, iż będzie ona dla jej stron nieczytelna, a nawet miejscami wewnętrznie sprzeczna, co w praktyce może utrudnić, a nie uprościć jej wykonywanie]

2. a), b), c)
3. a) [osoba, która podpisała się pod przepisami przeniesionymi z Kodeksu cywilnego może wewnętrznie czuć się bardziej zobligowana do ich przestrzegania, aniżeli wynika to z samego faktu obecności takich przepisów w tym kodeksie]

Test nr 18

1. a)
2. b) [przy projektowaniu tekstu umowy warto skorzystać z dostępnych wzorów umów, należy jednak uważać na błędy, jakie mogą się w takich wzorach znajdować, oraz dostosować i uzupełnić postanowienia w nich zawarte do potrzeb podmiotów, między którymi umowa ma być zawarta; ponadto powinno się uważać na to, by nie naruszyć tu prawa autorskiego (które pozostaje w tym kontekście problematyczne również pod względem obowiązku podania autora danego wzoru i źródła, z jakiego „pobrało się" taki wzór)]
3. a)

BIBLIOGRAFIA

1. Brożek B., Stelmach J., *Negocjacje*, wyd. 2, Kraków 2018.
2. Jabłońska-Bonca J., Zeidler K., *Prawnik a sztuka retoryki i negocjacji*, Warszawa 2002.
3. Koszowski M., Aspekty prawno-etyczne wykonywania zawodu mediatora przy uwzględnieniu standardów europejskich, „ADR. Mediacje i Arbitraż" nr 4/2008, s. 103–117.
4. Koszowski M., Obrót powszechny, profesjonalny i konsumencki, „Ius Novum" nr 4/2010, s. 160–165.
5. Koszowski M., Ocena rozwiązań prawnych zawartych w ustawie o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz zmianie Kodeksu cywilnego implementującej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1999/44/WE, „Przegląd Sądowy" nr 6/2013, s. 9–28.
6. Koszowski M., Odpowiedzialność sprzedawcy za jakość towaru konsumpcyjnego według założeń i projektu ustawy o prawach konsumenta, „Kwartalnik Prawa Prywatnego" z. 1/2014, s. 159–180.
7. Koszowski M., Problemy wykładni przepisów o rękojmi za wady rzeczy sprzedanej po nowelizacji Kodeksu cywilnego, jaka weszła w życie z dniem 25 grudnia 2014 r., „Monitor Prawniczy" nr 23/2015, s. 1248–1253.
8. Koszowski M., Zasady interpretacji jasnych postanowień umów prawa cywilnego, „Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego" nr 1–2/2010, s. 11–22.
9. Stelmach J., Brożek B., *Sztuka negocjacji prawniczych*, Warszawa 2011.

STRESZCZENIE

Niniejszy kurs dostarcza praktycznych wskazówek odnośnie do tego, jak prawidłowo przygotować tekst umowy. Poza krótkim wprowadzeniem na temat tego, czym jest umowa w prawie cywilnym, jakie są jej rodzaje i w jaki sposób można ją zawrzeć, zostało w nim omówione zarówno to, jak właściwie nazwać umowę, oznaczyć jej strony, złożyć pod nią podpisy i parafować jej strony, jak i to, jak powinno się określić przedmiot umowy i skomponować jej dalszą treść, w tym jakim językiem i słownictwem należy się w tym celu posłużyć.

Zostały tu także przedstawione najbardziej typowe instrumenty, za pomocą których można zabezpieczyć interesy stron umowy, takie jak: a) kara umowna, b) zastrzeżenie wyższych odsetek za opóźnienie w zapłacie niż odsetki ustawowe za opóźnienie i odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych, c) zaliczka i zadatek, d) prawo do odstąpienia i wypowiedzenia umowy w sytuacji, gdy ma miejsce jej nienależyte wykonywanie przez drugą stronę lub doszło do zaprzestania jej wykonywania przez taką stronę, e) weksel *in blanco*, f) zachowanie prawa własności rzeczy wydanej drugiej stronie umowy do momentu uiszczenia przez tę stronę całej ceny, g) protokół odbioru.

Ponadto zostały tutaj zaprezentowane postanowienia, jakie zazwyczaj umieszcza się w umowie w jej końcowej części, pozwalające na: a) wybranie tego, prawo jakiego państwa ma znajdować zastosowanie do stosunków prawnych powstałych na skutek zawarcia danej umowy, b) wskazanie prawa (jego przepisów), jakie ma mieć zastosowanie w kwestiach w umowie nieunormowanych, c) ratowanie umowy, której treść w jakimś zakresie okazała się być nieważna (niewiążąca) z mocy prawa, d) oddanie sporów powstałych na tle umowy pod rozstrzygnięcie sądu

prywatnego (polubownego), e) skierowanie sporów powstałych na tle wykonywania umowy do postępowania mediacyjnego przed wszczęciem ewentualnego postępowania sądowego, f) wyłączenie jurysdykcji krajowej na rzecz jurysdykcji obcego państwa, g) wybór sądu właściwego miejscowo, h) określenie formy dla dokonywania w przyszłości zmian i uzupełnień w dotychczasowej treści umowy, i) podanie liczby egzemplarzy, w jakich umowa została sporządzona.

Odniesiono się również do tego, jaka jest optymalna obszerność (długość) umowy, wraz z wysunięciem konkretnych rozwiązań umożliwiających zapewnienie umowie przejrzystości i zwięzłości, podstawowych zasad, wedle których są interpretowane postanowienia umowne, oraz kwestii, na które trzeba zwrócić uwagę w przypadku gotowych wzorów umów (rodzajów problemów, jakie pojawiają się podczas korzystania z takich wzorów w praktyce). Ukazane zostało także to, w jaki sposób można w rzeczywistości kształtować treść umowy w sposób korzystny tylko dla jednej z jej stron łącznie z naświetleniem ryzyk, jakie się z tym wiążą.

Przy tym temu wszystkiemu towarzyszył zamiar wskazania na błędy, jakie są nagminnie popełniane przy opracowywaniu tekstów umów i które mogą się w stopniu raz większym a raz mniejszym okazać „zgubne" w praktyce. Sprawdzanie na bieżąco i utrwalanie zdobywanej tu wiedzy umożliwiają też liczne testy, do których odpowiedzi są podane pod koniec niniejszego kursu.

TITLE: HOW TO COMPOSE A WELL-WRITTEN CONTRACT: A COURSE FOR BEGINNERS WITH TESTS

Abstract:

This course offers guidelines on how to construct agreements (contracts) in the correct manner. Apart from a concise presentation of the nature of a civil contract, including the species and modes in which it can be concluded, the course also covers how to name the parties, how to choose contract title and how to sign and initial the contractual text. It also elucidates how to specify the main obligations and rights of the parties and compose the further part of the content of the contract, together with the proper language and terminology that should be used.

The following typical instruments that are usually employed in securing the execution of a contract are also presented: a) contractual fines, b) higher interests for delay than statutory ones, c) advance (down) payment and deposit, d) termination of and withdrawal from an agreement when it is unduly executed or ceased to be executed, e) a blank bill of exchange, f) retention of the ownership of goods delivered to the other party until this party pays the full price, g) an acceptance protocol.

Moreover, also discussed are numerous clauses which are customarily placed at the end of the contract text which allow: a) choice of the law of a given state that is to govern the contract, b) an indication as to which law (legal provisions) should be applied to issues that are not regulated in the terms of contract, c) rescue of the contract when one or more of its provisions are void (not binding) in light of law, d) giving the potential disputes concerning the meaning of contract and its (non-)execution

under the jurisdiction of a private (arbitration) court, e) directing the potential disputes regarding the meaning of contract and its (non-)execution to mediation before judicial proceeding may be instigated, f) accepting the jurisdiction of foreign courts at the expense of the jurisdiction of national courts, g) determination of which parallel court(s) is (are) entitled to handle the disputes over the meaning of the contract and its (non-)execution, h) specifying the form in which amendments and supplements to the contract can be made, i) enumerating the number of hard copies of the contract.

Allowances have also been made for ascertaining the optimal length of the contract, together with adducing concrete solutions which help make the contract text shorter, the principal rules of interpretation of the contractual provisions and matters that are important while one is taking advantage of ready templates of a given sort of contract (the kinds of problems that may arise when one wants to make use of such templates in practice). Also mentioned are the specific manipulations that may be employed in reality in order to make the content of contract more favorable for one of its parties, in combination with highlighting the risks that such manipulations entail.

The overall accompanying aim has been to highlight the mistakes that are commonly made during the composing of contracts and which – to a lesser or greater extent – may turn out to be "pernicious" for their parts. Checking progress and the internalization of knowledge which has been incrementally acquired is enhanced by means of numerous tests, the answers to which are given at the end of the course.

Słowa kluczowe: umowa, opracowywanie, przygotowywanie, pisanie, tworzenie, technika, prawo, cywilne, prywatne, klauzula, postanowienie, prawniczy, odpowiedzialność, kontrakt, dyrektywy, wskazówki, reguły

Key words: agreement, construction, composing, writing, creating, technique, law, civil, private, clause, provision, legal, responsibility, contract, directives, guidelines, rules